RAWT NEWS

ڕەوت

ڕۆژنامەیەکی سیاسیە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق دەریدەکات

ژمارە ٢٤ تەموزی ٢٠٢٣

البديل OCAI
ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق

بودجەی سێ ساڵەی ڕژێم سیاسەتی نیولیبرالیزمی سەرمایە و برسیکردنی کرێکاران و نەدارانە

بەیاننامەی ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی سەبارەت بە یاسای بودجەی ئێستای عێراق

دوای زیاتر لە هەشت مانگ لە ململانێ و گرژی نێوان حزب و هێزەکانی ڕژێم، یاسای بودجە بۆ ماوەی سێ ساڵ دەنگی پێ درا. دوا ڤێرژنی ئەم بودجەیە حەفتا و نۆ ماددەی لە خۆ گرتووە، کە پلان و بەرنامەی ئەم ڕژێمە سیاسییە و ستراتیژە دارایی و ئابوورییەکەی دەردەخات بۆ ساڵانی (٢٠٢٣) و (٢٠٢٤) و (٢٠٢٥). ئەم بودجەیە بە گەورەترین بودجە لە مێژووی عێراقدا باسی لێوە کراوە کە بە (١٥٣) ملیار دۆلار مەزندە دەکرێت بۆ هەر ساڵێک.

ئەم بودجەیە نەک تەنها بەتاڵە لە هەر سیاسەتێکی ئابووری کە ئامانج لێی چارەسەرکردنی کێشە بنەڕەتییەکانی خەڵکی کرێکار و هەژار بێت، بەڵکو دارێژراوە بۆ قوڵکردنەوە و فراوانکردنی کۆنترۆڵی سەرمایە و سەرمایەداری بەسەر ژیان و توانا و داهاتووی ئەو جەماوەرەدا، بۆ ئەوەی ملکەچی پێداویستییەکانی کەڵەکەبوون و جووڵەی سەرمایە و ئەو گەندەڵییە بن کە هاوڕایەتی، لەگەڵ هەموو دەرهاویشتەیەکی لە بەهەژارکردنی زیاتر و خراپکردنی زیاتری بارودۆخی ژیانیان.

بەم شێوەیە ئەم بودجەیە نە پلانێکی ئابوورییە کە لایەنگری چینایەتی تیا نەبێت، وە نە شتێکە کە وردەکارییەکی تەکنیکی ئابووری و چەند ژمارەیەک بێت، ئەم بودجەیە هەر دابەشکردنی دەسکەوتەکانیش نییە بە تەنها لە نێوان حزب و باڵەکانی ڕژێمدا، بەڵکو بەر لەهەر شتێک سیاسەتێکی ئابووریی گشتییە کە بڕیاری لەسەر دراوە بۆ دەوڵەت، دەوڵەتێک کە بەرژەوەندییەکانی سەرمایە و سەرمایەداری دەپارێزێت و نوێنەرایەتی دەکات، ئەمە بودجەیەکە کە ناوەڕۆکێکی چینایەتی بورژوازی ڕوونی هەیە، خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی ئەم چینە دەکات و زاڵبوونەکەی چەسپاوتر دەکات بەسەر ژیان و چارەنوسی چینی کرێکار و جەماوەری زەحمەتکێشدا، بودجەیەکە بەپێی سیاسەتی ئابووری (پەڕەی سپی) و مەرجەکانی دامەزراوە جیهانییەکانی بورژوازی، لە چەشنی (سندوقی دراوی نێودەوڵەتی) و (بانکی نێودەوڵەتی)، نەخشەکەی کێشراوە. هەروەها پتەوکردنی پایەکانی مۆدێلی ئابووری سەرمایەداری نیولیبرالیزمی کردۆتە ئامانج، کە مۆدێلێکە دامەزراوە لەسەر بنەمای هەژارکردنی جەماوەری ڕەنجدەر و توندوتیژکردنەوەی چەوساندنەوە ئابوورییەکەی و لێ سەندنەوەی دەستکەوتەکانی و بێ بەشکردنی لە دەسکەوتەکانی چینی کرێکاری جیهانی، لە بوارەکانی خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی و خەباتی چینایەتی کرێکاراندا.

یەکەم شتێک کە لەم بودجەیەدا سەرنج ڕادەکێشێت، قەبارەی قەرزکردنە لە ناوخۆ و دەرەوە، چەندین بەند و بڕگە هەیە کە دەریدەخات عێراق لە دامەزراوە و بانکە ناوچەییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و نێودەوڵەتییەکان قەرز دەکات کە مەرج و سیاسەتە ئابوورییەکانی خۆیان دادەسەپێنن بەسەر عێراقدا، وە بەگشتیش ئەم قەرزانە سودێکی زۆریان دەچێتەسەر کە لە ئاکامدا کاریگەری نەرێنی لەسەر بژێوی هاوڵاتییان دادەنێت، ئەمە و قەبارەی کورتهێنانی ئەم بودجەیە بەپێی ئەوەی بڵاوکراوەتەوە گەیشتۆتە (٦٤) تریلیۆن دیناری عێراقی، کە ئەم ژمارەیە زیاتر لە سێ یەکی قەبارەی بودجە پێکدەهێنێت و یاسادانەرانی بودجە پێمان ناڵێن چۆن ئەم کورتهێنانە پڕ دەکرێتەوە بەو قەوارە گەورەیەی قەرز لەسەر ئەم وڵاتە کە بە (١١٣) ملیار دۆلار دەخەمڵێندرێت؟!

نەک هەر ئەوەش بەڵکو ئەم بودجەیە هیچ پڕۆژەیەکی تێدا نییە کە هاوڵاتیان هەست بە سودێک بکەن کە شایەنی باس بێت یان بەشدار بێت لە باشترکردنی بارودۆخی ژیانیان بە شێوەیەکی جددی، چونکە ئەم بودجەیە بەتاڵە لەو پڕۆژانەی کە تایبەتن بە پەرەپێدانی خزمەتگوزارییەکانی تەندروستی و خوێندنی حکومی و خزمەتگوزارییە گشتییەکانی دیکەی وەک دامەزراندنی نەخۆشخانە و زانکۆ و دروستکردنی قوتابخانەی پێویست.

ئەم بودجە سێ ساڵەیە بەپێی هەمان سیاسەتی بودجەکانی پێشوو پیادە دەکرێت، کە پێ دادەگرێت لەسەر ئەوەی وەزیر یان پارێزگار مافی وەبەرهێنان و بوون بە هاوبەشی کەرتی تایبەتی هەیە بۆ جێبەجێکردنی پڕۆژە جۆراوجۆرەکان، ئەم سیاسەتی نیولیبرالییە کە شانی دەوڵەت خاڵی دەکاتەوە لە هەر جۆرە بەرپرسیارەتییەک بەرامبەر کۆمەڵگە، و چارەنوسەکەی دەکاتە بارمتە بەدەست کۆمپانیاکان و کەرتی تایبەتەوە، کرۆکی بنەچینەییە لە سیاسەتی ئابووری ئەم ڕژێمە کە دەرگاکان دەکاتەوە بەڕووی تایبەتیکردن (پریڤاتیزە - خەسخەسە)دا. ئەم بابەتە زۆر مەترسیدارتر دەبێت کاتێک دەزانین ئەم تایبەتیکردنە سەردەکێشێت بۆ کەرتەکانی دەرهێنانی نەوت و گاز و کەرتی بانکەکان و ژێرخانی خزمەتگوزارییەکانی وەک وێستگەکانی کارەبا و بەندەرەکان و ژێرخانی کەرتی پەیوەندییەکان و گواستنەوە و هاتووچۆ، ئیتر هەموو کۆمەڵگە دەبێتە دیل بەدەست خاوەنانی سەرمایەوە.

ئەوەی کە چارەنوسی زیاتر لە چل ملیۆن ئینسان بخەیتە گرەوی بودجەیەکەوە کە بەستراوەتەوە بە نرخی بەرمیلێک نەوت بە (٧٠) دۆلار، و ئەوەش پشگوێ بخەیت کە چ گۆڕانکارییەک بەسەر ئەم نرخەدا دێت، گوزارش لەوە دەکات کە ئەم ڕژێمە لە قەیرانێکی خنکێنەردا دەژیت و هیوا و ئامانجی مانەوەی خۆیەتی، ئەم ڕژێمە قەیرانگرتوە بەدوای بەرژەوەندی خۆی و ئەو هێزانەدا دەگەڕێت کە لەژێر باڵیدا کۆبوونەتەوە، بەدوای چنینەوەی سود و ملیارەکانەوەیە لەم بودجەیەدا.

وە لە هەنگاوێکی بێ وێنەدا، پەرلەمان ڕێژەی لەسەدا سێزدە (١٣٪) دادەنێت بۆ داهاتی نانەوتی لە بودجەی سێ ساڵی داهاتوو، تاکە ڕوونکردنەوەیەکیش بۆ ئەم زیادکردنە، باجی زیاترە لەسەر هاوڵاتیان، کە یەکێک لە بڕگەکانی ناو ئەم بودجەیە پێ لەسەر ئەوە دادەگرێت کە هیچ جۆرە مامەڵەیەک بۆ هیچ هاوڵاتییەک ئەنجام نادرێت ئەگەر پسوڵەی پارەدانی ئاو و کارەبا و... پێشکەش نەکات.

ئەمە و ئەم بودجەیە، ساڵانە بڕی ملیۆن و نیوێک دیناری عێراقی داسەپاندووە بەسەر هەموو ئەو ژن و پیاوە کرێکارانەی کە هەڵگری پاسپۆرتی وڵاتانی ترن و لە عێراقدا کاردەکەن، کە دەبێ لە بەری ڕەنجی شانیان بیدەنە ئەم ڕژێمە، ئەمە لە کاتێکدایە کە ئەم ڕژێمە نەک هەر دەستبەرداری هەر جۆرە بەرپرسیارەتییەک بووە لە بەرگریکردن و پاراستنیان لەو چەوساندنەوە دڕندانەیەی کە بەدەستییەوە دەناڵێنن، بەتایبەتیش کچان و ژنانی کرێکار لە بواری خزمەتگوزاری ناو ماڵەکاندا، بەڵکو ئەم ڕژێمە هەتا ڕێگریش دەکات لە ئازادی ڕێکخراوبوون و خەباتی سەندیکاییشیان.

پشکی شێر لەو دامەزراندنانەی کە هێزەکانی ڕژێم شانازی پێوە دەکەن، دەچێت بۆ دەزگاکانی ئاسایش و هێزەکانی سەر بە وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی بەرگری و حەشدی شەعبی و هەروەها بۆ ئەوقافی سونی و ئەوقافی شیعەکان، ژمارەی ئەو کەسانەی لەم دامودەزگایانەدا دەستنیشانکراون بۆ دامەزراندن دەگاتە زیاتر لە دوو سەد هەزار کەس، ئەم دامەزراوانەش ئەوانەن کە ئەم ڕژێمە دەپارێزن و مانەوەی ڕادەگرن. باقی ئەوانەی تر کە دەستنیشان کراون بۆ دامەزراندن، ئەوانەن کە زووربەیان زیاتر لە پێنج ساڵ تێپەڕیووە بەسەر کارکردنیاندا بە گرێبەست وەیا بە وانەبێژی خۆبەخشانە، وە هەموو ئەم دامەزراندنانەش تەنها ڕێژەیەکی زۆر کەم پێکدەهێنێت لە ژمارەی بێکاران لەم وڵاتەدا کە بەپێی هەندێ ئامار سنوری شەش ملیۆن ئینسانی تێپەڕاندووە.

لەبەرامبەر مۆنۆپۆڵی ڕژێم و پەرلەمانەکەی لە پەسندکردنی ناوەڕۆکی بودجەدا، کرێکاران و کارمەندان و توێژە کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکان هەڵسان بە نارەزایەتی نواندن بۆ ئەوەی داواکارییەکانیان لە دامەزراندن و ڕەخساندنی هەلی کار بخرێتەناو بودجەوە، ئەمە و ئەو بزووتنەوەیەی کرێکاران و کارمەندانیش پەرەیسەند کە خوازیاری هەمواركردنەوەی پێوەرەکانی ڕیزبەندی موچە بوو، هەروەها کرێکارانی پیشەسازیش هەڵسان بە خەباتێک؛ لە دژی ئاڵوگۆڕی پەیکەرەیی لە کۆمپانیاکانی کەرتی پیشەسازی و دەرکردنی کرێکاران لەسەر کار و ڕێگری کردن لە کاری سەندیکایی.

هەر لەو ماوەیەشدا، لە هەرێمی کوردستان، هەرچەندە بە شێوەیەکی نارێکخراو، بەڵام خەباتی کرێکاران و فەرمانبەران و جەماوەری ڕەنجدەر، بەردەوام بووە، بۆ ناچارکردنی دەسەڵاتدارانی هەرێم و حزبەکانی دەسەڵات بۆ گەڕاندنەوەی مووچەی بەزۆر پاشەکەوتکراوی ساڵانی ڕابردوویان و کاراکردنەوەی سیستمی دەرماڵە و پلەبەرزکردنەوەکانیان کە ساڵانێکە ڕاگیراوە، بە قەرەبووی ساڵانی ڕابردووشەوە. هەروەها ئەم خەباتە بەردەوام بووە لە پێناو دابینکردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی کۆمەڵایەتی و تەندروستی و خوێندن و بیشتەجێ بوون و خزمەتگوزاری تر و هەڵوەشاندنەوەی ئەو هەموو باجە جۆراوجۆر و زۆرانە لەسەر هاوڵاتیان و کەمکردنەوەی نرخی نەوت و بەنزین لە هەرێمی کوردستان کە نرخەکانیان زۆر بەرزە، بۆ ئاستی نرخەکانی نەوت و بەنزین لەسەراسەری عێراقدا. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەم خەباتە نەچووە ئاستی بزووتنەوەیەکی نارەزایەتیی جەماوەریی کاریگەر، کە بتوانێت ئەم داخوازیانە وەک ئەولەویات داسەپێنێت لە پەسندکردنی بودجەدا لەسەر ئاستی عێراق یان لەسەر

بۆ لاپەڕە 3

بەرەو پێش بەدژی تیرۆرزمی ئیسلامی سیاسی و بۆ چەسپاندنی بیروڕای ئازاد

ئیوارەی پێنج شەمەی (٢٠٢٣/٦/٢٢) هونەرمەندی لاو و ئازادیخواز (خواناس وریا)، دانیشتوی شاری چەمچەماڵ، لەناو بازاری ئەم شارەدا تیرۆر کرا لە لایەن تاوانبارێکی بەناو هاوەڵی خۆی کە ئیسلامیستە و لە هەمان کاتدا چەکداری هێزەکانی (٧٠)ی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ە.

تیرۆرکردنی هونەرمەندی بە توانا (خواناس وریا) ویژدانی هەموو کەسێکی ئینساندۆست و ئازادیخوازی لە کۆمەڵگەی کوردستاندا هەژاندووە، و بە دوای وەڵامێکەوەن لە بەرامبەر ئەم تاوانە وەحشیگەرییەی ئیسلامی سیاسیدا.

ئاشکرایە کە ئەمە تاوانێکی نەخشەدارێژراوی هێزەکانی ئیسلامی سیاسییە لە هەرێمی کوردستان، و ئەمە یەکەم جاریان نییە ئەم جۆرە تاوانە ئەنجام ئەدەن، و تەنەنات شێوە و تەکنیکی ئەنجامدانی تاوانەکەش مۆرکی ڕەفتاری ئەم هێزە تیرۆریستانەی پێوەیە. سەرباری ئەمەش ئیسلامیستەکان کەمپینێکی فراوانیان بەڕێخستووە لە سۆشیال میدیادا کە بێباکانە بەرگری لە تاوانبار ئەکەن بەوەی کە بەرگری لە ئاینی ئیسلام کردووە.

ئەم تیرۆرەی (خواناس) تازەترین ڕووداوی ئەو زنجیرە تاوانانەی ئیسلامی سیاسییە لە هەرێمی کوردستاندا کە لە پێنج دەیەی ڕابردووەوە بەڕێکەوتووە بۆ تیرۆری هەر دەنگێکی ئازادیخواز و سۆشیالیست و کۆمۆنیست و زانستپەروەر و ڕەخنەگر لەو بەها ئاینیانەی کە سەرچاوەی ستەمی کۆمەڵایەتین. تیرۆری ژنان، کوشتنی گیانی خەلاقییەت و بیری ئازادی لاوانی کچ و کوری ئەم کۆمەڵگەیە، و تیرۆری هەر کەس کە هەڵگری بیری ئازادیخوازی و کۆمۆنیستی بیت، ئامانجی ئەم تیرۆریزمەی ئیسلامی سیاسی بووە لەم هەرێمەدا.

هاوپەیمانیی ڕیسوای دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیزمی کورد لەگەڵ هێزەکانی ئیسلامی سیاسی ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە، و ئەمەش بوارێکی فراوانی کردۆتەوە بۆ هێزەکانی ئیسلامی سیاسی و مەلاکان و تۆڕ و ڕیکخراوە کۆمەڵایەتییەکانیان، کە بەبێ هیچ ڕێگرییەک، ئایدیای دژە ژنی، توندڕەوی ئایینی، و بانگەشەی تیرۆری ڕەخنەگرانی ئیسلام بڵاوبکەنەوە. دیارە سەرچاوەی ئەم هاوپەیمانییەیان ستراتیژی هاوبەشیانە بۆ دژایەتی و سەرکوتی کۆمۆنیزم و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانە و یەکسانیخوازانەی کرێکاران و بەلاڕێدا بردنی خەباتی سەربەخۆ و یەکگرتووی ئەم چینە.

کۆمەڵگەی کوردستان لە ئەمڕۆدا لە توندپێچێکی مێژوویی ئاڵۆز و پڕ لە مەترسی دایە و ئینسانی کرێکار و زەحمەتکیشی کۆمەڵگە دەرگیری بێکاری و هەژاری و نەبوونییەکی سەخت و گرانە و ڕیزەکانی خەباتی چینایەتییان پەرژوبڵاوە و لەم نێوەدا ئیسلامی سیاسی و تیرۆریزمەکەی مەترسییەکی گەورەیە بۆ ئەم خەباتەیان

و بۆ خۆدی کۆمەڵگە و ڕەوتی بەرەوپێشچوونی.

دەرکردنی کۆمەڵگەی کوردستان لە ژێر باری قورسی دەسەڵاتی ناسیونالیزم و ئیسلامیزم بە هاتنەمەیدانی ڕیزی سەربەخۆی سیاسی و چینایەتی کرێکاران و زەحمەتکیشانی ئەنجام ئەدرێ و لە ڕیگەی شکڵدان بە ڕەوەندی سیاسی ئەم کۆمەڵگەیەوە بە ئاسۆی سۆشیالیستی و ئینتەرناسیونالیستی ئەم چینە بە ئاکام ئەگات.

(ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) لە هەمانکاتدا کە بە توندی سەرکۆنەی تیرۆری لاوی هونەرمەند و ئازیز (خواناس وریا) ئەکات، پاشەکشەکردن بە تیرۆریزم بە ئەرکێکی گرنگی خەباتی خۆی دادەنێ و پەیگیرانە لە خەباتدایە شانبەشانی ڕیزی فراوانی نارەزایەتییەکی ئازادیخوازنە، کە بۆ بەرقەراری ئازادی ڕادەربڕین لە هەرێم و بە دژی تیرۆری (خواناس وریا) و ئیسلامی سیاسی و تیرۆریزمەکەی بەڕێکەوتووە.

ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق

٢٠٢٣/٦/٢٥

ڕەوەندی سیاسیی هەرێمی کوردستان لە پەیوەندیدا بە خەباتی چینایەتییەوە — موئەیەد ئەحمەد — ل٣
تایبەتمەندییەکانی میدیای کۆمۆنیستی و ئاستەنگییەکانی بەردەمی — ئەحمەد مەرزوق — ل٢
کاتێک دەمامکی "کوردایەتی" دەکەوێ! — عەبدوڵا سالح — ل١٠
هیچ شتێک بەقەد پاراستنی قەوارەی هەرێم و دابینکردنی قووتی خەڵکی کوردستان، وێردی سەرزمانی بازرگانە سیاسییەکانی کوردستان نییە؟! — عەلی محەمەد ئەمین — ل٢
یادکردنەوە! — ناجی ئەفراسیاو — ل٢
بەرەنگاربوونەوە و کۆتاییهێنان بەتیرۆر لەکودستان، چۆن! — نادر عەبدولحەمید — ل 4
هەڵکەوت عەبدوڵا: پێویستمان بە یاسایەکی گشتگیرە لە کوردستان، کە هەموو لایەنەکانی هاتووچۆ لەخۆبگرێت، نەک تەنیا سزا و غەرامە — ل ٩
پرسەکانی بێکاری لە هەرێمی کوردستانی عێراق — نەوزاد بابان — ل 4
پەنابەران و کۆچکردوان، شانۆی سیاسەت بۆ ململانێی چینایەتی — جەمال کۆشش — ل١١
بانیژەی ئەدەب و کلتوور — ل٥ تا ل٨

تایبەتمەندییەکانی میدیای کۆمۆنیستی و ئاستەنگییەکانی بەردەمی

ئەحمەد مەرزوق: میدیای کۆمۆنیستی کاردەکات بۆ قوڵکردنەوەی ئەو جەمسەرگیرییە چینایەتییەی کە لەناو کۆمەڵگەدا هاتۆتەئاراوە، هەوڵدەدات ڕیزی کرێکاران و زەحمەتکێشان، لاوان و گشت ئازادیخوازان لە سەرنگەرێکدا جیابکاتەوە، دوور لە سەنگەری دەسەڵاتدارانی بورژوازی.

چاوپێکەوتنی ڕۆژنامەی (ڕەوت) لەگەڵ هاوڕێ (ئەحمەد مەرزوق) لە لیژنەی ڕاگەیاندنی ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی

ڕەوت: سوپاس هاوڕێ (ئەحمەد مەرزوق) بۆ ئامادەییتان بۆ ئەم چاوپێکەوتنە، با لەو پرسیارەوە دەستپێبکەین کە بەڕای ئێوە تایبەتمەندییەکانی میدیای کۆمۆنیستی چین و لە کوێدان؟

ئەحمەد مەرزوق: سەرەتا سوپاستان دەکەم بۆ ڕەخساندنی ئەم دەرفەتە تا دەربارەی میدیای کۆمۆنیستی بەگشتی و میدیای (ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی) بە دیاریکراوی بدوێم.

گرینگترین پایەکانی میدیای کۆمۆنیستی بریتییە لە پەیوەستەگییەکەی بە خەباتی جەماوەری ناڕازی و ڕەنگدانەوەی ئەو خەباتە لەخۆیدا، ئەویش لە ڕێگەی نزیکبوونیەوە لە ڕابەرانی چینی کرێکار و هەڵسوڕاوانی سەندیکایی و نوێنەرانی کرێکاران و ئەوانەی کە گوزارش لە ئومێد و ئاواتەکانیان و باشترکردنی واقعی ژیانیان دەکەن، ئەویش لە ڕێگەی چاوپێکەوتن و خستنەڕووی مەسەلە و بابەتەکانیان لە میدیا جۆراوجۆرەکاندا، لەگەڵ ڕەنگدانەوەی چالاکی و بیرڕاکانیان لە ڕۆژنامە و ماڵپەڕ و بەستەرە میدیاییەکاندا.

ئەمە و تایبەتمەندییەکی تری ئەم میدیا کۆمۆنیستییە، هەوڵدانییەتی بۆ بڵاوکردنەوەی فکر و هوشیاری سیاسی و تیۆری کۆمۆنیستی لەنێو بەرفراوانترین ئەو توێژە کۆمەڵایەتییانەدا کە بەرژەوەندییان هەیە لە ڕزگاربوون لەم ڕژێمە بورژوا سەرمایەدارییەی کە حزبە ئیسلامی و قەومی و هاوشێوەکانیان نوێنەرایەتی دەکەن لە عێراقدا. میدیای کۆمۆنیستی ئامرازێکی کاریگەرە ئەگەر بە شێوەیەکی دروست بەکاربهێنرێت بۆ ئەوەی گوزارش لە فکر و ڕێباز و سیاسەتی کۆمۆنیستی بکات.

هەروەها یەکێکی تر لە تایبەتمەندییەکانی میدیای کۆمۆنیستی تیشک خستنەسەر ناکۆکییەکانی ئەو ڕژێمە و ڕیسواکردنی تەواوی ئاکار و کردارەکانیەتی لەبەردەم جەماوەری چەوساوە و بێبەشدا، ئەمەش ئەو ڕەخنەیە نییە کە میدیای بورژوازی دەیخاتەڕوو، بەڵکو ڕەخنەیەکە کە دەرخەری میکانیزمەکانی چەوساندنە و تاڵانیکردنە کە ڕژێمێک پێی هەڵدەستێت و لەگەڵیشیا خستنەڕووی بەدیلێکی کۆمۆنیستییە لەبەرامبەریدا کە ئەمە خۆی دژبەرێکی سیاسی چینایەتییە بۆی.

وێڕای ئەوانە، میدیای کۆمۆنیستی کاردەکات بۆ قوڵکردنەوەی ئەو جەمسەرگیرییە چینایەتییەی کە لەناو کۆمەڵگەدا هاتۆتەئاراوە، هەوڵدەدات ڕیزی کرێکاران و زەحمەتکێشان، لاوان و گشت ئازادیخوازان لە سەرنگەرێکدا جیابکاتەوە، دوور لە سەنگەری دەسەڵاتدارانی بورژوازی.

هەربۆیە میدیا یەکێکە لە گرینگترین ئەو چەکانەی خەباتی کۆمۆنیستی و وەستانەوە بەڕووی میدیای بورژوازی کە ساڵانە ملیارەهای بۆ خەرج دەکرێت.

بە دڵنیاییەوە میدیای کۆمۆنیستی ڕووبەڕووی ئاستەنگییەکی جددییە، کە لەسەرووی هەموویانەوە خۆگونجاندن و هاوڕابوونی ئەو پێشکەوتنانەیە کە هاتوونەتەدی لەسەر ئاستی تەکنیکی و هونەری و بەکارهێنای ئەم پێشکەوتنانەیە بۆ گەیشتن بە فراوانترین توێژە کۆمەڵایەتییەکان، ئەمە و یەکێکی تر لە ئاستەنگییەکان توانای ئەم میدیا کۆمۆنیستییەیە بۆ ڕووبەڕوونەوەی ئەم قەبارە زەبەلاحە لە زانیاری درۆینە و شێوێنەر کە میدیای بورژوازی برەوی پێدەدات، کە هەمیشە کاردەکات بۆ هەڵخەڵەتاندنی جەماوەر و هەوڵدەدات ئەو خەباتە چینایەتییەی کە لە کۆمەڵگەدا هاتۆتەئاراوە لە ڕێڕەوی خۆی لایبدات و بیشێوێنێ و ناوەڕۆکی ململانێیە چینایەتییەکە بگۆڕێت بە کێشمەکێشی ئایدیۆلۆجی ئاینیی و تائیفەگەری و نەتەوەیی، هەروەک میدیاکانی عێراق لە داگیرکردنەکەی ئەمریکاوە تا ئەمڕۆ پێی هەڵدەستن.

ڕەوت: لە ساڵی (٢٠٢٣)دا، گۆڕانکاری و بەرەوپێشچوونێکی بەرچاو بەدی دەکرێت، لە ڕاگەیانی (ڕێکخراوی بەدیل)دا، بەتایبەت لە کەناڵی یوتیوبی (الغد الإشتراكي)دا، ئەم گۆڕانکاری و پێشکەوتنە چۆن لێکدەدەنەوە؟

ئەحمەد مەرزوق: لیژنەی ڕاگەیاندنی (ڕێکخراوی بەدیل) لەو کاتەوە کە دامەزراوە هەوڵی داوە بۆ پەرەپێدانی کاری ڕاگەیاندنی ڕێکخراوەکە لە ڕێگەی بەکارهێنانی هەموو ئەو سەکۆیانەی میدیا و ئەو تەکنۆلۆژیایانەی کە بەردەستن لە پێناو گەیاندنی پەیامی خۆی بە فراوانترین توێژ و بەشە کۆمەڵایەتییەکانی ناو کۆمەڵگە.

وێڕای دوو ڕۆژنامەی (الغد الإشتراكي) بە عەرەبی و (ڕەوت) بە کوردی، بە کردەوەش کەناڵی تی ڤی یوتیوبی (الغد الإشتراكي - سبەی سۆشیالیستی) کرایەوە، کە سێ بەرنامەی لە خۆ گرتووە کە ئەوانیش (حوار الغد - گفتوگۆی سبەی) کە هاوڕێی شاعیر (عەباس فازڵ) ئامادە و پێشکەشی دەکات، بەرنامەی (بەرسڤ) بە زمانی کوردی کە هاوڕێ (نزار عەقراوی) ئامادە و پێشکەشی دەکات، لەگەڵ بەرنامەیەکی تازە کە باس لە مێژووی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی دەکات لە عێراق و لە لایەن هاوڕێ (ڕەشید ئیسماعیل)ەوە ئامادە و پێشکەش دەکرێت. ئەمە جگە لەوەی کە ئەم کەناڵە هەڵدەستێت بە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسی چالاکی و کار و هەڵسوڕانەکانی ڕێکخراومان لە سەراسەری عێراق و کوردستاندا.

ئەو پێشکەوتنانەش کە هاتوونەتەدی لەم لایەنەدا، پەیوەندی بە هۆشیاری میدیاکارانەوە هەیە دەربارەی گرنگی بەکارهێنان و ئاشنابوون لەگەڵ پەرەسەندنی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن و تەکنەلۆژیای مۆدێرن و قەبارەی کاریگەرییان لەسەر کۆمەڵگە.

ئەو بابەتانەی کە لەم کەناڵەدا بەرهەم دەهێنرێن تەنها لە یوتیوبدا دانانرێن، بەڵکو لەگەڵ بابەتەکانی ڕۆژنامەکاندا لە ماڵپەڕی ڕێکخراو و لاپەڕەکانی فەیسبووکی ڕێکخراویشدا بڵاودەکرێنەوە.

لەگەڵ هەموو ئەم کارانەشدا کە ئەنجامدراون بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە ئێمە گەیشتووینەتە شوێنی مەبەست و خوازراو لە بەهرەمەندی لە تەکنەلۆژیای سەردەم و سەکۆکانی، بەڵکو پێویستمان بە پەرەپێدانی زیاتر و بڵاوکردنەوە و بەکارهێنانی باشترین تەکنیک هەیە لە بوارەکانی پێشکەشکردن و وێنەگرتن و دەرهێنان و بڵاوکردنەوە.

ڕەوت: کۆسپ و ڕێگرییەکان لە بواری ڕاگەیاندندا، کامانەن کە دێنە بەردەم؟

ئەحمەد مەرزوق: کاری ڕاگەیاندن ڕووبەڕووی چەندین ئاستەنگ دەبێتەوە، ئەوەی پەیوەستە بە میدیایی دەنگ و ڕەنگەوە؛ گرینگترین بەربەستەکان بریتین لە ئامادەکردنی کادری پیشەیی کە توانای بەکارهێنانی تەکنەلۆژیای سەردەمی هەبێت و شارەزا بێت لە بوارەکانی وێنەگرتن و مۆنتاژ و دەرهێنان و بڵاوکردنەوەی پیشەییانە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا. هەروەها دەستڕاگەیشتن بە ڕابەرانی ناڕەزایەتییەکان و چالاکوانانی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی ناڕەزایەتی توێژە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگە کارێکی هەروا ئاسان نییە و زەحمەتێکی زۆری دەوێت.

سەبارەت بە میدیای نوسراو و خوێندراوەوە دوو ڕۆژنامەمان هەن، کە (الغد الإشتراكي) و (ڕەوت)ن، ئەو کۆسپانەی کە ڕووبەڕوومان دەبنەوە؛ چاپکردن و گەیاندنی ژمارەی پێویستە لە هەردوو ڕۆژنامەکە و دابەشکردنیانە لە ناوەندە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکاندا.

دوو بڵاوکراوەشمان هەیە، (نساء الإنتفاضة - ژنانی ڕاپەڕیوو) و (صوت الإنتفاضة - دەنگی ڕاپەڕین)، کە ئەمەی دووەمیان لە ئێستادا وەستاوە، ئەم دوو بڵاوکراوەیەش هەر لە کاتی (ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩)ەوە بە بەردەوامی دەرچوون. جا هەموو ئەم سەکۆیانەی میدیا پێویستیان بە کەسانی هەڵسوڕاو هەیە کە کات و توانای خۆیان تەرخان بکەن بۆ ئەوەی کارەکانی پەیوەست بە هەر ڕۆژنامە وەیا بڵاوکراوەیەک ئەنجام بدرێت.

ڕەوت: چ هیوایەک هەیە بۆ پەرەسەندنی میدیای کۆمۆنیستی لە ڕوانگەی لۆجستی و جۆرایەتییەوە؟

ئەحمەد مەرزوق: پێشکەوتنی میدیای کۆمۆنیستی بەندە بە زۆر شتەوە، یەکەمیان بە باوەڕی ئەوانەوە کە لەم بوارەدا کار دەکەن، تا چەند ئەو بایەخ و گرینگییە دەرک دەکەن کە میدیای دەنگ و ڕەنگ و نوسراو وە میدیای هاوچەرخ هەیەتی کە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و ئینتەرنێت نوێنەرایەتی دەکەن.

هەروەها ئەوە هۆشیاری کۆمۆنیستییە لای میدیاکاران، کە ناوەڕۆکی سیاسیی بەرهەمی میدیایی دیاری دەکات، ئەمەش بە ئەندازەیەکی بەرچاو لە میدیای (ڕێکخراوی بەدیل)دا ئامادەیە.

ئەگەر بمانەوێت ئەم بوارە لە کار و خەباتی کۆمۆنیستی واتا بواری میدیا پەرەپێبدەین و بەکۆمەڵایەتی بکەینەوە و وای لێ بکەین کە کاریگەری دابنێت، ئەوا پێویستمان بە ئامراز و کەرەستەی زۆرتر و ئەو کادرە پیشەییانە هەیە کە هاوشانی پەرەسەندنە خێراکانی میدیا لەسەر ئاستی جیهان، ئەوانیش خۆیان ئەپدەیت دەکەنەوە.

ئەمە و هەروەک لە وەڵامی پرسیاری یەکەمیشدا ئاماژەم پێداوە، پەرەسەندن و پێشکەوتنی میدیا، بەپلەی یەکەم، پشت دەبەستێت بە دەستڕاگەیشتنی بە ناوەندە کۆمەڵایەتییەکانی کرێکاران و بێکاران و ژنان و ئازادیخوازان.

لە کۆتاییشدا سوپاسی خۆم دووبارە دەکەمەوە بۆ ڕەخساندنی ئەم دەرفەتە و باس کردن لەسەر بابەتێکی جددی کە ئەویش میدیای کۆمۆنیستییە.

قەدەغەکردنی چالاکیی (یەکێتی گشتی خوێندکاران) و یەکێتییەکانیتر کردەیەکی ئیستیبدادییە و دەبێ دەستبەجێ هەڵبوەشێنرێتەوە

لەم دواییانەدا دەرکەوتووە کە (وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی) لە عێراق، لە (٣٠)ی ئایاری (٢٠٢٣)، نامەیەکی بۆ هەموو زانکۆکان ناردووە، کە تیایدا پێدادەگرێت لەسەر "ڕێگەپێنەدانی" کار و چالاکی (یەکێتی گشتی خوێندکاران لە کۆماری عێراق) و هاوشێوەکانیان لە (ڕێکخراوە و پێکهاتەی تر) لەناو زانکۆکان، و چاودێریکردنی جوڵە و چالاکییەکانیان.

گرتنەبەری ئەم ڕێکارە سەرکوتگەرانەیە، نەک هەر داسەپاندنی کەش و هەوایەکی فاشیيانە و خنکاندنی ئازادی چالاکیی فکری و سیاسی و ئازادی هەڵسوڕانی پیشەیی خوێندکارانە لە زانکۆکاندا، بەڵکو جێبەجێکردنی ستراتیژێکی پێشوەختەشە بەگشتی کە داسەپاندنی ئیستیبداد و خنکاندنی ئازادییە سیاسیی و مەدەنییەکانی کردۆتە ئامانج لەسەر ئاستی کۆمەڵگە. زمانێک کە ئەم وەزارەتە بەکاریهێناوە لەم نامەیەیدا، زمانی ڕژێمی بەعس و دامودەزگا سەرکوتگەرانیمان بیردەخاتەوە، هەرکەسێک بیەوێت ئەم نامەیە بەراورد بکات بەو نامانەی کە لە لایەن دامودەزگاکانی ڕژێمی پێشووی بەعسەوە دەنوسران، دەبینێت کە هاوشێوەیەتی.

ئەم ڕێکارە ئیستبدادییەی وەزارەت، دژ بە ئازادی کاری ڕێکخراوە و یەکێتییەکانی خوێندکاران، کە بەگوێرەی ڕێنماییەکانی "ئاسایشی نیشتمانی" دەرچووە، بەردەوامی ئەو شتانەیە کە خوێندکاران، دەمێکە بەدەستییەوە دەناڵێنن؛ هەر لە دەستێوەردانی حزبەکانی دەسەڵات و نوێنەرەکانیانەوە بگرە لە کاروباری خوێندکاراندا، تا بەردەوامی داسەپاندنی هەڵاواردنی (ئاپارتایدی) ڕەگەزیی لە نێوان خوێندکارانی کچ و کوڕ و داسەپاندنی بەها و چەمکە کۆنەپەرستەکانی ئەم حزبانە لە بواری خوێندن و ئەکادیمیا و کاری زانکۆیی، تا ڕۆلی ئەم حزبانەی دەسەڵات و نوێنەرانیان لە پەرەپێدانی گەندەڵی کارگێڕی و دارایی لە زانکۆ و دامەزراوە پەروەردەییەکاندا.

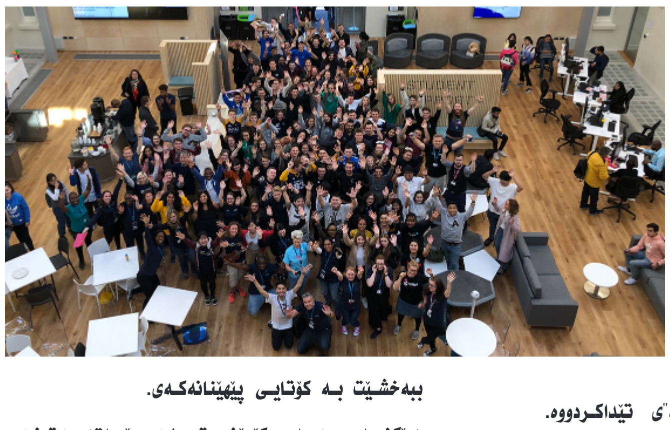

سەرکوتکردنی ئازادی لە بواری چالاکی خوێندکاریدا، پرۆسەیەکی شێنەیی قۆناغ بە قۆناغە، بۆ سەرکوتکردنی هەر ناڕەزایەتییەکی ڕێکخراو یان هەر بزووتنەوەیەکی سیاسی ڕێکخراو کە بەرگری لە ماف و ئازادیی توێژە کۆمەڵایەتییە ئازادیخوازەکان بکات، ئەم سیاسەتەش زۆر بە وریایی و بە پلانەوە داڕێژراوە، نەک وەک ئەو دەنگۆیەیە کە دەڵێ ئەمە کارێکە نووسینگەی وەزیر "پەلە"ی تێداکردووە.

حکومەتی (محەمەد شیاع سودانی) لە ئاکامی قەیرانێکی خنکێنەردا پێکهێنرا کە ڕژێمی سیاسی عێراق پێیدا تێدەپەڕی کە ئێشتاش هەر بەردەوامە، بۆیە ئەم حکومەتە ناچار بەردەوامە لە خنکاندن و دەستبەسەرداگرتنی ئازادییەکان، وەک دەرکردنی یاسای ئیستیبدادی بۆ (کۆمیسیۆنی پەیوەندییەکان) و ئەو هەڵمەتە دڕندانەیەش کە بەرێیخست بۆسەر ئەوەی کە پی دەوترێت (ناوەڕۆکی نزم) لە میدیای دیجیتاڵدا، ...هتد.

لە قۆناغێکدا کە بە ئیستبداد و کپکردنی دەنگە ناڕازییەکان دەناسرێتەوە، (یەکێتی گشتی خوێندکاران) و ڕێکخراوەکانی تری خوێندکاران، دوا ڕێکخراو نابن لە لیستی قەدەغەکردن و دەمکوتکردندا، ئەمە ڕێبازی دەسەڵاتی بورژوا ئیسلامی و قەومی خۆداسەپێنە بەسەر ملی جەماوەردا و خۆی ئامادە دەکات بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی قەیرانە توندوتیژەکانی داهاتوو کە لەوانەیە گوڕ ببەخشێت بە کۆتایی پێهێنانەکەی.

(ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق) بەتوندی سەرکۆنەی بڕیارەکەی وەزارەتی خوێندنی باڵا دەکات بۆ ڕێگریکردن لە کارکردنی (یەکێتی گشتی خوێندکاران) و هەر ڕێکخراو و یەکێتییەکی دیکەی خوێندکاران لە زانکۆکاندا، کە ئامانجیان بەرگریکردنە لە ماف و ئازادییەکانی خوێندکاران، وە ئەم بڕیارە بە ڕێکارێکی سەرکوتگەرانەی ئاشکرا دادەنێت دژ بە ئازادی خوێندکاران و مافەکانیان لە ئەنجامدانی خەباتی فکری و سیاسی و پیشەیی لەناو زانکۆکاندا. هەروەها (ڕێکخراوی بەدیل) لەگەڵ هەموو ئازادیخوازان و داکۆکیکاران لە ئازادی سیاسی و مەدەنی، خەبات دەکات بۆ هەڵوەشاندنەوەی دەستبەجێی ئەم بڕیارەی وەزارەت.

ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق

٢١-٦-٢٠٢٣

یادکردنەوە!

ناجی ئەفراسیاو

لایەنی نەرێنیی یادکردنەوە ئەوەیە جۆرێکە لە چەقبەستن، بەو مانایەی هەموو یادکردنەوەیەک گەڕانەوەیە بۆ خاڵ و ڕووداوێکی کۆن کە بەیادکردنەوەی نیشانی دەدەیت ناتوانیت تێیپەڕێنیت. بەڵام لایەنە ئەرێنیەکەی ئەوەیە جۆرێکە لە وەفاداربوون و دەستگرتن بەو بەهایانەی لەو خاڵ و ڕووداوەدا بەدیهاتووە.

- هەموو یادێک دوو جۆرە: یادێک کە خەڵک دەیکاتەوە، یادێک کە (سیستەم) دەوڵەت دەیکاتەوە. یادێک کە خەڵک دەیکاتەوە، یادێکە کە خەڵک بەهۆیەوە شادی یان غەمگینی دەردەبڕێت و ئەکتی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەنوێنێت، بەڵام یادێک کە دەوڵەت دەیکاتەوە، یادێکە دەوڵەت خاوەندارێتی لێکردووە و وەک ئامرازێک بۆ ملکەچکردن و چەواشەکردنی خەڵک و خاڵیکردنەوەی وزەیان بەکاریدێنێت.

- بەبڕوای دوسوسێر، مانا بەرئەنجامی پەیوەندیی نێوان دیارخەر signifier (ئەو وشەی کە بەرامبەر بەشتێک بەکاری دێنین) و دیارخراو signified (ئەو ئایدیایەی کە بەرامبەر بەو شتە هەمانە) بەرهەمدێت. لاکان ئەم تێزەی دوسوسێر بەرەو سنوورێکی دوورتر دەبات و دەڵێت ئەم پەیوەندییەی نێوان دیارخەر و دیارخراو ناجێگیرە و بەڕووی چەندین دیارخەری دیکەدا کراوەیە و نائاگایی کاریگەریی گەورەی لەسەر بەرهەمهێنانی مانا هەیە.

- لەم سۆنگەوە، یادکردنەوەی یادێک لە لایەن خەڵکەوە مانایەکی هەیە، یادکردنەوەی هەمان یاد لە لایەن (سیستەم) دەوڵەتەوە مانایەکی تر. واتە ڕۆژی جیهانیی ژنان، منداڵان، کرێکاران و هتد، جەژنی نەورۆز و قوربان و سەریساڵ و هتد، کۆمەڵێک یادن کە بۆ خەڵک گەڕانەوەیە بۆ ئەو بەهایانەی لەو ڕۆژەدا بەدەستهاتووە، بەڵام بۆ سیستەم بۆنەیەکە بۆ ڕامکردن و دەستەمۆکردنی خەڵک. لەم ڕوانگەوە، یادکردنەوەی ڕۆژی کرێکاران یان ژنان لە لایەن خەڵکەوە خەبات بووە، بەڵام یادکردنەوەی هەمان ڕۆژ لە لایەن یوئێن و دەوڵەتانەوە لە سیاسەتخستن و بێ ئیرادەکردنی ئەو یادەیە. ئەمە بۆ نەورۆزیش ڕاستە: یادکردنەوەی لە لایەن خەڵکی باکوور و ڕۆژهەڵاتەوە خەباتە لەدژی دەوڵەت، بەڵام یادکردنەوەی لە لایەن دەوڵەتۆچکەکەی یەکێتی و پارتییەوە خۆسەپاندنی دەسەڵاتە و بێئیرادەکردنی خەڵک. بۆیە هەمان یاد، بۆ خەڵک مانایەکی هەیە، بۆ دەوڵەت مانایەکی تر.

- لەناو کولتوری ئێمەدا ئارەزوویەکی زۆر هەیە بۆ یادکردنەوە: یادی هەزاران شەهید، یادی سەدان بۆنەی ئایینی و سیاسی، یادی دەیان کەسایەتی و سەرکردە. لەژێر کاریگەریی سیستەمە کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئایینیەکەدا، زۆربەی ئەم یادانە، لەبری ئەوەی بۆنەیەک بن بۆ دەستگرتن بە بەهاکانی ئەو یادەوە، پاشەکشەپێکردنی خەڵکە و چەقبەستن.

- لێرەوە زەرورەتێک دێتەپێش، زەرورەتی هەڵکشاندنی یادەکان بەرەو سنوورێکی نوێ: دەبێ یادەکان، جگە لەوەی بیانوویەک بن بۆ دەستگرتن بەو بەهایانەی لەو بۆنەدا بەدیهاتووە، بیانوویەکیش بن بۆ پێشخستنی زیاتری ئەو بەهایانە، بیانوویەک بن بۆ خەباتکردن لەپێناوی عەدالەت. بۆیە دەربڕینی شادی بۆ یادێک ئەوکاتە ماناداره کە ئەو ڕووداوەی یادی دەکەیتەوە بەرەو سنوورێکی نوێت کشاندبێت، وەک ئەوەی لینین دەرهەق بە کۆمۆنەی پاریس کردی: کۆمۆنەی پاریس حەفتا و دوو ڕۆژ تەمەنی کرد و لەناوبرا، کاتێک یەکێتیی سۆڤێت پێی نایە حەفتا و سێ ڕۆژی تەمەنی، لینین لە خۆشیدا لەناو بەفردا سەمای دەکرد

عەلی محەمەد ئەمین:

هیچ شتێک بەقەد پاراستنی قەوارەی هەرێم و دابینکردنی قووتی خەڵکی کوردستان، وێردی سەرزمانی بازرگانە سیاسییەکانی کوردستان نییە؟!

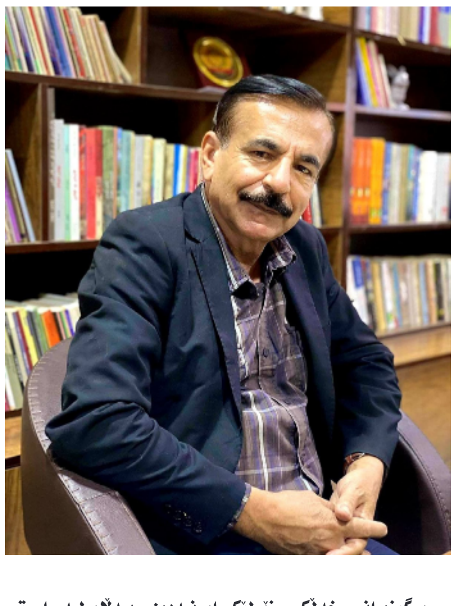

ساڵانێکی زۆرە بەیت و باڵۆرەی پاراستنی قەوارەی هەرێم و دابینکردنی قووت و گوزەرانی هاوڵاتیان بووەتە بنێشتە خۆشەی دەمی بەرپرسە باڵاکانی لایەنە سیاسییە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان و هەندێ لایەنی سیاسی بەناو بەرهەڵستکاریش، جگە لەمانەش زۆرێک لە وتەبێژ و خۆ بەدەمڕاستزان و تەنانەت خەڵکی نەزانیش دەیڵێن و دەیڵێنەوە، دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئەم لایەنانەش، بە بینراو و بیستراو و نووسراویانەوە، بە بەرخۆر و سێبەر و بندیوار و سەردیواریانەوە، بەردەوام دەیکەنە باس و بابەتی ڕۆژ و شەو، لەم نێوەدا چەند چرکەساتێ بە قەرز نادەن، ئەگەر بەم هاشوهوش و هەراوزەنا و فرمێسک ڕشتن و بەناو هەوڵ و تەقالایە بووایە، دەبوو ئێستا قەوارەی هەرێم بڵند و سەربەرز و قایم و قۆڵ ڕاوەستایە، ڕاوەستانێک، کە دۆست و دوژمن، یار و نەیار پێی سەرسام بوونایە، هاوڵاتیانی هەرێمیش لەسایەی ئەم قەوارەیەدا لە ناز و نیعمەتدا بژیانایە و هەرچی کارەسات و مەینەتی و ڕۆژڕەشی ڕابووردووە لەبیریان چوبێتەوە.

ئەگەر لەڕاستیدا خەمی پاراستنی قەوارەی هەرێم هێندە سەرقاڵیکردوون، خێرە هەر تاوەناتاوە زەنگی شەڕی ناوخۆ و پێکهەڵپژان لێ ئەدەن، خێرە هەریەکەیان کە کەمێ باری دەکەوێتە لێژی، یا بۆ بەرژەوەندیەکی تایبەت، کام دەوڵەتەی ملهوڕ و داگیرکەرە دێنێتە کوردستان و قەوارەی هەرێمی دەخەنە ژێرپێ، خێرە هەر لایەنە کوردستانی کردووەتە مۆڵگەی سیخورانی دەوڵەتانی نزیک و دوور و بەئارەزووی خۆیان تەڕاتێنی تێدا دەکەن، ئەگەر هێندە قەوارەی هەرێم لایان پیرۆزە بۆچی هەر تاوەناتاوێک سڵاوات لەسەر حەشدی شەعبی و جەندرمە و پاسدار ئەدەن و لەسەر دەستی ئاغاکانیاندا تۆبە دەکەن، باکیان لەوە نیە کێ دەکوژرێ و کێ دەبڕدرێ و کێ ڕەز و باخی دەسوتێ و کام قودس و دڵە و پایەتەختی ڕۆشنبیری و پایتەختی کوردستانە ..... دەکەوێتە مەترسیەوە؟

بەم خۆبادان و گفت و بەڵێن و دڵسۆزی نواندنانە بێت بۆ دابینکردنی گوزەران و قوتی خەڵکی هەرێم، دەبوو ڕەخساندنی هەلی کار، ئاشتی و ئارامی سەراپای کوردستانی بگرتایەتەوە و بۆ گەشتوگوزار و بینینی دنیای دەرەوە نەبێ کەسێ ئارەزووی کۆچ و جێهێشتنی کوردستان بە خەیاڵیدا نەیەت، دەبوو ئێستا حکومەت دامەزراوەیی بووایە و کەرتەکانی پەروەردە و تەندروستی و تەواوی کەرتە خزمەتگوزاریەکان سەردەمیانە لەبەردەم زۆرینەی خەڵکدا دەرگاکانیان واڵابوایە و خێزانێ نەبێ کچ و کوڕی لە قوتابخانە بێبەری کا و ناچاربێت هەڵیبداتە بازاڕی بێبەزەییانەی کارەوە.

ئەم بازرگانە سیاسی و بەرژەوەند پەرستانە، وەک ئەوەی خەڵک هیچ نەبینێ و هیچ نەبیستێ هەفتە و مانگ و ساڵ نیە گفتی تێپەڕاندنی قەیران و باشکردنی بارودۆخی ژیان و گوزەرانی خەڵکی زۆرلێکراو نەدەن، بەڵام لە ڕاستی دا، هەردەم بەبەهانەی جۆراوجۆر درێژە بەو بارودۆخە ناهەموارە ئەدەن، تا ئێستاش برینی نەدانی مووچە و نیوەمووچە و ڕوبعەمووچە ..... بەناوی پاشەکەوتی نەگریسەوە ئازاری جەستەی ماندووی فەرمانبەران و خانەنشینان ئەدات، هێشتا کرێکاران و تەواوی هێزی کار گوزەرانێکی مەمرە و مەژی دەبەنەسەر و یاسا و ڕێسایەک نییە ماف و بەرژەوەندییەکانیان بپارێزێت، هێشتا جوتیارانی کوردستان بەدەست نەبوونی بازاڕ و هاریکارنەبوونی حکومەت و دەیان کێشەی کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە دەناڵێنن و هەوڵ و ڕەنجیان بەزایە دەچێ، ساڵێکی زۆرە هەزارەها دەرچووی زانکۆ و پەیمانگاکان ڕەوانەی سوپای بێ ئەژماری بێکاران دەکرێ و زۆرێکیش بەهۆی خراپی گوزەران و نەبوونی قووتی ڕۆژانە ڕێگای هاتونەهاتی هەندەران دەگرنە بەر....

بەکورتی و بە کوردی هەر چی پاشکۆی دەسەڵاتی ملهوڕ و نادادپەروەر نەبێت و بە کڵاوی سەرانی ئەم لایەنە سیاسییانە شت نەپێوێت و هوشیارانە بەرەنگاریان نەبێتەوە، دەبێت هەردەم لارەمل و چاوەڕێی لەم بار و دۆخە ترسناکتریش بکا و باجی خیانەت و هەڵەی سەخت و سیاسەتی شکستخواردووی ئەم دەسەڵاتدار و بنەماڵە خێڵەکیانەش بداتەوە...

١١ / ٦ / ٢٠٢٣

ڕێوت البديل OCAL
ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق
ڕۆژنامەیەکی سیاسیە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق دەریدەکات

ڕەوەندی سیاسیی هەرێمی کوردستان لە پەیوەندیدا بە خەباتی چینایەتییەوە

موئەیەد ئەحمەد

خەباتی سەربەخۆی چینایەتی کرێکاران بە چ مانایەک؟

بە شێوەیەکی گشتی، ڕەوەندی سیاسی هەم لە هەرێمی کوردستان و هەم لە سەرتاسەری عێراقدا، لەدەرەوەی کاریگەری و دەخالەتی کرێکاران و زەحمەتکێشان و ستەملێکراون بەڕێوە ئەچێ، چونکە جومگە سەرکییەکانی ژیانی سیاسی کۆمەڵگە و دەسەڵاتداریەتی و دەوڵەتبەڕیوەبردن و ئۆپۆزسیۆنی پەرلەمانیش، قۆرغکراوی دەستی حزب و هێزە بورژوا ئیسلامی و قەومی و نیولیبراڵەکانە. ئەمەش ڕەنگدانەوەی پلەیەکی دیاریکراوە لە هاوسەنگی هێز لەنیوان چینەکان کە لە بەرژەوەندی بورژوازی و ڕژێمەکەیە لە ئیستادا، و هەروەها نیشاندەری دوورخستنەوەی چینی کرێکارە لەم دانامیزمە سیاسییانەی کۆمەڵگە، بەزەبری سەرکوت و کاریگەری ئایدیۆلۆژی و سیاسیی ناسیونالیزم و ئیسلامیزم و نیولیبرالیزم لە سەر ئەم چینە و خەباتی.

بەڵام ئەو واقیعە بەو مانایە نییە کە چینی کرێکار و توێژە چەوساوەکان، دەستبەرداری خەباتی ئابووری و سیاسییان بووبن، و یان بورژوازی دەستبەرداری چینی کرێکار بووبێت، و سیاسەت و ئایدیۆلۆژی خۆی بەدوور لێیان و تەنها لەناو چواردیواری کێشمەکێشەکانی دەروونی کەمپی بورژوازی و ڕەوت و هێزەسیاسییەکانیدا قەتیس بکات.

کرێکاران و توێژە نەدار و زەحمەتکێشەکان لە عێراقدا، بەهەرێمی کوردستانیشەوە، وەک هەر وڵاتێکی سەرمایەداری دیکەی جیهان، هەمیشە لەناو سیاسەت و دانامیزمی کێشمەکێشی چینایەتیدان، چونکە، لە لایەک، خۆیان سەرقاڵی خەباتی ئابوری و سیاسین بۆ باشترکردنی ژیانیان و هەلومەرجی کاریان و بەدەستهێنانی بژێویەکی باشتر، وەهەروەها بۆ پتەوکردنی ڕیزی خەباتیان و بەئاکامگەیاندنی ئامانجی سیاسییان، و لە لایەکی ترەوە، بورژوازی ئەیانهێنێتە ناو بازنەی سیاست و ڕەوەندە سیاسییەکانەوە.

ئەوە ڕاستیەکی حاشاهەڵنەگرە کە نوێنەرانی سیاسی و فیکری بورژوازی و ڕژێمی ئەم چینە هەردەم کارئەکات لەسەر چینی کرێکار و زەحمەتکێشان، و خەریکی مەشغوڵکردنیانە بەکاری سیاسییەوە، بەڵام بۆ جێبەجێکردنی ئامانجە سیاسی و ستراتیژیەکانی خۆی وەک چینی دەسەڵاتدار. لە بارودۆخی ئاسایی و نۆرماڵ و جێگیریی ڕێژەیی دەسەڵاتی بورژوازیدا، ئەوە بەڕوونی بەدیئەکرێت کە چۆن نوێنەرانی بورژوازی لە هەوڵی بەشدارپێکردنی کرێکاراندان لە پرۆسەی دەنگدان و هەڵبژاردنەکان، ڕیفراندۆمەکان، و یان سەرقاڵی ئەندامگیرین لە نیوانیاندا و پەیوەستکردنیان بە حزب و تۆڕە کۆمەڵایەتی و فیکری و سیاسییە جۆراوجۆرەکانی خۆیانەوە. ئەمە جگە لەوەی کە سوپا و هێزە چەکدارەکانی دەسەڵات بە پلەی سەرەکی لە توێژە جۆراوجۆرەکانی پرۆلیتاریا پێکهاتوون، و سەربازەکان لە ژێر فەرمانی ئەفسەر و ڕابەر و دەستەودایرەی ڕژێم و چینی سەرمایەداراندان، و لەکاتی کێشمەکێش و جەنگی دەوڵەتییدا یان شەر و پێکدادانی نیوان لایەنکانی بورژوازیدا، ئەوە هەر پرۆلیتاریا و زەحمەتکێشان و چەوساوەکانن کە بە پلەی سەرەکی ڕاپێچ ئەکرین بۆ ناو دۆزەخی جەنگ، هەر ئەوانیشن کە زۆربەی کارەساتە ئینسانی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی سیاسەتی بورژاوزی لە فۆرمی جەنگدا ئەشکێنرێتەوە بەسەریاندا.

لەناو ئەم بارودۆخ و ڕەوەندانەدا و بەشێوەی جۆراوجۆر خەبات و کێشمەکێشی جەماوەری کریکاران و چەوساوەکان بەڕووی شکاندنەوەی باری قورسی ڕەوەندە سیاسی و سەربازی و کەلتوریەکان بەسەریاندا، بەردەوامە، بەڵام، لە هەمانکاتدا ئەوە واقعییە کە چینی کرێکار و توێژە کۆمەڵایەتییەکانی؛ زەحمەتکێشان، ژنانی کرێکار و ستەملێکراو، گەنجانی بێکار، هەر لەسەرتاوە لەژێر ڕکێفی مەجبوریی ئابووریدان و پێویستیانە ژیانی ڕۆژانەیان بەڕێبکەن. هەر بەم پێیەش لە ژێر ڕکێفی مالکیەتی ئیحتیکاری سەرمایە و دەوڵەتدان بەسەر سەرچاوەکانی بژێوی ماددی ئینسانەکان و پرۆسەی کار و ئامرازەکانی بەرهەمهێناندا، و وەک کۆیلەی هاوچەرخ و دیلکراوی سیستمی سەرمایەداری دێنە ناو ڕەوەندی سیاسی و ئایدیۆلۆژی و کێشمەکێشە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگەوە.

سیاسەت و ترادسیۆن و پراتیکی سیاسی، کەلتور و فیکر و ئایدیا و مۆراڵەکان و بەهاکان هەر لەسەرەتاوە مۆرکی چینایەتییان لەخۆگرتووە، و جیاناکرێنەوە لەم دابەشبونەی کۆمەڵگە بە دارا و نەدار، پرۆلیاریا و بورژوازی، و دانابڕێن لە ستراکچەری ئابووری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگە و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی. هەر بۆیە مۆرکی چینەکان و خەباتی چینایەتی سێبەری خۆی ئەکێشێ بەسەر پانتایی ڕەوندی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایدیۆلۆژی و کەلتوری کۆمەڵگەدا، و هەردەم ئەم مۆرکە چینایەتییە دووبارە بەرهەم ئەهێنرێتەوە.

هەر لەم ڕاستایەشدا، ئەوە ئاشکرایە کە چینی کرێکار و توێژە کۆمەڵایەتی یە ستەملێکراوەکان، بەتەنیا نین و لە بۆشاییدا ناژین، بەڵکو لەناو کۆمەڵگەدان و لەناو فۆرماسیۆنێکی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سوپەرستروکچەرێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژی و حقوقی و کەلتوریدان، و بە بەردەوام لە لێکەوتدان لەگەڵ چین و توێژەکانی تری کۆمەڵگە لە بورژوازی و وردە بۆرژوازی. هەر وەک لینین ئاماژەی پێداوە دیوارێکی ئاسن نییە لە کۆمەڵگەدا لە نێوان چینەکاندا، هەروەها، مارکس لە پەرتوکی "ئایدیۆلۆژی ئەڵمانی" دا ئەڵێ: "بیروباوەرە زاڵەکانی ناو کۆمەڵگە بیر و باوەرەکانی چینی دەسەڵاتدارە"، وە ئەنگلزیش جەختی لەسەر خەباتی تیوری وەک لایەنێکی خەباتی چینایەتی سەربەخۆی کرێکاران ئەکات.

کاتێک باس لە بەرجەستەبوونی خەباتی سەربەخۆی چینایەتی کریکاران ئەکەین، باس لە پرۆسەی سەرهەڵدان و چوونە پێشەوەی ئەم خەباتە ئەکەین، واتە باس لە پەرسەندنی ئەکەین لە دەروونی هەموو ئەو دینامیزم و کێشمەکێشە سیاسی و ئابوری و فیکرییانە و ئەو لێکەوتە چیانیەتیانەدا لەسەر ئاستی کۆمەڵگە، و هەر بەوپێیەش باس لە ڕەچاوکردنیان ئەکەین لە بەرنامە و ئەجێندە و پراتیکی کۆمۆنیستیدا. هەر بۆیە جەختکردن لەسەر ئەو ئەرکە بناغەییە کۆمۆنیستییە کە مەسەلەی گرنگ بۆ چینی کریکار و ئینسانی زەحمەتکێش بەئاکام گەیاندنی سەربەخۆیی سیاسی چینایەتییەتی و بەرەوپێشبردنیەتی بەدژی سەرمایە و سەرمایەداری، وەک گشتێک و کۆمەڵگەیەک، و وەک سیستم و سترەکچەرێکی ئابوری - کۆمەڵایەتی، سیاسی و فیکری و بە ئاراستەی ڕزگاربوونی کۆتایی لە کۆتوبەندی سیستمی چینایەتی کۆمەڵگە.

بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی ئەم چینە هەردەم لە هەوڵی بەدەستهێنانی ئەم سەربەخۆییە چینایەتییەی کرێکاران و زەحمەتکێشاندایە، بەڵام ئەنجامدانی ئەم ستراتیژە لە سەر شەقامێکی ڕاست و قیرتاوکراو بەرەوپیش ناچێت، بەڵکو بە ڕەهەند و ڕەوەندێکی هەمەلایەنەی پڕ لە کێشمەکێش بەرەوپێش ئەچێت.

ئاشکرایە سیاسەت و پراتیکی سەربەخۆی چینایەتی کرێکاران و نەداران بە دیماگۆجی و ڕستەی شۆڕشگێرانەی دوور لە بزوتنەوەی کرێکاری و خەباتی زەحمەتکێشان بەدینایەت، بەڵکو لەناو جەرگەی ئەم بزووتنەوە و خەباتەدا و لە ململانێ بەڕووی ئایدیۆلۆژی و تیۆری و سیاسەت و پراتیکی چینەکانی تردا بەدیدێت. هەربەم پێیەش ئەنجامدانی ئەم سەربەخۆییە وەڵامی چینایەتی کرێکارانە بە کێشە ماکرۆکانی خەباتی چینایەتی و مەسەلە سەرەکییەکانی کۆمەڵگە و چارەنوسی لە هەموو وەرچەرخان و پێچوپەناکانی پرۆسە و ڕەوەندی خەباتی چینایەتیدا. ئەمانەش هەمووی یانی ئەنجامدانی ئەم سەربەخۆییە چینایەتییە خۆی لە خۆیدا مێژوویەکی زیندووی نەپچڕاو و گەشەسەندووی پێکهێنابێ.

ئایدیۆلۆژی بورژوازی و خەباتی سەربەخۆی کرێکاران

بورژوازی و وردە بورژوازی، و هەروها ڕۆشنبیرانیان، بە هەزار و یەک شێوە، لەهەوڵی ڕێگرتن بە کریستەڵایزەبوونی ئەم سەربەخۆییە سیاسی - چینایەتی و فیکرییەی کریکاران و نەداران لە ڕێگەی جۆراوجۆرەوە لەوانە: پروپاگەندە و هێنانەوەی بڕوبیانوی پوچ و فۆرمۆڵەی تیۆری ئاڵۆز و سەرگێژکەر بەناوی بەرگری لە تاک، بەڵام بە بەکارهێنانی تیۆری تاکگەرایی بورژوازی کە لەسەر ئەنتی-تیزی کۆمەڵایەتی و کۆمەڵگە و پچڕاندنی تاک و کۆمەڵگە لە یەکتر داڕێژراوە، ڕەتکردنەوەی هەبوونی چینەکان و کێشمەکێشی چینایەتی، جێگرتنەوەی چین بە ملتیتیود (حەشامات)ی سەروو چینایەتی، پروپاگەندەی نەبوونی شتێک بەناوی گۆرانکاری سۆشیالیستی و ئایدیاڵی کۆمۆنیستی، و گاڵتەجاری بە ئەجێندەی گەورەی کۆمەڵایەتی و گۆرانکاری شۆڕشگێرانەی سەرجەم سترکچەری کۆمەڵگە و سیستم، و هەر لەم ڕاستایەشدا، پاکانە بۆ هەر شتێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژی دابڕاو لە ناوەرۆکە کۆمەڵایەتی و چینایەتییەکەی، لەوانە پیاهەڵخواندان و ستایشی ئایدیۆلۆژی ناسیونالیزم، سێکیولاریزمی بورژوازی، نیو لیبرالیزم، دیمکراسی بورژوازی و پەرلمانی، سیاسەت لەسەر بنەمای شوناس و دەوڵەتی مەدەنی، ئەمە سەرباری ئایدیۆلۆژی کۆنەپەرستانە و دیلهێنەرانەی دینی و ئیسلامیزم.

هەر لەم بارەیەشەوە بەڕێخستنی پروپاگەندەی ژهراوی بەدژی ڕێکخراوبوونی حزبیی پرۆلیتاریا بەبیانوی ڕێگەگرتن لە دووبارەنەبوونەوەی ئەزمونی دکتاتۆریەتی ستالینیزم و ماویزم و سەرمایەداری دەوڵەتیی سۆفیەت، و بەمجۆرەش هەوڵ و تەقەلا بۆ بێبەشکردنی کرێکاران و ئینسانی چەوساوە و ستەملێکراوی کۆمەڵگە لە دەستڕاگەیشتنیان بە ئامرازی حزبی و ڕێکخراویی خەباتی سەربەخۆی خۆیان، و ئەمانەش بۆ ئەوەی شەقام و شار و کارگە و خوێندگاکان چۆڵ بێن بۆ ڕمبازی سیاسی و ئایدیۆلۆژی و پراتیکی حزب و هێزەکانی چینی دەسەڵاتدار و یاریکردن بە ژیان و چارەنوسی چەوساکان و سەرجەم کۆمەڵگەوە.

ناکامییەکانی ڕژێمی بۆرژا ناسیۆنالیستی کورد و مەسەلە زیندووەکانی خەباتی چینایەتی

ڕەخنەی ڕادیکاڵ و شۆڕشگێرانە لە سەرجەم بارودۆخی سیاسی کوردستان و دەرخستنی ناکۆکییە بێچارەسەرەکانی ڕژێمی بورژا ناسیونالیستی کورد و هەردوو حزبی دەسەڵاتدار، و ناکامییەکانی قەوارەی سیاسی و ڕژێمە گەندەڵ و سەرکوتگەرە میلیشیاییەکەی، هەروەها ڕیسواکردنی هاوپەیمانیی ئیسلامی سیاسی و ناسیۆنالیزم لەم ڕژێمەدا، و ڕۆلی دژە شۆڕشی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆنی دەرون- ڕژێمی نیولیبرال و قەومی، و ڕیسواکردنی پەیوەندی کۆنەپەرستانەی قەوارەی هەرێمی کوردستان و ڕژێمەکەی و هەردوو حزبی دەسەڵاتدار (پارتی) و (یەکێتی) بەهێزە ئیمپریالیستەکان و دەوڵەتە سەرکوتگەرەکانی ناوچەکەوە، هەموو ئەمانە کار و ئەرکێکی گرنگن لە ڕاستای خستنەڕووی ناکۆکییەکانی ڕەوەندی سیاسی ئەم قەوارەیە و دژایەتیی لە بەرامبەر بەرژەوەندی زۆربەی دانیشتوانی هەرێمدا.

بەڵام باسکردنی ئەمانە بەبێ دەستنیشانکردنی گرێوگۆڵەی دۆخەکە و کێشەی ئەسڵی کۆمەڵگەی کوردستان کە وەڵامدانەوەیە بە کێشەکانی بەردەم ڕەوەندی بەرەوپێشچوونی خەباتی چینایەتی کرێکاران و نەداران، تەنها ئەبێتە خولانەوە لە بازنەی ڕەخنەگری لە هەمان ئەو واقعەی کە هەیە و ئەو ڕەوندە سیاسییەی کە زاڵە لە کوردستاندا، بە واتایەکی تر ئەبێتە گەڕان بەدوای چارەسەر بۆ باری ناهەمواری کۆمەڵگە لە دەرەوەی خەباتی چینی کرێکار و توێژە زەحمەتکێشەکان و بەرەوپێشچوونی خەباتی چینایەتی سەربەخۆیان.

دەرچوون لەو بارودۆخە نائاسایی و کارەساتبارەی کە کۆمەڵگەی کوردستان دەرگیربووە بۆ خۆی مەسەلەیەکی چینایەتییە و زیاتر لەهەر کات ئەنجامدانی ئەم وەڵام و ڕێگەچارە چینایەتییە بووەتە پێداویستیەکی ئەمرۆ و پەیوەست بوەتەوە بە وەڵام بە ڕێگرییەکانی بەردەم پێشڕەوی خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشان و نەداران. هەر کەسێکی ئازادیخواز و بە پەرۆشی یەکسانی و عەدالەتخوازی و هەر کرێکارێکی کۆمۆنیست و ئازادیخواز کە بە دوای فەراهەمهێنانی ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێڕانە و پێشکەوتنخوازنەوەیە لە هەرێمدا ناکرێ خۆی لەم فاکتە چینایەتییە بەدووربگرێ. **وەڵام بە کێشەکانی کۆمەڵگەی کوردستان گرێدراوەتەوە بە وەڵام بە کێشە و بەربەستەکانی بەرەوپێشچووونی خەباتی چینایەتی کرێکاران و زەحمەتکێشان، و ژنانی کریکار و ستەملێکراو، و گەنجانی بێکار و ئازدیخواز.**

هەموو تەیفی (سپێکترەمی) بزووتنەوە و حزب و ڕەوتە بورژوا ناسیونالیستەکان بە ڕادیکاڵ و مەدەنیانەوە، بە سێکیولار و دینیانەوە، لە دەسەڵاتدا بن یا لە ئۆپۆزسیۆن، هەردەم ئەم فاکتە چینایەتییە بە هەزار و یەک شێوە پەردەپۆش ئەکەن، و بە سروشتی لەناو پراتیک و سیاسەت و تیۆری بورژوا ناسیونالیزم و ئایدیاڵەکانی و ئامانجەکانیدا بەدوای چارەسەری ناکامییەکانی دەسەڵاتی ناسیونالیزمدان و ئیتر پاساو بۆ دوژمنکارییەکانی بورژا ناسیۆنالیزم و ڕژێمەکەی ئەکەن لە بەرامبەر ئینسانی کرێکار و چەوساوەی کۆمەڵگەدا.

مەسەلەی نەتەوەیی کورد و خەباتی چینایەتی کرێکاران

لیرەدا من ناچمە سەر باسی مەسەلەی قەومی لە کوردستان و شیوەی چارەسەری ئەم مەسەلەیە وەک کێشەیەکی سەرەکی کۆمەڵگە و کاریگەریی لەسەر شکاندنەوەی پارسەنگی هێزی چینایەتی بەلای ناسیونالیزم لە هەرێمدا، و ناچمەسەرلێدوانی ئەوەی کە بزووتنەوەی سۆشیالسیتی کرێکار چ ستراتیژێک ئەگرێتەبەر بۆ چارەسەریی، چونکە ئەمە باس و خواسێکی تر هەڵئەگرێ، بەڵام لێرەدا زەرورە بەکورتی ئاماژە بەوە بدەم کە لە بەرامبەر کێشەی قەومیی کوردییدا کە لە پرۆسەیەکی مێژوویدا شکڵی گرتووە، ستراتیژی پرۆلیتاریای سۆشیالیست لە بەرامبەر ستراتیژی بورژوا ناسیۆنالیستی هەم مەرکەز و هەم هەرێمدایە و وەک دوو لایەنی بورژوازی یەک سیستمی چینایەتی سەرمایەداری ئەیانناسێ، کە بریتیین لە بورژا ناسیونالسیتی کوردی و بورژوا ناسیۆنالسیتی عەرەبی، و لەسەربنەمای پاراستنی بەرژوەندی خەباتی چینایەتی و ئامانجی سۆشیالیستی و ئینتەرناسیونالیستی چینی کرێکار لە سەرتاسەری عێراقدا بەدوای چارەسەری ئەم مەسەلەوەیە، هەر ئەمەشە کە ئەتوانی ڕێگە بکاتەوە تا دانیشتوانی هەرێم ئازادانە بریاربدەن لەسەر جۆری ئەو نیزامە سیاسییەی کە ئەیانەوێت لە کوردستاندا بەرقەرار بێت، لە ناو عیراقدا بێت یا لە دەرەوەی.

تێزی دیموکراسی کۆنفیدراڵی ئۆجەلان هەر چەندە چوارچێوەی مۆدێلی کلاسیکی بورژا ناسیونالیستی کوردی بۆ پێکهینانی دەوڵەتی سەربەخۆ بەجۆرێک تیپەڕاندووە، بەڵام لە دوا شیکردنەوەدا ئەم تێزەش هەر لە چوارچێوەی ئاسۆی نەتەوەیی و تیوری سەروو چیانیەتیدایە و کارێکی بەسەر وەڵاتانی ستراکچەری چینایەتی دژبەیەکی کۆمەڵگەکانەوە نیە هەر بەو پێیەش کەوتۆتە بەرامبەر ستراتیژی چینایەتی پرۆلیتاریای سۆشیالسیت بۆ چارەسەری کێشەی قەومی.

هەڵوێستی بەشیک لە کریکاران و زەحمەتکێشان، لە پەیوەند بە بودجەوە

دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد و دوو حزبە میلیشیایەکەی بەگرتنەبەری سیاسەتی سەرمایەداری نیولیبرالی ئابوری، و فراوانکردنەوەی هەرچی زیاتری گەندەڵی و تاڵانی، و بەڕێخستنی پرۆژەی شکستخواردوی بونیاتنانی "ئابووری نەتەوەیی" و دەستبەرداربوون لە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری گشتیی تەندروستی و خوێندن و خزمەتگوزارییەکانی تر، پشتی چینی کرێکار و نەداران و گەنجانی کچ و کوڕی بێکاریان شکاندوە. ئەمە سەرباری ئەوەی کە دەسەڵات و هێزەکانی، سەرکوتیان ئەکەن، و ڕاپەڕین و خۆپیشاندانەکانیان بە وەحشییانە دادەمرکێننەوە، و موچەکانی کرێکاران و کارمەندان ئەبڕن، و هەوڵوتەقەلاکانیان بۆ خۆڕێکخستن و سەندیکا پێکهێنان قەدەغە ئەکەن، و فشاری ئابووری لەسەر جەماوەری بەرینی دانیشتوان تایبێت توندوتیژتر ئەکەنەوە بە چەندەها باجوخەراج، و بەرزکردنەوەی نرخی بەنزین و نەوت و چەندین فشاری ئابووری تر، ژیانیان هەرچی سەختترئەکەن، کەچی هێشتا هەموو کەمپی بورژوازی بەهەمان ئاسۆ و تیۆری و سیاسەتی بورژوازی ناسیونالسیتی و ناسیونال ئیسلامی دێنەسەر باسی چارەسەرکردن. هەربۆیە ئەوانیش واتە بورژوازی و نوێنەرانی سیاسی ئەم چینە، ئەو ڕاستییە ئەسەلمیننەوە کە لە دیدگای بەرژەوەندی چیانیەتی خۆیانەوە سەیری کێشەکانی کۆمەڵگەی کوردستان و چارەسەریان ئەکەن. شانبەشانی سەرهەڵدانی جموجووڵی کرێکاران و کارمەندانی بەشەکانی تری عێراق، لە کاتی ململانێی لایەنە سیاسییەکان و پەرلەمانتارەکانیان لەسەر بوجە و دابەشکردنی، کرێکاران و کارمەندانی هەرێم جارێکی تر هاتنەوە دەنگ لەسەر مووچە براوەکانیان، و هەروەها بێکاران و لاوان و جەماوەری ناڕازی لە دەسەڵاتی هەرێم کەوتنەوە دەربڕینی بێزاریان بەدژی هەژاری و بیکاری و گەندەڵی.

لەگەڵ ئەوەشدا کە ئەم شەپۆلە لە بێزاری و تورەیی جەماوەر لە هەرێم شکڵێگرت، بەڵام چەشنی زۆربەی جارەکانی تر، هەم تەبلیغی ژەهراوی ناسیونالیستانە و ناوچەگەریانەی هەردوو حزبی دەسەڵاتدار (پارتی و یەکێتی)، و هەروەها پروپاگەندەی هەڵخەڵەتینەرانەی بۆرژوا ئۆپۆزسیۆنی چەشنی (نەوەی نوێ) و (حزبە ئیسلامیەکان)، و لەسەرووی هەمووشیانەوە بەهۆکاری پەرژوبڵاوی ڕیزەکانی خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشان، نەگۆڕا بۆ بزوتنەوەیەکی جەماوەری کاریگەر.

ئەوەی گرنگە ئاماژەی پێبدەم لێرەدا، ئاستی ئەم بێزاری و تورەییە بە شێوەیەک بوو کە، وەک جارانی پێشوو، بەشێک لە کرێکاران و کارمەندان و بەهەژارکراوان بەڕوونی باسیان لە کەمکردنەوەی دەسەڵاتی ناسیونالیستی کوردە بە سەر ژیان و بژێوی و چارەنوسیانەوە، و داواکاری ئەوەن کە دابەشکردنی موچە، و تەنانەت بەشی بودجەش بۆ خزمەتگوزارییەکان، ڕاستەوخۆ لە لایەن حکومەتی ناوەندییەوە بیت، و ئەمە جگە لە کۆمەڵە داواکاریکی تر کە مانا کرداریەکەی کەمکردنەوەی دەور و نەخشی سیاسی هەرێمە وەک حکومەتێکی فیداراڵ.

لە واقعدا، ئەم دیاردەیە شیوەی ناڕەزایەتی دەربڕینی بەشێکی کرێکاران و بەهەژارکراوانی هەرێمی کوردستانە کە ئەیانەوێت هەر چۆن بێت هەندی لە ئازاری برسیەتی و نەداری و بیکاریان کەم بکەنەوە، دیارە پاش بێئۆمیدیان لە فەرزکردنی هەر ریفورمێک بەسەر دەسەڵاتدا لە هەرێم. لەم نێوەدا (یەکێتی) بەشێکی ئەم ناڕەزایەتیانەی لە قاڵبدا بۆ بەرژەوەندیەکانی خۆی و کێشمەکێشەکانی لەگەڵ (پارتی) دا بەڵام ئەمە هەموو چیرۆکەکە نیە چونکە ناڕەزایەتیەکان فراوتنرن لەوەی ئاوا ڕامبکرێت. لە ڕاستیدا،ئەم جۆرە ناڕەزایەتی دەربڕین و داواکاریانە شێوەیکی دیاریکراوی دەخالەتکردنی جەماوەری کرێکاران و زەحمەتکشیانە لە دەرەوەی بازنەی کاریگەریی ئایدیۆلۆژی ناسیۆنالیزم، هەروەها گەڕانە بەدوای وەڵام لە دیدگای سەربەخۆی چینایەتی خۆیانەوە.

لە کۆتاییدا، ئەبینین کە دوو وەڵامی چینایەتی جیاواز ئەدرێتەوە بە ڕیگەی دەرچوون لە بارۆدۆخی ناهەمواری کوردستان، وەڵامی پرۆلیتاریا و وەڵامی بورژوازی. ئەوەی گرنگە ئاماژەی پێبدەم ئەوەیە کە وەڵامی بەشێک لە چینی کرێکاران و نەداران و زەحمەتکێشان هێشتا نەیتوانیوە هەڵوێستی چینایەتی خۆی بە دوور لە هەردوو کەمپی بورژوازی، واتە دەسەڵاتی هەرێم و ناوەند نمایش بکات. ئەویش لە بەر ئەوەی هێشتا چاوەڕوانیی هەیە لە بورژا ئیسلامی و قەومی دەسەڵاتدار لە عێراق کە یارمەتی بدات لە بەرامبەر ناسیونالیزمی کورددا. ئەمە لە کاتێکدا کە چینی کرێکار و توێژە کۆمەڵایەتییەکانی، بەر لەهەر شتێک پێویستیان بە یەکخستنی ڕیزەکانی خەباتی خۆیانە لە کوردستان و هەم لە سەرئاستی عیراق بە ئاسۆی چینایەتی و ستراتیژ و سیاسەتی سەربەخۆی خۆیانەوە، و بەدیهێنانی هاوخەباتی یەکگرتوویانە بۆ ڕزگاربوون لە سیستمی سەرمایەداری و ڕژێمەکەی هەم لە هەرێمی کوردستان و هەم لە عێراقدا، و هەنگاونان بەرەو بونیاتنانی کۆمەڵگەیەکی بێ چین و ئازاد و یەکسان.

٢٠٢٣/٧/ ٢

پاشماوەی

بەیاننامەی ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی سەبارەت بە یاسای بودجەی ئێستای عێراق

ئاستی هەرێمی کوردستان، ئەمەش لەبەر گەلێک هۆکار؛ لەوانە توندوتیژی شێوازی سەرکوتگەرانەی دەسەڵات لە هەرێمەکە و لێپێچینەوەی یاسایی لە چالاکوانانی کرێکاری و قەدەغەکردنی کاری سەندیکایی ... و هەروەها بەهۆی ئەو خۆشباوەڕیانەشەوە کە لە لایەن حزبە ئیسلامییەکان و حزبی (نەوەی نوێ)وە بڕەویان پێدەدرا بۆ کارکردن لەناو پەرلەمان، و لەباربردنی وزەی شۆڕشگێرانەی جەماوەر.

بەڵام ئەم بارودۆخە بێ دەرەتانە ئابوورییەی جەماوەری ڕەنجدەر لە هەرێمی کوردستان و پەرەسەندنی قوتبی بوونەوەی چینایەتی بەرفراوان و بەدەم نەهاتنەوەی بودجە و دەسەڵاتدارانی هەرێم بۆ چارەسەرکردنی هیچ یەکێک لە کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتی و خزمەتگوزارییەکانی ئەم جەماوەرە، دەرگا ئاوەڵا دەکاتەوە بۆ توندوتیژبوونەوەی خەباتی چینایەتی و کۆمەڵایەتی و ئەگەری هاتنەمەیدانی جەماوەر بۆ کاری شۆڕشگێڕانەی ڕاستەوخۆ.

چینی کرێکار و جەماوەری زەحمەتکێش خەبات دەکەن دژی سیستمی سەرمایەداری و پارێزەرانی لە حزب و ڕەوتە بورژواکانی فەرمانڕەوا لە هەموو مەیدانەکانی خەباتی چینایەتی لەسەراسەری عێراقدا، لەوانە خەبات دژی ئەو کاریگەرییانەی کە ئەم بودجەیە بەجێی دەهێڵێت لەسەر ژیان و کار و خەباتەکەی، وە لە هەمانکاتیشدا خەبات دەکات لە پێناو داسەپاندنی خواستە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی بەسەر دەسەڵات و سەرمایەداراندا و هەموو دەستکەوتێکیش لە باشترکردنی بژێوی و خۆشگوزەرانی کە بەدەستی دەهێنێت دەیکاتە سەکۆیەک بۆ بەهێزکردنی خەباتی ڕزگاریخوازانە و شۆڕشگێڕانەی دژ بە سەراپای ئەم ڕژێمە و حزب و ڕەوتەکانی.

ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق بەشێکە لەو خەباتە چینایەتییە پرۆلیتارییە لە هەموو قۆناغەکان و وەرچەرخانەکانی ئەو خەباتەدا.

ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق

٢٠ی حوزەیرانی ٢٠٢٣

ڕەوت البديل OCAL
ڕۆژنامەیەکی سیاسیە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق دەریدەکات

بەرەنگاربوونەوە و کۆتاییهێنان بەتیرۆر لەکودستان، چۆن!

نادر عەبدولحەمید

ترۆری هونەرمەندی لاو (خواناس وریا) لە چەمچەماڵ لە ئێوارەی (٢١-٦-٢٠٢٣)، باسگەلێکی گەرمی بەدوای خۆیدا هێنا بەتایبەت لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی وەک فەیسبوک و میدیای ئینتەرنێتی جۆراوجۆر.

بەو پێیەی کە بکوژ دوای دەستگیرکردنی ڕایگەیاندبوو کە ئەو کارەی بۆیە ئەنجامداوە چونکە جیاوازی بیروڕایان هەبووە لەسەر ئایین و ئیسلام، لێرەوە لە لایەن کەسانی سەربە ئیسلامی سیاسی و کۆنەپەرست و دژە ئازادی بیروڕا، ئەم تاوانە جێگەی دەستخۆشانە و لە لایەن کەسانی ئازادیخواز و ئاتەئیست و کۆمۆنیست و سێکیولار و ئینساندۆستەوە جێگەی نەفرەت و سەرکۆنەکردن بووە.

یەکەمین پەرچەکردارێک، کە بینرا بریتی بوو لە ڕیسواکاری ئەم تاوانە و لایەنگرانی تاوانەکە، و ئەو فکر و جیهانبینیی و ئەو بانگەوازخوازە ئایینیانەی کە بزوێنەر و هاندەری بکوژ بوون بۆ ئەنجامدانی.

ئەم هەڵمەتە فکری و فەرهەنگی و میدیایی و سیاسییە بەجیا لە ڕوانگە جۆراوجۆرەکانی، بۆ سەرکۆنەکردن و پاشەکشەپێکردنی بەرەی کۆنەپەرستی و دژە ئازادی و ئیسلامی سیاسی، نەک هەر کارێکی پێویست بوو، بەڵکو بەردەوامبوونیشی هەر پێویستە، بەڵام ئەم چوونە جەنگی فکری و میدیایی و فەرهەنگییە، کە بەزۆری ئاتەئیست و سێکیولارەکان پێی هەڵدەستن، بەتەنها کافی نییە.

دیارە زۆرێکیش چوونەتەسەر بواری یاسا، نەک هەر بۆ سزادانی ئەم تاوانکارە، بەڵکو بۆ بەرگریکردن لە ئازادی بیروڕا لەسەر ئاستی کۆمەڵگە لە ڕێگەی جێبەجێکردنی ئەو یاسایانەی کە ئازادی بیروڕا دەربڕینیان دەستەبەر کردووە، لەگەڵ دانانی یاسای پێشڕەوتر کە هەم ئازادییەکی بەرفراوانتر بگرێتەخۆی بۆ هاوڵاتیان، وە هەم سنورداری دەستدرێژییەکانی بانگەوازخوازان و ئیسلامی سیاسیش بکات.

ئەمەش سەری کێشاوە بۆ ڕەخنە لە حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتدارانی هەردوو زۆنی زەرد و سەوزی هەرێمەکە، کە بۆچی ئەو یاسایانە تەنها مەرەکەبی سەر کاغەزن؟ بۆچی بەپێی هەمان ئەو یاسانەی کە لە ئارادان، سنورێک بۆ دەستدرێژییەکانی ئەم بەرە کۆنەپەرستییەی ئیسلامی سیاسی و بانگەوازخوازانی ئایینی دانانرێت، کە ڕۆژانە و بە ئاشکرا جگە لە سوکایەتی بە کەرامەتی ژنان و ئازادیخوازان و ئەوانەی پێچەوانەی ئەوان بیردەکەنەوە، بانگەوازی توندوتیژی و کوشتوبڕیش دەکەن بەدژیان؟

لێرەوە هاوبەرژەوەندی حکومەت و دەسەڵاتدارانی هەرێمەکە، بەم بەرە کۆنەپەرستییەوە خراوەتەڕوو، وە ئومێد بە حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتداران خراوەتەلاوە بۆ سنوردارکردنەوە و کۆتاییهێنان بە دەستدرێژی بۆسەر ئازادییەکان و تیرۆری ئازادیخوازان و دژبەرانی ئیسلامی سیاسی، و ئەو ئاکامگیرییە هاتۆتەپێش کە ئەوە ڕێکخراو بوون و یەکگرتنە، بە هێنانەدی بەرەیەکی بەرگریکاری جەماوەریی، لە کەسانی ئازادیخواز و ڕێکخراوە سیاسی و جەماوەریی و پیشەییەکان کە دەتوانێ بەڕووی ئەم بەرە کۆنەپەرستییەدا بووەستێتەوە، و دەستکۆتای بکات لە دەستدرێژی و ئەنجامدانی تیرۆر، وە حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتدارانی هەردوو زۆنەکەش ناچار بە پەیڕەوی کردن لە یاسا بکات.

بابزانین لە ڕوانگەیەکی ماتریالیستییەوە ڕێگا چارەی کۆتاییهێنان بە تیرۆر، چییە؟

ئەنجامدانی تیرۆری جەستەیی وەیا مەعنەوی لە کۆمەڵگەدا، هەم دەتوانرێت لە ڕێگەی ڕێکخراوە سیاسییەکان و دامودەزگای سیخوڕی و ئاسایشی سەربە دەسەڵاتێکەوە ئەنجام بدرێت، وە هەم لە ڕێگەی تاکە کەسێکەوە کە سەربە هیچ حزب و ڕێکخراوێک نەبێت، و بۆ هیچ دەزگا و حزب و دەسەڵاتێکیش ئەم کارەی ئەنجام نەدابێت، بەڵکو لای وابێت کە ئەم کردەیە وەفاداربوونە بە بەها و بیروباوەکانی خۆی، وەک لەم تیرۆرەی چەمچەماڵدا وا دەردەکەوێت.

ئەمەش بەو مانایە نییە کە ئەمە کردەیەکی تاکە کەسیی دابڕاوە، بەڵکو لەم حاڵەتەشدا هەر کردەیەکی کۆمەڵایەتی سیاسییە و لە ڕێگەی ئەم تاکە کەسەوە جێبەجێ کراوە، تاکە کەس لێرەدا نوێنەرایەتی شتێکی ماددی و بابەتی کۆمەڵایەتییانە دەکات، بێ ئەوەی خۆی هۆشیار بێت بەم نوێنەرایەتییە، یان لە دەرەوەی ئیرادەی خۆی کراوە بەنوێنەر، ئەمە ئەو شتەیە کە پاڵنەر و بزوێنەریەتی بۆ ئەنجامدانی ئەم کردەیە، کە تاوانە و خۆشی تیایدا دەبێتە قوربانی.

پەیوەستکردنەوەی ئەم دیاردەیە و سنوردارکردنی تەنها بە لێکدانەوەی کێشەی دەرونی و شەخسیەتی، یان پەروەردەیی ژینگەیەکی بەرتەسکی وەک خانەوادە و گەڕانەوە بۆ گرێوگۆڵەکانی تافی مناڵی و لاوێتیی تاکە کەس، ناتوانێت جەوهەری ئەم دیاردەیە بە تەواوی دەرخات، گەرچی دەشێ ئەمانەش بەشێک بن، بەڵام کرۆک و ناوەڕۆکی دیاردەکە پێک ناهێنن.

تیرۆر بەرهەمی دیدگا و جیهان بینییەکە کە زاڵە بەسەر کۆمەڵگەدا، جا چ جیهانبینییەکی فەلسەفی، نەتەوەیی وەیا ئایینی بێت، کە ئینسان لە منداڵییەوە تا گەورە و باڵغ دەبێت پێی هۆقن دەکرێت، و دەکرێتە بەها و پیرۆزییەکانی، کە دەبێ خۆی و کەسانی تریش لە پێناویدا بکاتە قوربانی.

تیرۆر هەڵقوڵاوی ڕێبازێکی فکری و سیاسییە، وەک چۆن جەنگ بەردوامی سیاسەتە بەشێوەیەکی توندوتیژ، تیرۆریش بەهەمانشێوە بەردەوامی سیاسەت و ڕێبازێکی سیاسییە، شێوازێکی عەمەلییە تا ئەو جۆرە لە فکر و سیاسەت باڵادەست و زاڵ بێت بەسەر کۆمەڵگەدا، یان ئەگەر زاڵبوونەکەی لە ژێر مەترسیدا بێت، بەم کردە تیرۆرییە هەوڵبدرێت باڵادەستییەکەی وەلانەخرێت.

منداڵێک کە لە سێ دەیەی ڕابردووی کۆمەڵگەی کوردستاندا چاوی بەجیهان هەڵێناوە، لە بارودۆخێکدا گەورە بووە کە ڕۆژانە نەک هەر لە ماڵەوە دەمکوتکردن و سەرکوتکردنی بینیوە، بەڵکو لەدەرەوەی چواردیواری ماڵەوەش بینیویەتی توندوتیژی و دەستبردن بۆ چەک بۆ یەکلاکردنەوەی هەر کێشەیەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی، تیرۆری سیاسی و کوشتنی دیلەکانی شەڕ لە جەنگی ناوخۆدا، ... نەریتێکی ئاسایی و بەربڵاوی حزبەکانی بزووتنەوەی کوردایەتی و بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی بووە، هەروەها بەردوامیش گوێبستی وتاری نوێژی جومعە و بانگەوازخوازان بووە کە چۆن دنەی موسوڵمانانیان داوە کە نابێت هیچ ڕەخنە و قسەیەک لەسەر ئیسلام قبوڵ بکرێت و دەبێ زۆر بەتوندی دژایەتی بکەن و ڕێی لێبگرن

و نەهێڵن دووبارە ببێتەوە، ئیتر ئەو کەسە بەبێ ئەوەی بەخۆی بزانێت، دەبێتە هەڵگری هەمان ئەو نەریتە ڕیشەدارە، کەسانی تر دەکاتە قوربانی و خۆشی دەبێتە یەکێک لە قوربانیانی.

بەڵام بۆچی وەک زۆر نەریتی ڕیشەدارتر کە ئێستا لە ئارادا نەماون، ئەم نەریتە کۆن و بێ کەڵک نابێ و ناپوکێتەوە؟ لەسەرەوە ئاماژەمان بەوە داوە کە چۆن بەرژەوەندی حکومەت و دەسەڵاتدارانی هەرێمەکە لەگەڵ بەرەی کۆنەپەرستی و سەرکوتی ئازادی و دەمکوتکردنی هەر دەنگێکی نارازیدایە، نەک هەر ئەوەش، بەڵکو خۆی دامودەزگایەکی ڕێکخراوە لە ئاسایش و میلیشیای پێشمەرگەیی و دەزگای سیخوڕی، بۆ توندوتیژی نواندن بەدژی جەماوەری ئازادیخواز و زەحمەتکێشی هەرێمەکە.

سەیرکەن، نەک هەر، هەردوو حزبی دەسەڵاتدار، کێبڕکێیانە لەسەر کێشکردنی فلان سەلەفی و بانگەوازخواز و شێخ و خاوەن تەکیە و مەلای مزگەوت، و هاوپەیمانی لەگەڵ ئەم و ئەو حزبی ئیسلامی، بەڵکو حزبی ئۆپۆزیسیۆنی لیبراڵ قەومیی (نەوەی نوێ)ش لەم مەیدانەدا، زۆر لەو حزبانەی دەسەڵاتدار جددیتر خەریکی ئەم کێبڕکێیەیە و کەناڵی ئاسمانیشی بۆ کردوونەتەوە! ئەمەش لە دوا ئەنجامدا گەشە پێدەری ئەو ژینگە کۆنەپەرستییەیە کە سوکایەتی کردن بە کەرامەتی ئازادیخوازان و ژنان و فتوای توندوتیژی بەدژیان لە مینبەر و میدیاکانیانەوە پەرە پێدەدات و ڕەشەکوژی ژنان و دەستبردن بۆ تیرۆری ئازادیخوازان و دژبەرانی فکری و سیاسی لەناو کۆمەڵگەدا دەکاتە کارێکی ئاسایی.

لێرەدا پرسیارێکی تریش دێتە ئاراوە کە بۆچی ئەو حزبانە، بە دەسەڵاتدار و بە ئۆپۆزیسیۆنیانەوە، ئەم ڕێگەیان گرتۆتەبەر و نایانەوێت ڕێگەی لایەنگری لە بەرەی ئازادیخواز و جەماوەری زەحمەتکێش بگرنەبەر دژی ئەو بەرە کۆنەپەرستییەی کە ئێستا هاوبەرژەوەند و هاوپەیمانیانن؟ دەوترێ کە بەرپرسانی حزبی و حکومی، عەقڵییەتێکی دواکەوتووی شاخ و عەشایەری و بنەماڵەیی و ئایینیان هەیە.

ئەمە ئەگەر بە ڕواڵەت بۆ حزبەکانی دەسەڵات مەعقول بێتە پێش چاو، بەڵام ناتوانێت لێکدانەوەیەک بێت بۆ ئۆپۆزیسیۆنێکی ناسیونال لیبراڵ، کە مێژووی شاخ و عەشایەر و بنەماڵەی نییە، کەچی ناشیەوێت وەک ئۆپۆزیسیۆنێک ئەمە بکاتە خاڵێکی لاوازی دەسەڵات لە دژایەتی کردنیدا بۆی، بەپێچەوانەوە، وەک ئاماژەمان پێداوە کێبڕکێش دەکات بۆ کێشکردنی ئەم بەرە کۆنەپەرستییە ئیسلامییە بۆلای خۆی.

بۆیە ئەمە سیاسەت و ڕێبازێکی ئاگاهانە و هەڵقوڵاوی بەرژەوەندی چینایەتی؛ ئابووری و سیاسی واقعییە، کە لە لایەن حزبەکانی دەسەڵاتەوە هەم بە دامودەزگای داپڵۆسێنەر و سەرکوتگەر بەرگری لێ دەکەن، هەم بە هاوپەیمانەتی و سازشکاریان لەگەڵ بەرەی کۆنەپەرستی ئیسلامی، و هەم بە "عەقڵیەتی شاخ" و هێزی حزبی و بنەماڵەیی و عەشایەرییش، وە لە لایەن ئۆپۆزیسیۆنی لیبراڵییشەوە بە عەقڵیەتی مۆدێرنی بورژوازیانەی شاری.

ئەم واقعیەتە کاتێک بەڕوونی دەردەکەوێت کە سەرنج بدەینە کۆمەڵگەی کوردستان، دەبینین دوو کەرت بووە. لایەکی ئەم کۆمەڵگەیە کەمینەیەکی دەسەڵاتداری خاوەن حکومەتی هەرێم و خاوەن پشک لە حکومەتی ناوەندییە، خاوەن میلیشیا و دادگا و ئاسایش و دەزگای سیخوڕی و میدیایەکی زەبەلاح و مۆنۆپۆلکەری بازرگانی و زەویوزار و پڕۆژە ئابوورییەکان و خاوەن ملیار و ملیۆنەها دۆلارە، خاوەن هاوبەرژەوەندییە لەگەڵ دەوڵەتانی کۆنەپەرستی ناوچەکە و وڵاتانی ئیمپریالیستی ڕۆژئاوا و ئەمریکا.

لایەکیش زوربەی هەرە زۆری جەماوەری خەڵکی کوردستانی عێراقە، کە بێکاری و هەژاری داسەپاوە بەسەریاندا و بەدەست کەمی خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکانی ژیانی وەک ئاو و کارەبا، داودەرمان و خەستەخانە، خوێندن و خوێندنگا و خراپی ڕێگاوبانەکانەوە دەناڵێنن، و نەک موچە کلکوگوێ بڕاوەکانیان دوادەکەوێت و ساڵانە چەند موچەیەکیان لێ دەبڕدرێت، بەڵکو مناڵەکانیشیان دەبێ خۆیان ئامادە بکەن تا ئەو (٣٢) ملیار دۆلارەی کە حکومەتی هەرێم قەرزدارە، وەک باجی سەر ژیان و ئایندەیان تەحەمولی بکەن، کە ساڵ بە ساڵیش قەرزەکە بە سود و فایدە و زیاتر و زیاتر دەبێت.

لەبەرامبەر ئەم بارودۆخەشدا وەنەبێ خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و ئازادیخوازان بێدەنگ و دەستەوستان بووبن، بەڵکو هەمیشە لە ناڕەزایەتی دەربڕین و مانگرتن و خۆپێشاندان و ڕاپەڕیندا بوون، و نەک هەر وەڵامی خواستەکانیشیان نەدراوەتەوە، بەڵکو بە ئاگر و ئاسنیش ناڕەزایەتییەکانیان سەرکوتکراوە، هەڵسوڕاوان و چالاکوانیشیان لێ دەسگیرکراوە، بە ڕۆژنامەنوسان و نوسەرانی ئازادیخوازیشەوە.

لێرەوە بەرتەسککردنەوەی ئازادی ڕۆژنامەگەری و دەستگیرکردنی ڕۆژنامەنوسان و میدیاکاران بەشێکی ئەم کێشمەکێشە چینایەتییەیە کە دەسەڵاتی بورژوا قەومی فەرمانڕەوا لە ڕێگەیەوە دەیەوێت لە قاڵبی بدات و بە سەرکوتکراوی ڕایبگرێت و نەهێڵێ بتەقێتەوە بەڕوویدا وەک ڕاپەڕین و شۆڕش.

نەک هەر ئەمەش بەڵکو کێشمەکێشی حزبەکانی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی و ئۆپۆزیسیۆنی ناسیونالی لیبراڵ بەڕوویاندا، لە لایەنێکیدا لەسەر چۆنییەتی بەهرەبەرداری و دەستبەسەراگرتنی ناڕەزایەتییە کۆمەڵایەتییەکان و شەپۆلی خۆپێشاندان و ڕاپەڕینی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و لاوانی کچ و کوڕی بێکار و بێ ئایندەکراوە، تا بەجۆرێک ئاراستەبکرێت کە لایەک دوور بخرێتەوە لەوەی گشت ئەم سیستمە ئابووری - کۆمەڵایەتییە و دامەزراوە سیاسییەکەی لە پەرلەمان و حکومەتی هەرێم بپارێزێت لە لافاوی نەفرەتی جەماوەری ڕاپەڕیوو، وە لە لایەکی تریشەوە لە ڕێگەی سواربوونی

شەپۆلی ناڕەزایەتییەکانەوە بتوانن نەک هەر وەک "بزووتنەوەی گۆڕان" پشکێشیان بەرکەوێت لە دەسەڵاتدا، بەڵکو بەنیازن تەواوی دامودەزگای سەروو ئیرادەی ئەم جەماوەرە، لە پەرلەمان و حکومەت بگرنە دەست خۆیان.

بەڵێ پایەی مادی و کۆمەڵایەتی ئەم داسەپاویەی کۆنەپەرستی و سەرکوتگەرییە بەسەر ئەم هەرێمەدا، ئەم کەرتبوون و ناکۆکییە چینایەتییەیە. مانەوەی فکر و ئایدیا و نەریتی دواکەوتوانەی سەدەکانی ڕابردوو، پایەیێکی مادی کۆمەڵایەتی؛ دەرەبەگایەتی و کۆیلایەتی و عەشایەری ئەوتۆی نەماوە کە لەسەری بوەستێت و دووبارە بەرهەمی بهێنێتەوە، ئەمانە بۆیە ماونەتەوە، چونکە بەرژەوەندی چینی دارای کوردستان، مانەوەی دەسەڵاتە بورژوا قەومییە ئیسلامییەکەی لەم هەرێمە، و هاوئاهەنگییەکەشی لەگەڵ ستراتیژی بورژوا ئیمپریالی جیهانی و دەوڵەتانی کۆنەپەرستی ناوچەکە، پێویستی پێیانە کە بەردەوام دووبارە بەرهەم بهێندرێنەوە.

بەم پێیە ئەو ژینگەیەی کە تیرۆر دەتوانێت تیایدا درێژە بەخۆی بدات ئەم واقعە چینایەتییە سیاسییەیە لە کوردستان، بۆیە لە ڕوانگەی مارکسیزم و بەرژەوەندی چینی کرێکارەوە، خەبات بۆ سنوردارکردن و کۆتاییهێنان بە تیرۆر و توندوتیژی، وەک پرینسیپ و ستراتیژ، بەستراوەتەوە بە نەهێشتنی ئەو ژینگەیە کە سەرمایەداری و دەسەڵاتی بورژوا قەومییە.

واتا گرێخواردووە بە سەروساماندان بە خەباتی چینی کرێکار و زەحمەتکێش دژ بە چینی بورژوازی و دەسەڵاتەکەی، گرێخواردووە بە ئاسۆدارکردنی ئەم خەباتە بۆ گرتنەدەستی دەسەڵات و دامەزراندنی حکومەتی کرێکاری، کە ئەمەش بە دەوری خۆی وەرێخستن، بەهێزکردن و ڕێکخراوکردنی بزووتنەوەیەکی سۆشیالیستی بەهێز دەخوازێت لە دەرونی ئەم کۆمەڵگە سەرمایەدارییەی کوردستان، کە لێکهەڵپێکراو بێت بە چینی کرێکار و ڕێکخراوە و سەندیکا و یەکێتییە کرێکارییەکان و ڕێکخراوەی فێمێنیستی ژنانی کرێکار و زەحمەتکێش و لاوان و گەنجانی سۆشیالیست و یەکانگیریش بێتەوە لەگەڵ هەمان بزووتنەوە لە سەراسەری عێراقدا.

گرتنەبەری ئەم ستراتیژە کۆمۆنیستییەیە، کە دەبێتە پاشەکشەکردن بە نفوز و هەژموونی فکری و سیاسی و عەملی بزووتنەوە جۆراوجۆرەکانی بورژوازی؛ چ ئیسلامی سیاسی کۆنەپەرست و تیرۆریزمەکەی، چ ناسیونالیزمی دەسەڵاتدار و سەرکوتگەرییەکەی، چ لیبرالیزمی قەومی ئۆپۆزیسیۆن و ڕیفۆرمە پوچەکەی. وە بەگشتی بارودۆخێک لە کۆمەڵگەدا دێتە ئاراوە کە ئەو بزووتنەوە بورژوازیانە و حکومەت و دەسەڵات و حزب و گروپ و دەستەجاتەکانیان پەلبەستوو دەکات، تا نەتوانن دەستدرێژی بکەنەسەر ماف و کەرامەتی خەڵک و تیرۆر ئەنجام بدەن.

کۆتایی حوزەیرانی ٢٠٢٣

پرسەکانی بێکاری لە هەرێمی کوردستانی عێراق

نەوزاد بابان لە لێدوانێکی ڕادیۆییدا:

دەبێ بیمەی بێکاری بەسەر حکومەت و حزبەکانی دەسەڵاتدا بسەپێندرێت، ئەویش بەهێزی ڕێکخراوبوونی بێکاران و ڕاکێشانی پشتیوانی بەشەکانی تری کرێکارانی لەسەرکار بۆ ماف و خواستی ڕەوای بێکاران و هێنانەدی هاوپشتی چینایەتی کرێکاری لە کوردستاندا.

ڕوونکردنەوە: ئەوەی دەیخوێننەوە چاوپێکەوتنی بەڕێز خاتوو (ڤانیا)یە لە بەرنامەی (ڕۆژباش) و لە ڕادوێی (دەنگی گۆڕان) لەگەڵ (نەوزاد بابان)، سەبارەت بە پرسەکانی بێکاری لە هەرێمی کوردستان.

ڕادوێی گۆڕان: ڕێژەی بێکاری لە ئێستادا لە چ ئاستێکدایە؟ ئایا هۆکاری کۆڕەوی گەنجان بۆ دەرەوەی وڵات پەیوەندی بە بێکارییەوە هەیە؟ شیرازەی تێکچونی خێزان پەیوەندی هەیە بە بێکارییەوە؟ گفتوگۆی زیاتر لەسەر ئەم بابەتە دەکەین لەگەڵ (نەوزاد بابان) هەڵسوڕاوی کرێکاری و جەماوەری. سڵاوت لێ بێت کاک نەوزاد، دەمەوێ بپرسم ڕێژەی بێکاری لەناوخۆی هەرێم لەچ ئاستێکدایە؟

نەوزاد بابان: سڵاو لە ئێوەش سوپاس بۆ ئەم دیدارە.

ئامارێکی دەقیق نیە، بەڵام ساڵانێکی دوورودرێژە کەس دانەمەزراوە، ئەو گەنجانەی کە ئامادە بەکارن وەیا دەرچوی زانکۆکانن هیچ دامەزراندنێک نییە. ئەگەر شۆڕببینەوە بۆناو تەواویی خێزانەکانی ئەم هەرێمە ماڵ نییە یەکدو گەنجی بێکاری ئامادەبەکاری نەبێ، ڕێژەی بێکاری لەسەر ئاستێکی مەترسیدار و زۆر بەرزدایە ئەگەر بەچاوێکی واقعی سەیر بکەین دەبینین: کەم ماڵ هەیە کە کوڕ و کچی بێکاری تێدا نەبێت، ئەمە جگە لەوەی کە لەوانەیە دایک و باوکەکانیش یان لانی کەم یەکێکیان بێکار بێت.

هۆکاری ئەم بێکارییە بەربڵاوە بەپلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ گرتنەبەری سیاسەتی ئابووری نیولیبرالیزم لە لایەن حکومەتی هەرێم و حزبەکانی دەسەڵاتەوە. ئەمەش سیاسەتی ئەمریکا و سیاسەتی (بانقی نێودەوڵەتی) و سیاسەتی (سندوقی دراوی نێودەوڵەتی)یە کە لە ساڵی (٢٠١٦) ڕێنمایی حکومەتی هەرێمیان کردووە و نەخشە و پلانیان بۆ پێشنیارکردووە.

ئەم سیاسەتە ئابوورییە نیولیبرالیزمە بریتییە لە ڕادەستکردنی کەرتی گشتی بۆ دەستی کۆمپانیا ئەهلییەکان کە زوربەشیان سەر بە بەرپرسانی حزبەکانی دەسەڵاتن. لەگەڵ دانەمەزراندن لە کەرتی گشتی و کەمکردنەوەی ژمارەی کارمەند و کرێکاری کەرتی دەوڵەتی. ئەوە زیاتر لەدوانزە ساڵە دامەزراندن لەنێو ئەم کەرتە وەستاوە، ئێستا بۆشایەکی گەورە هەیە لەنێو ئەم کەرتەدا، کاتێک کرێکارێک خانەنشین دەبێت یان کۆچی دوایی دەکات جێگرەوەی نییە، دەبێ لە لایەن کرێکاران و کارمەندانی ئەو بەشەوە پڕ بکرێتەوە، بۆیە دەیانەوێ بەتواوەتی کەرتی گشتی بەرەونەمانی یەک جاری بەرن و خەڵکێکی زۆر بێکار بکەن.

هەروەها کەمکردنەوەی خزمەتگوزارییە گشتییەکان لە هاوڵاتییان کە هەموو کەرتەکانی گرتۆتەوە هەر لە تەندروستی و خوێندن و ئاو و کارەبا و سوتەمەنی، لەگەڵ پشتگوێ خستنی کەرتی کشتووکاڵ و پیشەسازی لە هەرێمی کوردستان، هۆکاری تری بێکارین. جا هەموو ئەوسیاسەتانەی کە پەیڕەو دەکرێت لە کوردستاندا سیاسەتی نیولیبرالیزمە کە حکومەتی هەرێم و حزبەکانی دەسەڵات پیادەی دەکەن و سەرچاوەی بێکارین.

ڕادوێی گۆڕان: کاک نەوزاد دەڵێن ئیش هەیە بەڵام گەنجەکانی خۆمان نایکەن مەسەلەن ئەوەتا کرێکاری بیانیان هێناوە بەبڕێکی کەم پارە ئیش دەکەن بەڵام گەنجانی ئێمە ئیش ناکەن.

نەوزاد بابان: بۆخۆی ئەمە درۆیەکی زۆر گەورەیە، گەنجانێکی زۆر ئامادەبەکار هەیە و کار نییە بۆیان، نمونەکت بۆ دەهێنمەوە، خۆم سەردانی کرێکارانی ژینگەپارێزی شارۆچکەی (بازیان)م کرد کاتێک کەمانیان گرتبوو لەبەرامبەر پێنەدانی موچەکانیاندا، کە دەیان دەرچووی زانکۆ و پەیمانگاکانی تیا بوو، نەک بەدەم خواستەکانیانەوە نەهاتن، بگرە بە لێدان و گرتن و سەرشکاندن وەڵامدرانەوە لە لایەن هێزێکی چەکدار و دەمامکداری دەسەڵاتەوە. بۆیە من دڵنیاتان دەکەمەوە هیچ گەنجێک نییە کە کاری دەستکەوێت و نەیکات.

ڕادوێی گۆڕان: ئێوە پێتان وایە بێکاری ببێتە هەڵوەشاندنەوەی خێزان یان بەجۆرێکی تر گەنجان بەهۆی بێکارییەوە هاوسەر گیری ناکەن؟

نەوزاد بابان: دروست وایە بێکاری دەرد و پەتایەکی کوشندەیە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەژیان و گوزەرانی تەواویی خەڵکەوە هەیە ئەگەر کار نەبوو نان نییە، ئەگەر نان نەبوو خێزان هەڵدەوەشێتەوە، گەنج هاوسەرگیری ناکات و کۆڕەو دەکات، ڕێگەی مانونەمان دەگرێتە بەر کێشە و شەڕ و ئاژاوە دەچێتە ناو هەموو خێزانەکان، بازاڕ دەوەستێت، کەوابوو کۆمەڵگا دووچاری قەیران و نەهامەتی دەبێتەوە، وەک ئەو بارودۆخەی کە ئێستا لەم هەرێمە تێی کەوتوین.

ئەمە بۆ ڕوودەدات؟ دیارە ئەمە دەستکەوت و دیاری نیولیبرالیزمی جیهانییە بۆ تەواویی بەشەرییەت، کە دەبێت کەمینەک باش بژین زۆرینەی کرێکاران و زەحمەتکێشانیش لە ژیانێکی مەمرەومەژیدا بژین. نەبوونی پارە درۆیەکی زۆر گەورەیە پارە دەچێتە لای کەمینەیەکی سەرمایەداری فەرهودی وەکو سەرکردەکانی کورد شانازی بەوەوە دەکەن کە سەدان ملوێنلێر و ملیاردێر هەیە لە کوردستان، ڕوونە کە ئەم کەڵەکەی سەرمایە لەسەر گیرفانی خەڵکی کرێکار و چەوساوە و زەحمەتکێش بونیادیان ناوە.

ڕادوێی گۆڕان: ئێوە بڕواتان چییە لەسەر ئەوەی لە زانستی ئابوریدا بێکاری شارەوە هەیە؟ ئێستا خۆشمان دەبینین لە دامودەزگاکانی حکومەتدا زۆرێک هەن بێ کەڵکن و موچەیەکی زۆریش وەردەگرن.

نەوزاد بابان: ڕاستە دەبینین بە هەزاران موچەخۆری بن دیوار و وەهمی و چەند موچەیی هەیە، بەڵام من لەگەڵ ئەوەدام هەرکەسێک لە سەروو هەژدەساڵ بێت، دەبێ یان کاری بۆ دابین بکرێت، یان بیمەی بێکاری بیگرێتەوە، بەڵام دەسەڵات نایەت بیمەی بێکاری دابین بکات و هەمیشە بۆ مانەوەی خۆی و کورسی دەسەڵات و دەنگێکی زیاتر، ئەم بن دیوارانەی دروستکردووە لە بەرژەوەندی خۆی.

ڕادوێی گۆڕان: تۆ ئەمانە بەهۆکارێک دەبینیتەوە بۆ ئەوەی گەنجان و دەرچوی زانکۆکان دانەمەزرێن؟

نەوزاد بابان: بەڵێ ئەوە هۆکارێکی زۆرگرنگە، بۆ نمونە، دامەزراندن ئێستا بۆ کوڕی بەرپرس و بنەماڵەکانیان هەیە، بۆ دەزگا ئەمنی و سەرکوت و بەڵتەجیەکانیان هەیە، بەڵێ جیاوازی لە ئاستێکدایە لە ئێستادا دەسەڵات لە دۆڵێکە و خەڵکی کوردستانیش لە دۆڵێکی تر دایە. جیاوازی نەک هەر لە ڕەوشی بێکاریدایە، بەڵکو ئەگەر شۆڕببینەوە بۆناو موچەخۆرانیش، دەبینین جیاوازی موچەی وەزیر و ئەندام پەرلەمانێک سی (٣٠) بەرامبەرە لەچاو موچەی کرێکار و کارمەندێک، ئەمە بێجگە لەوەی کرێکاران و کارمەندان ڕووبەڕووی پێ نەدانی موچەش دەبنەوە هەر چەند مانگێک جارێک، لەگەڵ لێبڕینی بەشێک لە موچە و دواکەوتنیشی.

ڕادوێی گۆڕان: بەبۆچونی تۆ ڕێگا چارە چییە بۆ کۆتایی هاتن بەم ڕێژە زۆرەی بێکاری لە کوردستان وە پێویستە چ بکرێت؟

نەوزاد بابان: تەنها ڕێگەیەک بۆ کۆتایی هاتن چ بە بێکاری و چ بۆ دەربازبوون لەم بارودۆخە ناهەموارە، هەوڵدانە بۆ هێنانەدی ڕێکخراوێکی بێکارانی سەربەخۆ بەدەر لە دەستێوەردانی حکومەتی هەرێم و حزبەکانی دەسەڵات. بەبێ ڕێکخراوبوون هیچ شتێک ناتوانرێت بکرێت بۆ نەهێشتن وەیا کەمکردنەوەی بێکاری.

بەرزکردنەوەی دروشمی (بیمەی بێکاری یان کار بۆ هەر کەسێکی بێکار)، پیاو بێت یان ژن، کچ بێت یان کوڕ، کە تەمەنی گەیشتبێتە هەژدە ساڵ، پێویستە موچەی بێکاری هەبێت لەم سەروەت و سامانە زۆر و زەوەندەی کە لەم هەرێمەدا هەیە. بۆچی سەدان ملیاردێر و هەزاران ملیۆنلێر هەیە، و ئەم هەموو سەروەت و سامانەیان لا کۆبۆتەوە بۆچی دەبێ خەڵکی ئاسایی لە بێکاری و هەژاریدا ژیان بەسەر بەرن؟ دوبارە پێ لەسەر ئەوە دادەگرمەوە کە دەبێ بیمەی بێکاری بەسەر حکومەت و حزبەکانی دەسەڵاتدا بسەپێندرێت، ئەویش بەهێزی ڕێکخراوبوونی بێکاران و خۆپێشاندان و مانگرتن و ڕاکێشانی پشتیوانی بەشەکانی تری کرێکارانی لەسەرکار بۆ ماف و خواستی ڕەوای بێکاران و هێنانەدی هاوپشتی چینایەتی کرێکاری لە کوردستاندا.

خاڵێکی زۆر گرنگ و جەوهەری ئەوەیە کە دەبێ ئاسۆی دژایەتی کردنی سیاسەتی نیولیبرالیزم پەرەدار و باڵا دەست بکرێت لە نێو بێکاراندا کە ئەمە هۆکاری ئەسڵی بێکاری خەڵک و هۆکاری برسییەتی و هەژارییانە. وە دەبێ بێکاران لەگەڵ باقی بەشەکانی تری خەڵک دژی ئەم سیستەمە دژە مرۆڤایەتییە بێنە مەیدان و پاشەکشە بە حکومەت و حزبەکانی دەسەڵات بکەن.

بانیژەی ئەدەب و کلتوور

ئامادەکردنی/ عەبدوڵا سلێمان (مەشخەڵ) و جەمال کۆشش

((لەگەڵ تۆدا......))

شیعری : سروەی بەیان

من بۆ تۆ....

بە گژ مەحاڵدا دەچمەوە
تەلیسمی تابووەکان دەشکێنم
خۆم ئاوێزانی عیشقت دەکەم
لەکاتی خۆشەویستیدا
دەسنوێژی ئەمەک هەڵدەگرم
ڕووی تۆ دەکەم بەڕووگەی
ژینم.

من لەگەڵ تۆ ...

ڕێگا یاساغەکان دەبڕم

بە کۆی بوونت لە بوونمدا
پێناسەی ڕاستی ژیان دەکەم
متوی ژووان و بینینتم
لەخەیاڵدانمدا
چرکەکانی تۆمار دەکەم.

وەرە من و تۆ...

سەری مەستمان بۆ ژوانێک هەڵگرین
بەماچی تەڕ، پێکی ئەوین لەیەکبدەین
چش لەکولتوور و نەریتەکەین
دڵەی پڕ زام و برینمان سارێژبکەین
وەک هەمتوانی
خۆمان لە جەستەی یەکتر بسوین.

من لەگەڵ تۆ...

ناخی زەوی دەهەژێنم و
دەیهێنمە گۆ
ڕازی ژوانی دەدرکێنم
بە گوێچکەی تۆ
خۆشەدوێی خۆشەویستم
هەنگی لێوم لە فرینە
بۆ گەیشتن بە لێوانی شیرینی تۆ

تۆ لە دڵی من
سرتەوی چرپەی دڵەی پڕ سوێی
نەغمەی خۆشخوان و
سیمفۆنیای ئاوێزانیی
ڕوحی نەسرەوتی منی
پێناسەی بوون و مەعشوقی
ئەزەلیی بێ ئۆقرەی منی.

بێ با بڕۆین

شیعری : حوسێن تۆفیق

شەقام سیمای بێکاریە و
بازاڕ زەنگی نادادییە
هەموو ڕۆژێ خەونێک ئەمرێ
نەڵێی عەشق
ئەم هەوارەی جێهێشتووە
وا بارانی پەڵەی پاییز
لەگەڵ زەوی ژووان ناگرێ
نەوەتانی هەموو ڕۆژێ
هەر دەرەختی نازادییە و
بە بەرچاوی مانگ و خۆر و ئەستێرەوە
لە خاچ ئەدرێ!
بێ با بڕۆین
با من و تۆش
گوڵستانی یادگارییەکان
بەبێ نازی بەجێبێڵین
تۆ نازانی چەند بە قووڵی

گرفتاری شەوەزەنگی
بێ ڕۆشنایی بازنەی خێڵین!
بێ با بڕۆین
کە زمانی خۆشەویستی، حەرام بکرێ و
لە جێی ئەودا هەر دینبازێ
ڕق بچێنێ
خوانەناسێک خواناس ئەکوژێ و
کوردستانی ژێر هەزار خەم
جوانییەکی تیا نامێنێ!

کۆڵانە تەنگەکانی گەورەبوون

شیعری : سوممەیە جەلال

شاری منداڵیمان جێ هێشت
بەرەو کۆڵانە تەنگەکانی
گەورەبوون چووین
ئاشنا بە برین و
ئالوودە بووین بە ئازار

تەمەنمان هەموو کۆکردەوە و
بردمانە لای کۆنەفرۆش
تا ڕۆژێک لەو ڕۆژانەمان پێ بدەن
نائومێدیان کردین.

هەموو کلیلسازەکان گەڕاین
تا کلیلە ونبووەکەی دەرگا

کڵۆمدراوەکەی منداڵیمان
بۆ دروست بکەن
نائومێدیان کردین

باخچەکانیش هەموو گەڕاین
باخەوانێک بدۆزینەوە و
بمانکاتەوە بە نەمام
نائومێدیان کردین

وەک درەختێکی پیر
هەزاران پاییز
پێی لەسەر نابێ
لە کونجێکی گەورەبووندا
بە ڕووی ڕەشەبادا وەستاین
کەوتین و هەستاینەوە
هەستاینەوە و هەمدیسان
کەوتینەوە

دەیان باڵندە لە دڵماندا
لانەیان چێکرد و
یەک یەک کۆچیان کرد و
جێیان هێشتین

دڵی ئێمەش زەرنەقووتەیەکی
بێ باڵە و
لە برسا دەمرێت.

بە دڵۆپێک دووریت تەمەنم ژەهراوی بوو

شیعری : سروە ساڵەیی

حەوت جارانم ئاو ڕژاند
لەدوای ڕۆیشتنت
کەچی ڕێگاکەی بەرماڵمان
لەبری لە بیرکردنت
تا ئەوسەری گەرەک گوڵی گرت
هەموو گوڵەکان بەبۆنی تۆوە
چرۆیان کرد
بە تیغی وشە برینداریان کردم
هیمۆگلۆبین گەرم گەرم فیچقەی دەکرد
بەیانیەک بە ئاگا هاتم
سارد سارد مەیی بوو ئازارەکەم
ببوو بە جۆگەڵەیەکی
سوری مۆمیاکراو
تا ئەمڕۆ
بێباکم لە چەقۆی ژەنگاوی
جەستەی گەنیوو و قوڵفی ڕاو
لەناخەوە دە جاران خۆم کوشت
تا ئەمجارە منەتباری

نیوە شڵەژاوی
منداڵی نەبم
بەڵام هەمووجار
لەسەر هەمان بنەما دروستبوومەوە و
بە ڕێچکە میهرەبانیەکەی منداڵیدا
چوومەوە
بە مقەستی وشەکانم
باڵەکانم کردی
تا بۆ تاهەتا لە قەفەزی سینەمدا
بمێنیەوە و نەفڕی
کەچی هەرلێم تێنەگەیشتی
وەک خشۆکێك
نوقورچت گرت و ڕۆیشتی
لە کوێێکی
قاوە دەچێت یادەوەریەکانت
بەتاڵ و شیرینیانەوە
بەئاگام دەهێنێ
ئەو بەیانیەی
نەیانخۆشەوە گێژەلۆکە

پێچمددا و لەپانتایەکی بێ تۆییدا
بە گژ خۆمدا دەچمەوە
بە دڵۆپێك دووریت
تەمەنێك لە شیرینم
ژەهراویی بوو
هێندە تیلی نیگایان ڕژاند
چاوەکانم
تا بیابانی دڵرەقیت
ئاوێزانم بوو
هەرچی درکی تێنووو
تیراو بوون
ئێستا من لە چاڵێك
ڕووتەڵە دەچم
شنەی ساتێکی نەبوونیت
دەمشکێنێتەوە
گرکان ئاسا زوو زوو هەڵدەچم و
جیدی چرۆ ناکەم

جوانییەکانی تۆ

شیعری : خولیا حوسێن

لەکاتی قاشکردنی سێوێکی سوور
لە ئێوارەی پایزێکی زەردا
لەگەڵ سپیکردنی پرتاقاڵێکی تەڕ
لەشەوە درێژەکانی تەنیاییدا
لەگەڵ هەڵوەراندنی
هەر دەنکە هەنارێکی مزری شەرابی،سوور
کەهەردانەیەکیان لەنەقێمی ئەنگوستیلەکانی تۆ دەچن
تۆم بیر دێتەوە
کە رادەمێنم لە گەڵاڵەبوونی کلۆبەفرەکانی
سەرچڵی درەختە ڕووتەکانی نیشتمانی غەریبی
تۆم بیر دێتەوە کە دەبینم
ژنێکی عاشقی چاو زەردی دەم بەپێکەنین
باسکی لەقۆڵی هاوژینەکەی هەڵکێشاوە
بەیەکەوە چاوەڕوانی پاسی شار دەکەن
هەر قسە دەکەن و لە گفتوگۆی یەکتری تێر نابن
تۆم بیر دێتەوە کە مەرکانەکانم ئاو دەدەم
کە یاری لەگەڵ پشیلەکەم دەکەم
کە منداڵەکانم لەباوەش دەگرم و ماچیان دەکەم
تۆم بیر دێتەوە جاران تۆ شتە جوانەکانی من بوویت
ئێستاش شتە جوانەکانی من تۆیت
باکم نیە ژیان ڕوویتیش بێتەوە لەجوانی
من هەر بیری تۆ دەکەم
جوانیەکانت هێندە زۆرن
لەگەڵ دنیا بەشیان دەکەم.

چەمکی (ئومێد) لەشیعری

(عەشق)ی ناڵە حەسەن

نووسینی : تەلار تاهیر

مایسی ٢٠٢٣

(عەشق)

لە بالکۆنی خەونەکانم

مەرکانێکی ڕەش چەند گوڵێکی سپی لەنێودایە

لەم شەوانە بەدەم هاواری

تریفە و تەم / خاک و درەخت

شەپۆڵ و شەونمە شەباهەنگییەکانەوە

بەرداخێک لە خوێنی جەستەی ئازادیم

ڕژاندە نێو مەرکانەکەوە

هەر دەمودەست / گوڵەکان باڵایان کرد

هەزاران خونچەی چاوگەشیان دەرکرد

پەپوولەکان لەم نێوەدا کۆبوونەوە

لە کەرنەڤاڵێکی بروسکەیی / عاشقانە سەمایان کرد

مانگ و ئەستێرەکانیش لە ئاسمان هاتنە خوارەوە

لەگەڵ مرۆڤە دەست و پەنجە ماندووەکان

لەدەوری یەک ڕیزییان بەستا و سروودییان گوت

دوای درەوشانەوە و گەرمبوونەوە

بۆ گوڵەکان و خونچە چاوگەشەکان

نەرم نەرم / چەمانەوە و کڕنۆشیان برد ..!

عەشق بەردی بناغە و فاکتەرێکە بۆ کۆڵنەدان و بەردەوامبوونی ژیان ، گەڕانەوەی گوڵی ئومێدە بۆ دڵ و دەروونی مرۆڤەکان ، چۆن دایکی سۆلاڤ لە کتێبی(چەپکێک وەنەوشە) دەڵێت: لە دەرگای وشەکانەوە ژیانم ناسی، بەهەمان شێوە مرۆڤەکانیش لە دەرگا و وێستگەی عەشقی خەونەکانیانەوە تێکەڵ بە ژیان دەبنەوە ، جا ئەوە وەک عەشقەکەی (مەم و زین)ی ئەحمەدی خانی بێت یاخۆ وەک پێشمەرگەیەک تینوی ئازادی بێت بۆ خاکی کوردستان ، شاعیر یاخۆ نووسەر بەشێوازێک ئاماژە بۆ ئەم چەمکە دەکەن ، بۆ نموونە (ناڵە حەسەن) لە وردە شیعری (عەشق)دا ، ئاماژە بەوە دەکات ژیان چەند سەخت و دژوار و تاریکستان بێت ، بەڵام هەمیشە تروسکە ئومێدێک هەیە ، بۆ ئەوەی بەردەوامی بە ژیان بدەین ، بۆ نموونە لە دەسپێکی شیعرەکەدا دەڵێت :

لە بالکۆنی خەونەکانم

(بالکۆنە) ، بەرزایەکە کە لەوێوە سەیری ژیان دەکات ، واتە شاعیر لەم شیعرەدا لە وێستگە و بەرزی خەونەکانییەوە بۆ ژیان دەڕوانێت ، واتە بەشێوەیەکی گشتی مرۆڤەکان ژیانیان بەستراوە بە خەونەکانیانەوە

مەرکانێکی ڕەش چەند گوڵێکی سپی لە نێودایە

واتە ژیانی مرۆڤەکان ئەگەر هاوشێوەی مەرکانێکی ڕەش بێت ، بەمانای پڕ بێت لە سەختی و ناخۆشی و ئازار ، بەڵام گەر خەون و ئامانجێکی پڕ لە ئومێدیان هەبێت ، ئەوکاتە ئومێد و خەونەکانیان وەک گوڵە سپییەکان دەپشکوێن کە شاعیر لەم کۆپلەدا ئاماژەی بۆی کردووە

یاخۆ لە شوێنێکی تردا دەڵێت :

پەرداخێک لە خوێنی جەستەی ئازادیم

ڕژاندە نێو مەرکانەکەوە

هەر دەمودەست / گوڵەکان باڵایان کرد

واتە هەمیشە ئومێدێک هەیە ، وەک مانگەشەو لە ئاسمانی تاریکی ژینا دەردەکەوێت ، یاخۆ ئەگەر خوێنی جەستەی ئازادی بەمانای هەوڵدان و قوربانی بێت ئەوا ، قوربانی دەدات بۆ ئەوەی تروسکە ئومێدێک بە ژیان ببەخشێت واتە ، بەشێوەکی گشتی شاعیر قوربانی دەدا لە پێناوی خۆشبەختی و ئازادی بۆ دەوروبەرەکەی یاخۆ بەمانایکی تر ، ناڵە حەسەن دەیەوێت بڵێت ، بەدەستهێنانی ئازادی لەڕێگای قوربانیدانەوە بەدی دەهێنرێت ، ئەم جۆرە قوربانیدانەش خاڵێکی ئەرێنییە چونکە هیوای بەخشیوە بە ژیان و دەوروبەرەکەی بۆیە لە شوێنێکی تردا دەڵێ :

هەر دەمودەست / گوڵەکان باڵایان کرد

هەزاران خونچەی چاوگەشیان دەرکرد

پەپوولەکان لەم نێودا کۆبوونەوە

لە کەرنەڤاڵێکی بروسکەیی/ عاشقانە سەمایان کرد .

لەکۆپلەیەکی تردا دەڵێت :

مانگ و ئەستێرەکانیش لە ئاسمان هاتنە خوارەوە

لەگەڵ مرۆڤە دەست و پەنجە ماندووکان

لە دەوری یەک ڕیزییان بەستا و سروودیان گوت

واتە کاتێک شاعیر قوربانیدا و ژیانی بەگوڵەکان بەخشییەوە مانگەشەو و ئەستێرەکان هاتنە پێشوازی لێرەدا ئەستێرە هێمایە بۆ ڕووناکی ، واتە کە هەزاران خونچەی چاوگەش سەردەردێنن، ئومێدەکان گەش دەبنەوە و ژیان و ڕێگا تاریکەکان ڕووناک دەبنەوە ، هەر لەو کۆپلە شیعرە ، مرۆڤە دەست و پەنجە ماندووەکان هێمایە بۆ مرۆڤە زەحمەتکێشەکان یان چینی کرێکار ، لێرەدا دەمانەوێت ئاماژە بۆ خاڵێک بکەین ، ئەگەر سەیری بەرگی یەکەمی(دیوانی ناڵە حەسەن) بکەین یەکەمین شیعری بەناوی (من کاروانی بەشمەینەتان جێناهێڵم)، دەبینین لەو شیعرە و لەزۆر شیعری تری لەگەڵ ئازار و خەون و موعاناتی ئەم کاروانە بەشمەینەتیە و هەرگیز جێیان ناهێڵێ و خۆی لەسەنگەری ئەوان دەبینێت ، لەگەڵ ئەوەی ساڵانێکی زۆرە لەدووری نیشتیمان دەژیت بەڵام ، هەر لە کاروانی هەژاران و بەشمەینەتان دانەبڕاوە ، خاڵێکیتر جێی ئاماژە پێدانە ، ناڵە حەسەن سەرەتایی نووسینەکانی سەر بە ئەدەبی کرێکاران بوو ، هەروەک خۆی لە دیمانەکان و نووسینەوەی ئەزموونی خۆی باسی کردووە بەڵام ئێستا تەواو بۆچوونی گۆڕاوە و باوەڕی بە ئەدەبی ئایدیۆلۆژی نەماوە هەروەک لە کتێبی (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا) بە درێژی و بە ڕۆشنی باس لە کاریگەرییە نێگەتیفەکانی ئایدیۆلۆژیا دەکات بەسەر ئەدەب و شیعر ، کە وادەکات نووسەر دەستەمۆ و نامۆ بکا و ڕووبەری ئەدەب و شیعر بچووک بکاتەوە ، بەڵام لەم شیعرەدا پێمان دەڵێت ناعەدالەتی لە هەر کوێیەک بێت ، ئەویش لەوێیە

لەکۆتا کۆپلە دوای ئەوەی ئەستێرەکان و مرۆڤە ماندووەکان لەدەوری یەک ڕیز دەبەستن و سروود دەڵێن ، ئینجا دەڵێت :

دوای درەوشانەوە و گەرمبوونەوە

بۆ گوڵەکان و خونچە چاوگەشەکان

نەرم نەرم/ چەمانەوە و کڕنۆشیان برد

واتە لێرەدا کڕنۆش دەبرێ بۆ ئەو شتانەی کە ژیانیان بەخشیووە ، بۆ نموونە باران بە ڕوحی گوڵ و ئەستێرە بە ئاسمانی تاریکی شەو و خوداش بە مرۆڤەکان ، یاخۆ بە واتایەکی تر ، مەبەستی چینی هەژاران بەهۆی ڕیز بەستنیان لەدەوری یەکتری و سروود گوتنەوەیان بەیەکەوە بە مانای واتە هێز بە خۆیان دەبەخشن و ئومێد و ڕووناکیش بە ژیان .

لەکۆتاییدا دەڵێم لەم وردە شیعری (عەشق)دا ، شاعیر دەیەوێت بڵێت ژیان چەند سەخت ئاڵۆز بێت ، بەڵام هەمیشە ئومێدێک هەیە هاوشێوی سیزیف ژیانی بەهەموو سەختییەکانەوە قەبووڵ کرد، ئەوەی بۆمان سەلماند کە نەک چاوی لە دوای ئومێدێکە لە ژیان ، بەڵکو ئەو وانەی فێر کردین کە هەر لە ئەزەلەوە ژیانکردن بۆ خۆی ئومێدێکی جوانە .

کتێبی بەخت

تاڤگە سابیر

کتێبی بن دەستی فاڵچییەک پێیوتم

ڕۆژێک دێ جەستەت لە سێبەرەکەت جێ دەمێنێ

بێ مانا لە عەشق دەپرسی لە وشکە ساڵییەکی مرۆڤدا

پێڵاوەکانت ون دەکەی

پێیوتم !!

بەختی تۆ بەستراوە و بەر نابێ

بەختی تۆ لە فتووی یادەوەری ژنێکدا ئەسیرە و

لە ڕۆخی دەریادا نووستوە

بەختی تۆ بەستراوە و بەر نابێ

پێیوتم!

ئەبێ تۆ .. هەزاران نشێو و هەزاران دارستان تەی بکەی

هەزاران فرمێسک و هەزاران تەسبیحات تەواو کەی

تاڵێکی مووی سپی سەری خۆت هەڵگری و

لە بەرپێی ئەو قافڵانەدا دای بنێی

یەکەمین تفیان گرتە نیشتیمان

هەر دەبێ بەڕووتی بە کووچە و تەنیایی پایزەکاندا تێپەڕی

لەگەڵ زستاندا نسرمەکاندا بخەوی

لەگەڵ بەیانییە ساردەکاندا هەڵبێیت و

لە ئێوارە بێ تینەکاندا ئاوا بی

من هەر خۆم دەمزانی چ تاعونێک هاتۆتە ناو ژیانمەوە

بۆ ئەبەد تووڵەڕێکانی دەریام لێ تێکدەچێ

لەو شەوە و ترسێکی گەردوونی چۆتە ناو دڵمەوە

کە یەکەمین بایەقووش...!

بەسەر بانیژەی ئومێد و درەختی هەمیشەیی من و تۆوە نیشتەوە و

بۆ دواجار

بەسەر ژووری تاقانە و دیوانە سەوزەکەی مندا بانگی دا

میهری تۆی لە ڕۆحم و

جەستەی تۆی لە شەرم و

وڵاتی لە خەونمدا تەکاند

ئەزیزی من!!!

ئەوە یەکەمین شەوی دۆزەخی من بوو

کاتێ هەناسەم بوو بە تۆز

بەسەر نیشتیمان داباری و

چاوە سیحراوییەکانی لێ ونبوو

من سەرەتای ئەو با یەم دەبینی

جاروبار دەهاتە ژوورەکەم و

پەڕەی کتێبەکانمی دەژاکاند

جاروبار غوبار و تۆزێکی گەردوونی

بەسەر ئەم دڵە خوێنینەی مندا

ئەباراند...!

لەیەکەم بەیانییەوە دەمزانی

دەبێ بڕۆم و وەک قەرەجێکی بێ شوناس

لە ناو بەهاری عومری تۆوو

فێنکی کتێبەکان بچمەدەرێ

دەمزانی ئەبێ پێ بە پێ

منیش بچمە ناو گوناهە گەورەکانەوە و

کەس وەسییەتێکم بۆ نەکات

ئەزیزم ...!

بە ڕووخساری شپرزەیی وەرزەکاندا دەمزانی

ڕۆژێک دەبێ

ماڵئاوایی لە ڕابردووە شیرین و تاڵەکانم بکەم و

وەک گەڕیدەیەکی دۆست مردوو

تێکەڵ بم لەگەڵ کاروانە سەر لێ شێواوەکاندا

قەتارەی ئەو مەخلوقانە ببینم

بێ سەواد پێدەخەنە دڵی زەوییە نەیارەکانەوە

بەبێ هیچ قیبلە نوومایەک

نیشتیمانەکان تاقی دەکەنەوە و قوتبەکان دەگەڕێن.

پورخورشید ، ڕۆمانە

یان

تێکستێکی مەلحەمییە ؟

نووسینی : بەرزان بابەشێخ

٣٠-٨-٢٠٢٠

ئەم تێکستە ،بەلای منەوە لە ڕۆمان ناچێت،. چونکە مەرجەکانی ڕۆمانی تێدا بەرجەستە نەکراوەتەوە. زیاتر بە لای منەوە ،لە قەسیدەیەکی سوریالی دەکات. دایکێک و سێ منداڵ، وێنەکێش، حەیرانبێژ، میوزیکژەن، دواتر ئومێد بە ژیانێکی تر، نووسەر وەک ئایدیالستێک بڕوا بە دۆناودۆنی ڕووحەکان دێنێ کە ئەم تەسەورە وەک خۆی دەڵێت من ئاتائستم، جارێکیتر دەبێتە نا ئاتائستێکی تر. نووسەر ڕاستە لەم واقیعەوە، واقیعێکی تری وەسەر یەک ناوە، بەڵام دوور و نزیک وەک سۆپەرمان هەرچی ڕێگری ژیان هەیە ئەم بە خاتری خەیاڵەکەی لەبەرچاوی نەگرتووە. قاچاخچییەکان نە داوای پارەیان لە منداڵەکان کردووە و نە دەستیان بۆ کچەکە بردووە لە کاتێکدا یەکێک لە پاڵەوانەکان دەڵێت : من دژی سەرمایەم! دەی سەرمایە قاچاخچی زۆڵ و بیژی بار هێناوە، نەک ئینساندۆست. کات و شوێن لێرەدا هیچ حسابێکی بۆ نەکراوە کە وەک تەسەوفێک بە نیگای گەیشتن بەڕووحەکان نەک خودا کائین و کەینونە بوونەتە یەک شت کە ئەم تەگبیرە زیاتر لای سوریالییەکان باو بووە، کە دەمێک لە دووای مەستی تلیاک دەگەنە بەرزەخ وڕێنەی وا بە ناوی ئەدەب و ئافراندنەوە دەچنن. ئەم تێکستە کە کاریگەری زۆری سادقی هیدایەتی پێوە دیارە، لە زۆر شوێندا جیا لە دەنگی پێی ئاوی حەوشەکەی سوهراپی سپهەری، دوواتر ڕزگاربوونی ئینسان لە خەمی ژیان و دەردەسەری نووسەر لە بری ئەوەی بەدیلێکی واقیعییانەی بۆ ئینسان هە بێت، دەمانباتەوە بۆ دەورانی بەردین، وەک گلگامش لە گیای نەمری دەگەڕێ کە جارێکیتر بەپێچەوانەی دونیا و پێچەوانەی تەسەوری پاڵەوانەکەی خیانەت لە خۆی و لە پاڵەوانەکان و لە بەشەرییەت دەکا. ئە نتی تێزی سەرمایە؛ سوسیالیزم و چینی کرێکارە! قەرارە پاڵەوانەکە ئەنتی سەرمایە بێت، کەچی هیچ نابینیت! لە یادچوونی خود و گەڕانەوە بۆ سروشت، سرووتی کەسە بێهودەکانە، ئەوانەی ئەیانەوێ لەبری بەگژداچوونەوە هەڵاتن لە کێشەکان، بکەن بە ڕێگاچارە. دوواتر وێرای هێنانەوەی وێنەی جوان لەم ڕۆمانەدا، بەڵام دووبارەبوونەوەیەکی نابەرابەر هەیە و وێنەکانیش تە نها ئاسمان و زەریا و درەخت و گوڵ ئەویننداری و باڵندەیە. پە یکەری دارشتنی ڕووداوەکان هە ناسەیەکی ئەڵقە لەدوای ئەڵقەی هەیە و زمانێکی پەتی و شاعیرانە لەخۆی دەگرێت ناتوانیت تا کۆتایی دەستبەرداری ئە م تێکستە بیت، تا بە کۆتایی نەگەیەنیت. من جارێکیتر دەڵێم ئەمە ڕۆمان نییە، بەڵکو تێکستێکی مەلحەمی هۆنراوەیە، کە پاڵەوانەکانی لە بۆشاییەکی دەروونی سەیردا ئەژین، سەرەڕای ئەوان سەردەرچووی دونیان، کەچی گوندێک و ئەوان بۆ پڕکردنەوەی ڕووحی بەتاڵیان پەنا بۆ سێکسێکی بێ ئەوین دەبەن. ئەویندارێش بن سووڕانەوەی ئەوان لەو تراژیدییایەی ئەوان کە بە سەریاندا هاتووە؛ نەدەبووا تەنها بە سێکس قەرەبوو بکرایەتەوە. نۆرماڵ بوونی سێکس بێ عیشق و مەحەبەت بە بوهیمکردنی ئینسانەکانە نەک بە ئینسانبوونیان، لە کاتێکدا لەناو شەڕوشۆڕی ئە نفال و بۆگەنی خورافەدا خۆیان هەراسانن. دەکرێت بڵێن ئەم ڕۆمانە فکرەیەکی وا لەخۆ ناگرێ. ئەدەبیش بێ هەر فکرەیەک وەک ئینسانێکی بێ ڕووحە. حەتمەن من فکرەی ئیجابی دەڵێم ئەگینا مەهامی ئەدەب هەر ئاوهایە کە تەفروتوونای دونیایەک و قیەمێکی کۆن بکەی. لەبری ئەوانە تۆ وەک خولقێنەرێک دەبێ لەسەر ئەو وێرانەیە دونیایەکی نوێ و قیەمێکی تر لەسەر ئەو داروو و پەردووە دابنێی. کە بەداخەوە جیا لە ئاتایستێکی بە گومان و ئیباحەی سێکسی و بێدەربەستبوون لەم تێکستە شتی تر شک نابەی کە ڕۆنرابێ، زیاتر پاڵەوانەکان کۆیلەی غەریزەکانی خۆیانن ئەمەش گەواهی ئەوە دەدات کە ئەمان هێشتا لە کۆیلایەتی کۆمەڵگە ئازاد نەبوونە، لە کاتێکدا ئەدەب خاکی شەڕ و خاکی ئەوپەڕی پراوەی ئازادییە بەتایبەتیش بۆ نووسەرێکیش کە کۆمۆنیست بێت، هەوای تەواوی تێکستەکە بارگاوییە بە ئاماژە و تەماوییە، ئەمەش زیاتر خەسڵەتی نووسەرەکە بەیان دەکا کە هەم بێهودەیە لە ژیان، هەم تووشی نامۆ بوونێکی سەیر بە دونیا و بە خۆی بووە. نامۆبوونیش بۆ خۆی زیاتر بەرەو بێهودەیی پەلکێشت دەکات وەک شۆڕگێر بوون. ئەمەش بەڵگەی ناحاڵی نووسەرە لەوەی دونیا چۆن دەچەرخێت و بە کوێ دەگات. دەبێ ئاگاییەکی کۆمەڵایەتی باڵات هەبێت تا لەنێوان ناڵین و تێداچوونی دونیای کۆن و هاواری لە دایکبوونی دونیایەکی نوێ بگەی. دوواتر هاتنی کەسی ئاخیر کەمەیتەکان هەڵدەگرێ هیچ پاشاخانێکی ببلۆگرافی نییە لەناو تێکستە. کە دێت تۆ نازانی کێیە کە دەڕواش هەر نازانی کێیە!.

بەنێو تاریکیدا هاتن!

شیعری : عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

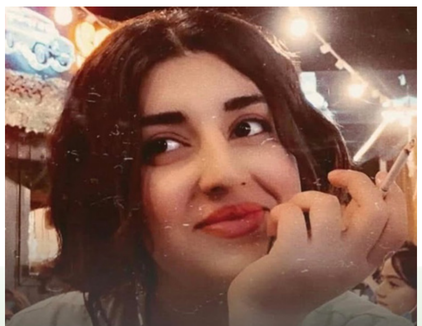

نامۆ بەترووسکە و جوانی

شەپۆڵ شەپۆڵ، شەمشەمەکوێرەکان هاتن

بەنێو تاریکیدا هاتن!

بەنێو توولەڕێگەکانی نووتەکستانی ژین هاتن

بە شمشێری نەزانین و بە فیشەکی ناوشیاری

سەری ترووسکەی ئومێدی چراکانی داهاتوو ڕووناک ئەبڕن

بەنێو تونێلی تاریکی مێشک شۆڕینەوە هاتن

هیچ کەسێکیان ئامادە نین ببن بە گوڵ

ببن بە خەون

ببن بە ڕەنگی بەهار و

ببن بە شادی ژیان و

ببن بە سێبەری جوانی

هیچ کەسێکیان ئامادە نین بێن لەڕاستەڕێی عەقڵدا

ببن بە گۆرانی و ئاوازیان لێبڕژێ

ببن بە خەندە و ژیانیان تیا شەپۆڵدا

ببن بە خۆشەویستی نێوان مرۆڤ و

بەفڕینی باڵندەکانی بەشمەینەتی و ستەم و ژان.

هاتن بەنێو تاریکیدا؛ دەم بەهاوار، مەرگهێنەر پەلە هاتن

جوانی ژینیان لەژێر کەوشی نەزانی؛ پلیشانەوە

ژنیان لە ڕەگی ئینسانی خۆی سەندەوە

داریان خستە ژێرباڵی خەونە جوانەکان

بزە و پێکەنینەکانیان شاربەدەر کرد

پیاسەکانی ئێوارانیشیان خستە نێو تەلبەندی حەرام و حەلاڵی دەم ئیمام و بانگخوازەکان.

هاتن دوو هێڵی یەکتربڕ (X) وەکو نیشانەی مورتەدی

دایان بەسەر وێنە و شانۆ و

گۆرانی و هەڵپەڕکێ و

کاری ژن و کچ و

دایان بەسەر زانست و پێشڕەوفتی و

هەرچی زەوق و سەفا و ئاهەنگ هەیە

هەر بە قولابی حەرام و حەلاڵی دەم بانگخوازەکان

ماسی خەون و ئومێدەکان ڕاو دەکەن و

هەتاوەکان لە خمخانە هەڵدەکێشن و

گۆی زەوی باڵا پۆش دەکەن

سێبەرەکانی خۆشنوودی و کامەرانی دەسووتێنن

گەر بتوانن ژیان یەکپارچە دەکەنە تاریکولسەلاتی غەدر و

شیعر و سەما لە دار دەدەن

هاتن هەتا ژیان بگێڕنەوە دوواوە

بێئاگا لەوەی باوەڕی ئێکسپایەری تاریکی

چواردە دەیەیە سوواوە

٢٨-٦-٢٠٢٣

مەحموود ئەحمەد ئەلسەیدی چیرۆکنووس و خەبات لە پێناو کرێکارانی عێراقدا

عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ)

ئایاری ٢٠٢٢

مەحموود ئەحمەد ئەلسەیدی چیرۆکنووس و ڕۆماننووس و پێشەنگی ڕۆمانی عەرەبی لە عێراق، ناوێکی درەوشاوەیە لە ئاسمانی هوشیاربوونەوەی فیکریی و ڕێنیسانسی ئەدەبی لەمێژووی عێراقدا کە ڕۆڵێکی مەزنی گێرا لە بەرگریکردن لە کرێکاران و زەحمەتکێشان. ئەو لە واقیعی کۆمەڵگەی عێراقی لە دەیەی بیستەکان و سییەکانی سەدەی ڕابردوو ژیا کە هەمیشە لە ناکۆکیدا بوو لەگەڵ دوواکەوتوویی ژیان و گوزەرانی خەڵک و ئاستی مەعریفی خۆیدا. ئەلسەید قەڵەمەکەی خستە گەڕ لەبوارەکانی ئەدەب و سیاسەتدا لەپێناو کرێکاران، بەڵام بەداخەوە مێژوو بۆ ماوەیەک لەبیری کرد. کاتێکیش دکتۆر عەلی جەواد ئەلتاهیر ئاوڕ لەم نووسەرە شۆڕشگێڕە دەداتەوە، ئەوسا ناوەندە ڕۆشنبیریی و ئەدەبییەکان لای لێ دەکەنەوە(١) مەحموود ئەحمەد ئەلسەید، لەجەرگەی ئەو بزووتنەوە ڕۆشنگەرییەی عێراق هاتەدەرەوە کە لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم خەریکی هەناسەدان بوو. ئەم نووسەرە کرێکاریی و کۆمۆنیستە لە ١٤ی ئازاری ساڵی ١٩٠١ لە شاری بەغداد لەدایکبووە. سەرەتا لە کتێبخانەی مزگەوتی حەیدەرخانە لای باوکی مودەریس دەست بە خوێندنی ئایینی دەکات؛ کە ئەوکات مەلای مزگەوتی عەبدولقادر گەیلانی بوو. پاشان ئەلسەید لە قوتابخانە عوسمانییەکان دەخوێنێت و تا لەسەردەمی داگیرکاری ئینگلیزدا دەچێتە خوولێکی ئەندازیاری. ئینجا گەشتی وڵاتی هیندستان دەکات و ساڵێک لەوێ بەسەر دەبات و شارەزایی لە دۆخی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی هیندستان پەیدا دەکات. مەحموود لە هیندستان بە بیرمەندی سۆشیالیستی هیندی (سوامی) ئاشنا دەبێت و دەکەوێتە ژێر کاریگەرییەوە. ساڵی ١٩٢٠ لەسەروبەندی شۆڕشی ١٩٢٠ی عێراق دەگەڕێتەوە بۆ عێراق تا ئەزموونی گەشتەکەی هیندستان و شۆڕشەکە لە ڕۆمانی (جەلال خالید) بخاتە ڕوو، کە دواتر لە ساڵی ١٩٢٨ دا بڵاوی دەکاتەوە. (٢)مەحموود ئەحمەد ئەلسەید وەک هەر خوێندەوارێکی گەنجی ئەوکاتی عێراق، جگە لە بەرهەمە ئەدەبی و سیاسییەکانی خۆی؛ زمان و ئەدەبی تورکی دەخوێنێت و لەو ڕێگەیەشەوە گەڵێ بەرهەمی ئەدەبی ئینگلیزی و ڕووسی و ئەرمەنی وەردەگێڕێتە سەر زمانی عەرەبی.(٣) ساڵی ١٩٢١ یەکەمین کورتە ڕۆمانی خۆی بڵاو دەکاتەوە بەناوی (لە پێناو هاوسەرگیریدا) کە حوسێن ئەلرەحاڵ گەورە ڕۆشنبیری پێشکەوتووخوازی ئەوسەردەمە پێشەکی بۆ دەنووسێت. بیریشمان نەچێت حوسێن ئەلرەحاڵ و کۆمەڵە گەنجێک ئەڵقە ڕۆشنبیرییەکانیان پێکهێنابوو؛ کە مەحموود ئەحمەد ئەلسەید یەکێک بوو لەو ڕۆشنبیرە گەنجانە.(٤) بەمجۆرە هەلومەرجی سیاسی ئەوکاتی عێراق کەلەژێر پێی داگیرکاری ئینگلیز و کۆمپانیا بیانییەکاندا ڕەنگرێژ دەکرا، دۆخی کرێکارانی عێراقی گەیاندبووە لووتکەی خراپی و نائینسانی. ڕۆشنبیرانی ئەو سەردەمە بەهەرشێوەیەک کەبۆیان کرابێت پشتیوانی خەبات و نارەزایەتی کرێکارانی عێراق بوون و تەنانەت ئامادەشبوون بەکردەوە ببنە دەنگ و نوێنەری کرێکاران. مەحموود ئەحمەد ئەلسەید لە کۆمەڵەی پیشەوەران شانبەشانی محەمەد ساڵح ئەلقەزاز هەموو ژیانی دەخاتە خزمەت کرێکاران و دەبێتە جێگری سەرۆکی ئەو کۆمەڵە کرێکارییە.(٥) ئەو جگە لە دەقە ئەدەبییەکانی لە چیرۆک و ڕۆمان، لە وتار و نووسینە سیاسییەکانیشدا پێداگرێکی سەرسەختی کرێکارانە دژ بە سەرمایەداران.

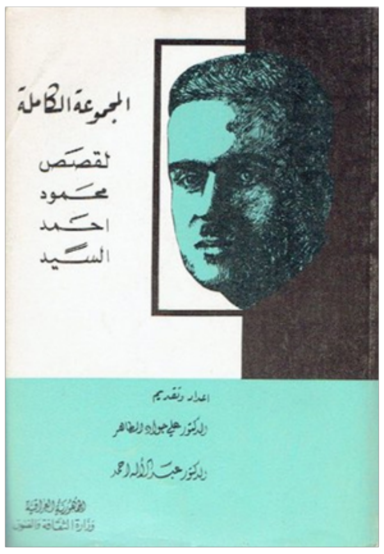

هیندستان لە ڕۆژنامەکانی ئەو سەردەمە وەکو (الشرق، العراق، العالم لاعربي، الاستقلال) و گۆڤارەکانی (اليقين، المصباح، الصحيفة ، المعرض، الحديث، الحاصد) دەست بە نووسین دەکات و بەرهەمەکانی بڵاو دەکاتەوە. ساڵی ١٩٢٠ وەکو کاتب لە وەزارەتی ناوخۆ دادەمزرێت و پاشان لەساڵی ١٩٢٣ وەک بەڕێوەبەر دەگوازرێتەوە لیوای الديوانية و دوای ئەوەش لەساڵی ١٩٣١ دەبێتە سکرتێری شارەوانییەکان لە وەزارەتی ناوخۆ و ئینجا لە ئازاری ساڵی ١٩٣٣ تا کۆتایی ژیانی ١٩٣٧، دەبێتە سکرتێری پەرلەمان.

بەشێک لە وتارەکەی مەحموود ئەحمەد ئەلسەیدی چیرۆکنووس و ڕۆماننووس بڵاو بکەینەوە جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی پیشەوەران بوو، واتا جێگری ئەقەزاز بوو کە لە ڕۆژنامەی (العامل) ژمارە یەکی ساڵی ١٩٣٠دا بڵاوکراوەتەوە. مەحموود ئەحمەد ئەلسەید دەنووسێت :(بانگەوازی یەکەمم بۆ هەموو کرێکاران و جووتیارانی وڵاتەکەمان؛ بۆ هەموو ئەشکەنجەدراو و ستەمدیدەیەک، بۆ هەموو سەربازە سەربڵندەکانی مرۆڤایەتی کە لە گەورەترین جەنگدا و لە پێناوی مافەکانی چینی کرێکاران و سەربەستی و بیروباوەڕە پیرۆزەکەیاندا پشتی یەکتر دەگرن، هەر ئەو بانگەوازەیە کە سەرکردەکانی ئەو چینە پێش دەیان ساڵ و ئێستاش دەیڵێنەوە: ئەی کرێکارانی جیهان یەکگرن!. با ئەم بانگەوازە دروشمی کرێکارانی خۆشمان بێت، بەبێ جیاوازی کار و پیشەیان، با ئەوەش بزانن کە ناکۆکی و بەربەرەکانێی یەکتر لەوە بەولاوە کە تێکیان دەشکێنێ و بەرەو دواوەیان دەبات و تا ماوەیەکی دوورودرێژ مافیان بەفیڕۆ دەبات، هیچی تریان لێ دەستگیر نابێت.) تا دەگات بەوەی کە دەڵێت (کرێکارانیش مافی زۆریان هەیە و خاوەنی نین، و هەروا بەئاسانی بەدەستی ناهێنن. گومانی تێدا نییە ئەوانە مافی ژیانن و بەبێ دەستخستنیان مردن گەلێک باشترە. کرێکار مافی ڕەوای خۆیەتی ڕۆژی هەشت سەعات کار بکات، کەچی زۆربەی کات چواردە سەعات کاری پێدەکرێ، مافی خۆیەتی بێکار نەبێ، مافی خۆیەتی منداڵەکانی لە قوتابخانەدا فێری خوێندن و نووسین ببێ، نەک بە نەزانی فرێبدرێتە سەر شەقامەکان، یاخود بخرێنە بەر شاگردی و لەناو کارگە و کارخانەکاندا کاری گرانیان پێ بکرێ، مافی خۆیەتی خواردنی سوودبەخش بخوا و بەرگی باش بپۆشێ و جێگایەکی لەباری هەبێ تێیدا بحەوێتەوە، نەک وەک ئاژەڵی کێوی لەئەشکەوتدا بژی، مافی خۆیەتی گەرخۆی یا ئەندامانی خێزانەکەی نەخۆش کەوتن، پزیشک چارەسەریان بکات و داودەرمانی پێویستیان بدرێتێ و گەر کەفتەکار بوو نەیتوانی ژیانی خۆی دابین بکات و لەسەرکار بمێنێتەوە، ئاوا چەردەیەک پارەی بدرێتێ و گەر پیری زۆری بۆ هێنا و چیتر بۆی نەکرا ئەرکی خۆی بەجێبێنێ و کار بکات، مووچەی خانەنشینی بدرێت بە خێزانەکەی.) تا لە کۆتاییدا دەڵێت (گەر بێ و کرێکاران هاوکاری یەکتر نەکەن و کۆمەڵەکانیان لەسایەی ئالایەکی یەکگرتوودا یەک نەخەن کەڕاستتر وایە ناوی یەکێتیی کۆمەڵە و نەقابەکانی کرێکارانی لێبنێین، هەرگیز بەو مافەیان شاد نابن. دەبێ ئامانجیشی بەرگریکردن بێ لە بەرژەوەندی هاوبەشی کۆمەڵەی کرێکاران و هەوڵدان بێ بۆ دانانی یاسایەکی ئەوتۆ تا لەسایەی ئەو سیستەمە کۆمەڵایەتییە دێرینەدا کە بەزۆرەملێ پەیڕەوی یاساکانی دەکرێت، خۆیان و مافە ڕەواکانیان بەپێی توانا بپارێزێ و کرێکاریش سەربەست و سەربڵند بژی.)(٦)

مەحموود ئەحمەد ئەلسەید لە چیرۆکەکانیدا ڕێبازی ڕیالیزمی گرتۆتە بەر. ئەو جگە لەوەی پێشەنگی ڕۆمانی عەرەبی بوو لە عێراق، لەهەمان کاتیشدا یەکێک بوو لە دامەزرێنەرانی کۆڕ و کۆمەڵە سۆشیالیستی و پێشکەوتووخوازەکان. (٧) و کاریگەری هەبوو بەسەر سەرجەم بونیادی ڕۆشنبیری لە عێراق. ئەم خەمخۆرەی چینی کرێکاری عێراق؛ بەداخەوە لە تەمەنێکی زوو لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٣٧ لە قاهیرە بۆ یەکجاری دڵی لەلێدان دەکەوێت و ماڵئاوایی لە ئەدەبی ڕیالیزمی سۆشیالیستی و خەمە چینایەتییەکانی کرێکارانی عێراق دەکات و هەر لەو گۆڕستانەی قاهیرە دەنێژرێت کە شاعیری عێراقی عەبدولموحسین ئەلکازمی لێنێژراوە.(٧)

مەحموود ئەحمەد ئەلسەید لەنێوان ساڵانی ١٩٢١ تا ١٩٣٥، نۆ کتێبی بەچاپ گەیاندووە و هەروەها ژمارەیەکی زۆر بابەتی لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکان بڵاوکردۆتەوە و وەرگێڕانیشی هەیە لە زمانی تورکییەوە.

سەرچاوەکان :

١- ادباء منسيون من بلادي رائد الرواية العربية في العراق محمود احمد السيد بقلم د.علاء الاديب موقع الوطن ٢٣ی ئابی ٢٠١٩.

٢-اعادة طبع اول رواية عراقية لمحمود احمد السيد بقلم عبدالجبار العتابي موقع ايلاف ١٩ اب ٢٠١٧.

٣-لەو کتێبانە بەنموونە لە پێناو هاوسەرگیری ١٩٢١ و چارەنووسی لاوازەکان ١٩٢٢ و نسکۆکان ١٩٢٢ و قەڵەمی شکاو ١٩٢٣ و جەلال خالید ١٩٢٨ و پێشەنگەکان ١٩٢٩ و ..تاد.

٤-محمود احمد السيد زيادة اجتماعية – ثقافية بقلم ياسين النصير ملف ٤ موقع الناقد العراقي ١٨-١١-٢٠١٧.

٥- چینی کرێکاری عێراق نووسینی دکتۆر کەمال مەزهەر ئەحمەد و وەرگێڕانی فوئاد مەجید میسری لەبڵاوکراوەکانی ناوەندی کۆمۆن چاپی دووەم ٢٠١٩ لاپەڕە١٦٩.

٦-چینی کرێکاری عێراق نووسینی دکتۆر کەمال مەزهەر ئەحمەد و وەرگێڕانی فوئاد مەجید میسری لەبڵاوکراوەکانی ناوەندی کۆمۆن چاپی دووەم ٢٠١٩ لاپەڕە١٩٢ و ١٩٣.

٧-محمود احمد السيد رائد القص العراقي الذي انجذب الاشتراكية بقلم سماح عادل موقع كتابات ٨ ايلول ٢٠١٨.

٨-ادباء منسيون من بلادي رائد الرواية العربية في العراق محمود احمد السيد بقلم د.علاء الاديب موقع الوطن ٢٣ی ئابی ٢٠١٩.

زمان و ئەرکەکانی زمان لەدەقی ئەدەبیدا

عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ)

هیچ گومانی تێدا نییە کە زمان کە دەتوانێت خاڵی یەکلاکەرەوە بێت لە گەیاندنی دەق و بەخشینی چێژ و ئیستاتیکا بە خوێنەر، هەروەها پرۆسەی بیرکردنەوە لەڕێگەی زمانەوە دەتوانێت خۆی وەک داهێنان نمایش بکات و پاشان خۆی لەگەڵ تەواوی کرداری نووسیندا بگونجێنێت. ئەوەی وا دەکات پرۆسەی داهێنان بەرجەستە و بەڕوونی دەرکەوێت زمانە. زمانی ڕۆڵی یەکلاکەرەوەی هەیە لە دەقی ئەدەبیدا. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە هەموو ئەدیبێک یان نووسەرێک زمانی تایبەت بەخۆی هەبێت. دەگمەنن ئەو نووسەرانەی کە زمانی تایبەت بە خۆیان هەیە و شێوازی نووسینیان وەک شوناس بە بەرهەمەکانیانەوە دیار بێت. بۆیە (زمان بە کۆمەڵێک شێوەی جیاواز پێناسە کراوە : وەک ئۆرگانێکی دەروونی، توانایەکی مەعریفی، حاڵەتێکی دەروون، وەک سیستەمی نیشانە، ڕێکارێکی حیساباتی، وەک ئامرازی پەیوەندیکردن، یان ئامرازی وەسفکردنی ئەزموون و چەندانی تر. هەموو ئەم جۆرە پێناسانە تایبەتمەندییە گرنگەکانی زمان دەگرن، بەڵام هیچیان تەواو نین. (١) بەڵام کاتێک دێتە سەر دەقی ئەدەبی و شیکردنەوەی ئەو دەقانەی کە لە خەیاڵی ئازادانەی ئینسان بەرهەمهێنراون، ئەرکەکانی زمان بریتین لە خۆختستنە بەردەست و نمایش، بەرجەستەکردنەوەی پەیام یان ناوەڕۆک، نیشاندانی چێژ و جوانی. هەرچی کایە کۆمەڵایەتی و زانستی و ئەکادیمییەکانیشە زمان ئەرکی تایبەتتر لە ئەستۆ دەگرێت. ئامانجیش ئەوەیە زمان بتوانێت پرۆسەیەک وەگەڕ بخات تا بەکارهێنەرانی زمان بتوانن داهێنانی نوێ پێشکەش بکەن. داهێنانێک ئازادانە لەچوارچێوەی زمان و کە نووسەر یان ئەدیب گوزارشت لەخۆی یان لە ئامانجێکی سیاسی یان کۆمەڵایەتی دیاریکراو بکات. کارلێکی زمان و ژیان و کۆمەڵگە دوو سەرەیە و هەم زمان کاریگەری بەسەر ژیانی کۆمەڵایەتییەوە هەیە و هەمیش ژیان و کلتوور و دیاردەکان کار لە زمان دەکەن و ناهێڵن زمان لە شوێنێک چەقبەستوو بێت. زمان لە کردەی نووسیندا دەکەوێتە نێو پرۆسەیەکی ئاڵۆز و تێکچڕژاو. دەقی ئەدەبی جوان و سەرکەوتوو ، بەوە جوان و سەرکەوتووە کە زمان تیایدا لەئاستێکی باڵادا چالاکانە لەو پرۆسە ئاڵۆزەدا هەڵبسوڕێت.

زمان وەک شانۆی نمایشی پەیامی کۆمەڵایەتی ئەدەب

زمان وەکوو بەشێکی دانەبڕاو لە ژیان دیمەنێکی شێوازە مێژووییەکانی پەیوەندی نێوان ئینسانەکانە. لەبەرەبەیانی مێژووەوە مرۆڤ لەڕێگەی زمان و کۆدەکانی گفتوگۆوە توانیویەتی پەیوەندی نێوان خۆی و هاوچەشنەکەی دروست بکات. چونکە زمان تاکە جیاوازی زیرەکی هۆشمەندەکانە. جوانی زمانیش لە جوانی جیهانی ئەو دەقە ئەدەبییە دایە کە بەر خوێنەر دەکەوێت، بۆیە کاتێک نووسەرێک لەڕێگەی دەقێکەوە و بەهۆی زمانەوە جیهانت لێ وێران دەکات، زمان دەبێت جارێکی تر بێت و بەهۆی ڕەخنەوە گوزارشت لەو وێرانکارییە بکات. لەم گۆشەنیگایەوە بوو کە ڕەخنەگری بەناوبانگی مارکسیستی ڕەیمەند ولیەم لە ساڵی ١٩٧٧ لەوتاری مارکسیزم و ئەدەبدا تێبینی کرد کە مارکسیزم زۆر بە کەمی بیری لە خودی زمان کردۆتەوە.(زمان دیارترین بوارە کە تیایدا جۆری ڕەمز و پە یوە ندی کۆمە ڵایە تی بە ردە وام و هە مە لایە نە ڕۆڵێکی بڕیاردەرانەیان هەیە. وشە جگە لە دیاردەیەکی ئایدیۆلۆژی هیچی تر نییە کە بە تەواوی لەناو ئەرکی خۆیدا وەک نیشاندەر ئیستیعاب دەکرێت. وشە و ئەم حاڵەتە لە ئەرکەکەی وەک نیشاندەرێک جیا ناکرێتەوە و جگە لەم ئەرکە هیچی لێ شین نابێت، کە وشە دەکاتە پاکترین و هەستیارترین ئامرازی پەیوەندی کۆمەڵایەتی.)(٢) یەکێک لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی زمان بریتییە لە بنیاتنانی "هۆمۆفیلی" یان هاوهۆشمەندی یان هەستکردن بە هاوبەشی لەگەڵ مرۆڤی تر. زمانێک کە نامۆیە و بۆ خوێنەر نامۆ بێت، مەیلی ئەوەی هەیە کە جەخت لەسەر جیاوازی نێوان نووسەر و خوێنەر بکاتەوە و ناتوانێت پەیامی دەقەکە بەئاسانی بگات بە خوێنەر. بەلای چۆمسکییەوە زمان تەنیا وشە نییە. کولتوورێکە، نەریتێکە، یەکخستنی کۆمەڵگەیەکە، تەواوی مێژوویەکە کە کۆمەڵگە دروست دەکات. هەموو ئەمانە لە زمانێکدا بەرجەستە بووە. ئەو دەڵێت (من نامەوێت زیادەڕەوی لە ڕۆڵی لێکۆڵینەوە لە زماندا بکەم، وەک گومانیشم نییە کە زمان بەرهەمی زیرەکی مرۆڤە کە بۆ ئێستا زۆرترین دەستراگەیشتنە بۆ لێکۆڵینەوە. ترادیسیۆنێکی دەوڵەمەند زمانی وەک ئاوێنەی عەقڵ ڕاگرتووە.)(٣). لەلایەکی تریشەوە زمان هەر بە تەنها دەرەنجامی گەشەکردنی هۆشیاریی نییە و بەس، بەڵکوو هۆکاری گەشەپێدانیشیەتی. بەلای کارڵ مارکس جەخت لەسەر زمان وەک کاراکتەری کۆمەڵایەتی پەیوەندیکردن دەکرێتەوە و دەڵێت (زمان واقیعی ڕاستەوخۆی فیکرە و هۆشیاری واقیعی عەمەلیشە نەک تەنها بۆ من بەڵکو بۆ سەرجەم خەڵکی تریش.) (٤) مێژووی زمان بە ئەندازەی مێژووی هۆشیاری مرۆڤ دێرینە. لەو ڕۆژەوەی زمان وەک پێداویستییەکی ژیان هاتە ئاراوە، ڕۆڵی ئامرازێکی کۆمەڵایەتی دەبینێت. لە سیاسەتی زماندا پێویستە هەر کەسێک سەرمایەداری جیهانی بۆ مەبەستە، بیری لێبکاتەوە. بیر لە زمان و ڕەگەزەکانی زمان بکاتەوە. چونکە ڕەگەزەکانی مۆدیلە جیاوازەکانی زمان گەرچی لێک جیاوازن، بەڵام نزیکیشن لەیەکەوە. تەواوی ئەم ئەرک و کارانەی زمان لە ناوەوەی تەوەرەی پەیامی دەق و زماندا دەخولێتەوە. واتە دەق و خوێنەر لە گۆشەگیریی و تەنیایی وەدەرنێ و لەنێو جیهانی کۆمەڵایەتیدا وەک تۆخمێکی کارا و بەرهەمدار و داهێنەر بەرجەستە ببێتەوە. زمان وەک نەشتەرگەرێک وایە کە لەڕێگەی ئامراز و هۆکارە بەردەستییەکانییەوە دەتوانێت تۆخمە نادروست و نارێکەکانی دەق ببینێت و ڕاڤە و چارەسەری بکات. دەتوانێت ورد لە ڕێگەی ڕەخنەوە لە ئەرکە کۆمەڵایەتییەکانی ئەدەب بکۆڵێتەوە و لەوێوە بڕیار لەسەر دەق بدات و پەیوەستبوونی چینایەتی دەق دەستنیشان بکات.

زمان وەک نیشاندانی چێژ و جوانی

زمان کلیلی کردنەوەی دەرگاکانی ئەندیشە و جوانی و چێژە لە دەقی ئەدەبیدا. لەڕێگەی زمانەوەیە وەک خوێنەر دەتوانین پەی بە خۆشی و چێژ و ئیستاتیکا و ڕەنگ و دەنگ و جووڵە و تەنانەت مانا شاراوەکانی پشت و شە و دەستەواژەکانیش ببینین. زمان ئیشییەتی هەڵسێت بە ئەرکی کۆنترۆڵکردن و پەیوەندی کۆمەڵایەتی و مۆتیڤ و بەخشینی زانیاری تا بتوانێت گوزارشتکردن و زانیاری بەخشین و ڕێنماییکردن و ڕێگەچارەی دەربازبوون فەراهەم بکات. تا ئاستی نیشاندانی چێژ و ئیستاتیکا لە دەقی ئەدەبیدا باڵا بێت، خوێنەر زیاتر بە دەق ئەدەبییەوە پەیوەست دەبێت و ئەو دەقەش زیاتر دەتوانێت لە یادگەی خوێنەردا بۆ ماوەیەکی زۆر بمێنێتەوە. نووسینی دەق لەڕێگەی کردەی زمانەوانییەوە بە ئەنجام دەگات و هەر زمانیشە ئەو کردە زمانەوانییە شیدەکاتەوە و لایەنی جوانی و ناشرینی دەق دەستنیشان دەکات. هەر زمانە باس لە خەیاڵ دەکات و خەیاڵ بەرجەستە دەکات. هەر زمانە وێنە ئەدەبییەکان بەرجەستە دەکاتەوە و هەر زمانیشە ناوەڕۆکی دەق دەگەیەنێتە خوێنەر.

سەرچاوەکان :

(١)

A Marxist Philosophy of Language by Jean-Jacques Lecercle

Marxism Critico site published on 3-11-2012

(https://marxismocritico.com).

(٢)مقال بعنوان الماركسية و فلسفة اللغة فالنتين نيكولوفيتش فولوشينوف (ميخائيل باختين)موقع الحوار المتمدن ترجمها الى العربية عماد خالد الحطبة

https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=425811

Noam Chomsky, Language and freedom(٣)

Literature in Revolution Edited by George Abbott White and Charles Newman

First Edition 1972 page 31.

(٤)المادية التاريخية اسس الاشتراكية العلمية تآليف ف. گيبلى و م. گوفالزون نقله من الروسية احمد داود اصدار دار الجماهير ، دمشق ١٩٦٧ ص ٨٩. و كذلك ماركس و انجلس ، الموءلفات . الجزء ٣ ، ص ٢٩.

گرێژنە

عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) دینووسێت

ژیریی دەستکرد و چارەنووسی ئەدەب

ئینسان هەر لە بەرەبەیانی مێژووەوە؛ لە ململانێیەکی سەخت دایە لەگەڵ سروشت و پێبەپێی کاتیش ئینسان قاڵتر بۆتەوە و بەئەزموونیتر بووە. مرۆڤایەتی لەم ململانێیەدا توانیویەتی تا ئاستێکی باش هەنگاو بەرەو پێشەوە بنێت، بەڵام تا ئێستاش نەیتوانیوە لەم ململانێیە ئاهەنگی سەرکەوتن بگێرێت و بەسەر سروشتدا زاڵ بێت. گەشەی کۆمەڵگە و زانست و تەکنەلۆجیا کە سەرمایەداری وەک ئامرازگەلێک بەدەستییەوە گرتووە تا بڵێی چاوچنۆکانە لەپێناو قازانج و سەرمایەی زیاتردا و لەڕێگەی شێواندنی سروشت و ژینگە و تەنانەت نزیکبوونەوە لە دەستکاریکردنی یاساکانی سروشت، خەریکە کارەساتی مرۆیی و ژینگەیی گەورەی لێدەکەوێتەوە. ئاسۆکانی بیرکردنەوەی زانستی مرۆڤایەتی خەریکە سنوورەکان و گۆشە جیاجیاکانی هەسارەی زەوی تێدەپەڕێنێت و گەشتی سەر هەسارەکان و دروستکردنی کەمپی ژیان لەدەرەوەی هەسارەی زەوی و خۆئامادەکردن بۆ جەنگی بۆشایی، دەکات بە ئەمری واقیع. لێرەوە ئیتر سەرمایەداران و دەوڵەتەکانیان پێویستییان بە ئامرازی نوێتر هەیە بۆ جێبەجێکردنی نەخشەکانیان و گەیشتن بە ئامانجەکانیان. ژیری دەستکرد یەکێکە لەو وەڵامەی کە بۆ ئەم نەخشەیە ئامادەکراوە و دەکرێت. دیارە لە هەنگاوی یەکەمدا بەکارهێنانی ئەم ژیری دەستکردە لە دژی مرۆڤە ئەویش بە جێگرتنەوەی خودی مرۆڤ. هەروەها بۆ تاقیکردنەوە و ڕیکلامی زانستی و پاشان بۆ جەنگ لەپێناو داهاتوو.

ئەمرۆ ژیری دەستکرد (AI) بەشێکی گرنگی بواری زانست و تەکنەلۆجیای داگیر کردووە و گەشەپێدانی ئەم ژیری دەستکردە گەیشتۆتە ئاستێکی مەترسیدار. چونکە هەندێکیان توانای بیرکردنەوە و خەیاڵکردنیان هەیە و ئەمەش وا دەکات کە لەڕێگەی پرۆگرامی تایبەتەوە بتوانێت لەجیاتی مرۆڤ کاروبارە گرنگ و هەستیارە مەعریفییەکان ڕاپەڕێنێت. بتوانێت خەیاڵ بکات و بەدوای داهێنانەوە بێت. بتوانێت لەڕێگەی زمانەوە کردەی نووسین ئەنجام بدات و دەق بخولقێنێت. ئەدەب و هونەر گەرچی تا ئێستا وەک دەرهاویشتی خەیاڵ و لەڕێگەی زمان و هۆکارەکانی ترەوە (ڕەنگ و دەنگ و ..تاد)لەژێر سەروەری ئینساندا خۆیان بینیوەتەوە، هیچ دوور نییە مرۆڤ لەڕێگەی ژیری دەستکردەوە، ئەو چارەنووسەی لەدەست وەربگیرێتەوە. بۆیە هیچ بە خەیاڵی نازانم لە داهاتوویەکی نزیک یان دوور دیوانە شیعرێکی ژیری دەستکرد بخوێنینەوە و ڕەخنەی ئەدەبییش هەڵسەنگاندنی بۆ بکات. یانیش گەشەی بیرکردنەوە و خەیاڵکردن لەلای ژیری دەستکرد بگاتە ئاستێک کە بێ سڵەمینەوە، پێمان بڵێن ئێوەی مرۆڤ لە داهێنانی خەیاڵدا چەند دەست و پێ سپین!.

لە چاوما جێت چۆڵە ..

شیعری : ڕێباز مەحموود

ڕۆژەکانم خێرا تێدەپەڕن
خۆر بەیانیان وەک هەر کەسێکی بەختەوەر
تۆزێک هەتاوم بەش دەدات ..
فریای ئەوە دەکەوم و ناکەوم بزانم لە کوێم :
بڕێک لەولاترەوە ..
وەک هەمیشە کار بێ دەنێ بە زۆرترین کاتمەوە.
.

بەڵێ .. گلەییم هەیە
شەقی بێمافیی ئەدەبوو هێندە توند
وەک تۆپێکی فووداو
بە وەهمی ڕەنگاڵەیی هەڵمبدات .
هێندە دوور :
چیتر جێیەک شک نەبەم بۆ گەڕان بە دوای تۆ...

جیهان بە غەمگینی و بە لێزمە
دەبارێ بەسەرما
سەیرە من :
چاو بۆ هەتاوی سەرەتاتکێی تۆ دەگێڕم.. !

هەموو مردنێک ڕژایە دڵمەوە
چاوم بە یاتتایی
ملیۆنەها چرکەی دابڕان خستە سەر گازەرای پشت
بەڵام هێشتا
جێگات خاڵیە..!

ڕەوت البديل OCA
ڕۆژنامەیەکی سیاسیە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق دەریدەکات

تۆ مەچۆ بۆ شەڕ لە شیعرەوە بۆ شانۆ

ڕزگار حەمە ڕەشید

زۆرجار بۆ دروستکردنی ساتێکی نوێ، ناچارین لە لێواری شوێنێکدا بووەستین کە نە ئەو ڕابردووە تیایدا ئامادەیە کە خۆمان دروستمان کرد و ئێستا تێمان پەڕاندووە، نە بەو ساتە نوێیەش گەیشتووین کە دەمانەوێت دروستی بکەین. لە شوێنێکدا دەوەستین کە نە ڕابردووی تێدایە نە داهاتوو، نە نەفرەت و نە پیرۆزیی. شوێنێک کە دەزانین بەرەو ساتی دواترمان دەبات، بەڵام هێشتا ڕووخسار و سیمای ئەو ساتە "نەهاتوو"ە ئاشکرا نەبووە. تەنیا لە زەینی خۆماندا نەبێت، لە هیچ شوێنێکی ماددیدا وێنە و تەنانەت سێبەرەکانیشی نادۆزینەوە و بۆمان ڕاو ناکرێت و بۆمان جیا ناکرێتەوە. ئەوشوێنە نابوون و ناشوێن نییە، بەڵکو شوێنێکی ڕاستەقینەیە؛ وەک دەرگایەک لێوەی خۆمان دەگوازینەوە بۆ قۆناغێکی نوێ لە دید، لە ئاگایی و هۆشیاریی؛ جیاواز لەو بینینەی پێی ڕاهاتبووین، جیاواز لەو ڕۆتینەی جوانیمان پێ دەبینی یان ڕاستیمان پێ دەناسییەوە، بەجۆرێکیتر خۆمان ڕادێنین بۆ بینینی جوانی و ناسینی ڕاستیی نوێ.

-١-

(شانۆگەری "تۆ مەچۆ بۆ شەڕ" بەرهەمی کۆڕی شانۆی با و لە بەرهەمهێنانی سۆ مارکێتینگ وە دەرهێنانی هونەرمەند هۆڕێن غەریب، بە هاوکاریی بەڕێوەبەرێتی گشتی ڕۆشنبیری سلێمانی و بەڕێوەبەرایەتی هونەری شانۆی سلێمانی لە ٢|٦|٢٠٢٣ و ڕۆژانی دوایی لە هۆڵی ڕۆشنبیریی سلێمانی نمایش کرا).

تێکستی ئەم کارە شانۆییە پشتی بە کۆمەڵێک شیعری ماردین ئیبراهیم بەستووە و ناونیشانەکەشی ناونیشانی یەکێکە لە شیعرە جوانەکانی ئەو، هەوڵدراوە لە کۆی ئەو شیعرانەی بەکار هاتوون چیرۆکێک دروست بکرێت. هەرچەندە چیرۆکەکە سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتایی هەیە، بەڵام لەناو چەندەها چیرۆکی شیعری و جەستەیی و وێنەییدا کاڵ بۆتەوە، بەڵام هێشتا دەتوانین ڕووخساری ئەو چیرۆکە بناسینەوە کە ئەم نمایشە دەیەوێت بمانخاتە پەیوەندییەوە لەگەڵیدا.

لە درێژەی ئەم نووسینەمدا، هەوڵدەدەم زۆرتر دەربارەی ئەو دیوانەی نمایشەکە قسە بکەم.

ئەوەی لەم سەرەتایەدا گرنگە ئاماژەی بۆ بکەم ئەوەیە کە ئەم نمایشە ئەگەر وەک پرۆژەیەک ئەژماری بکەین بۆ کارەکانی داهاتووی کۆڕی شانۆی با، یان بۆ دەرهێنەر هۆڕێن غەریب، سەرەتای جیابوونەوەیەک دەبینین لە نمایشەکانی پێشووتری هەمان دەرهێنەر کە بە دوو قۆناغی سەرەکیدا تێپەڕیوە: قۆناغی نەوەدەکان کە بە نمایشی سترانی شەمەندەفەری تەنیایی و دوا ئەفسانەی بوون و سەرەتا بەرد بوو دا تێدەپەڕێت و دواتریش لە سەرەتای دوو هەزارەکاندا بە نمایشی "وێنەی هونەرمەند دوای تافی لاویی" سەرەتایەک بۆ ئەو گۆڕانکارییە دەبینرێت کە دواتر لە نمایشەکانی "پێکەوە لە بەهەشتا عەسرێ" و "ئەو دەمەی دنیا بێتامە حەیرانێک" و چەند نمایشێکی تردا خۆیی مانیفێست کرد.

لە قۆناغی یەکەمدا کار لەسەر دەقێکی نووسراو دەکرا، بەڵام لە ڕۆژانی پرۆڤەدا ڕەهەندەکانی ئەو دەقە تێکدەشکێنران و بە جۆرێکیتر بۆ نمایش دادەڕێژرانەوە. لەم قۆناغەدا دەقی نووسراو و وشە ڕۆڵێکی سەرەکییان نەدەبینی، بەڵکو جەستەی ئەکتەر و دروستکردنی ئەتمۆسفێری نمایشەکە بە ڕیتم و سینۆگرافیا و کەرەستە بەکارهاتووەکانەوە تۆڕێک لە یەکەی دەلالیی دروست دەکرد، لەمەشدا ڕەهەندی سایکۆلۆژیی بەهەند وەر نەدەگیرا و زۆرترین فۆکەس لەسەر گوتاری ئەبستمۆلۆژی و فەنتازیای نمایش بوو. لەم ڕووەوە و بەتایبەتیش بۆ ئامادەکردنی ئەکتەر سوودی زۆریان لە ڕاهێنانەکانی گرۆتۆڤسکی وەردەگرت. بۆ نموونە لە "دوا ئەفسانەی بوون" دا کە پشتی بە دەقی "کۆتایی گەمە"ی سامۆیەڵ پیکێت بەستبوو، بە ئاستەم بینەر خودی دەقەکە و ئەتمۆسفێری

دەقەکانی پیکێتی دەبینی، بەڵام پانتاییەکی پڕ لە جووڵەی ئەفسوونئامێز و نواندنی تایبەت و هەندێک جار بایۆمیکانیکی، جگە لە ڕووبەرێکی پڕ لە کردار و بە گشتیش پانتاییەکی دەلالی قووڵ.

بەڵام قۆناغی دووەم کە بە وێنەی هونەرمەند دوای تافی لاویی دەست پێدەکات، یەکەم هەنگاو بەرەو شێوازێک لە شانۆی ئیمپرۆ دەنێن، شێوازێک کە لە کۆتایی هەشتاکان و نەوەدەکاندا گرووپێکیتر بە شێوازێکی جیاواز کاریان تێدا دەکرد.

بەڵام بۆ ئەو گرووپەی دواتر لەژێر ناوی کۆڕی شانۆی با دا خۆیانیان ناساند، سەرەتای دوورکەوتنەوە بوو لە دەقی پێشوەختە نووسراو. دواتر ئەو پرۆژەیە لە (ئەو دەمەی دنیا بێتامە، حەیرانێک) دا زیاتر شکڵی بەخۆیدا و لە ئەزموونەکانی دواتری هەمان گرووپدا درێژەی پێدرا تا نمایشی مارا ساد. لێرەدا ئەوەی گرنگە باسی بکەین ئاراستەی گوتاری نمایشە لە (سترانی شەمەندەفەری تەنیایی) یەوە بەرەو (چاو ئەکەیتەوە لمە جەستە، سەحرایە ڕۆح) لە گوتارێکی ئەبستمۆلۆژی فرە ڕەهەند و فرە ئاماژەوە بەرەو گوتارێکی سیاسیی ڕاستەو خۆ و تاک ڕەهەند و ئاماژەی ڕاستەوخۆ. لە هەوڵدانەوە بۆ هەڵوەشاندنەوەی پێکهاتەکانی وەک(کارەکتەر و چیرۆک و ڕوداوو چنین) و سەرلەنوێ دارشتنەوەیان لەناو سیستمێکی ئێستاتیکیدا کە بەشێکی زۆری پشت بە ئامادەیی جەستەی ئەکتەر دەبەستێت، بەرەو سڕینەوەی ئەو پێکهاتانە لەناو سیستمێکی دروشمئامێزدا کە لە پانتاییەکی ئاوەڵادا مانیفێستی خۆی دەکات.

(وێنەی هونەرمەند دوای تافی لاوی) و (پێکەوە لە بەهەشتا عەسرێ) دەبنە سەرەتای وەرچەرخانی کاری ئەو گرووپە و دواتریش لەژێر ناوی کۆڕی شانۆی با دا درێژە بە هەمان شێوازی کارکردن دەدەن. بێگومان سەرەتای ئەو شێوازە کارکردنە بە سەختی دەستی پێکرد، بەڵام دواتر سادە و سادەتر دەبێتەوە، بەو هۆیەشەوە وەک پەتایەک بە شار و شارۆچکەکانی تریشدا بڵاو دەبێتەوە و هەموان بەو شێوازە (ئاسانە) کار دەکەن کە بارکرابوون لە دروشم و ڕستەی ڕۆژانە و دەلالاتی ئایکۆنی.

لێرەدا جێی خۆیەتی ئەو ڕووخسارە سەرەتاییەی جیابوونەوەی ئەم کارە (تۆ مەچۆ بۆ شەڕ) لەو دوو

قۆناغەی پێشوو باس بکەین.

دەستپێشخەریەکانی ئەو جیابوونەوەیە لەوەدا دەبینین کە ئەم کارە لە لایەکەوە گەڕاوەتەوە بۆ ئەو شێوازەی قۆناغی یەکەم، بەوەی هەوڵدەدات لەبری دەلالاتی ئایکۆنی و ڕستەی ڕاستەوخۆ و درووشمئامێز، لەبری سادەیی تا ئاستی بەتاڵبوونەوەی مانا، دەگەڕێتەوە بۆ دروستکردنی تۆڕێک لە یەکە دەلالییەکان و سات بە ساتی نمایش بەوجۆرە بونیاد دەنێت. لە لایەکیتریشەوە هەوڵدەدات دوور بگەڕێتەوە بۆ شانۆی کلاسیک، زمانێکی شیعریی پڕ لە میتافۆر و زاراوەی جیاواز بەکار دەهێنێت و دەیانکاتە دیالۆگی کارەکتەرەکان. جگە لەوەش، چیرۆکێک دەگێڕێتەوە کە سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتایی هەیە. دەتوانرێت یەکە نەریتییەکانی کات و شوێن و ڕووداو بناسرێنەوە، کارەکتەرەکان ڕەهەندی سایکۆلۆژی و کۆمەڵایەتییان هەیە و ڕوداوەکانی لەسەر بونیاد نراوە.

ڕەنگە ئەم بۆچوونە، بۆ زۆرێک لەوانەی نمایشەکەیان بینیوە جێی پرسیار بێت، بەڵام ئەمانە هەموو بە هێڵێکی زۆر کاڵ بوونیان هەیە. بۆ نموونە کارەکتەری دایک (ژنە ڕەشپۆشەکە، خەدیجە) خێزانێکی هەیە کە لە سێ کچ و کوڕێک و مێردەکەی و دەزگیرانی کوڕەکەی پێکهاتووە، هەندێ جار لەبەر دەم دەرگای ماڵەکەی خۆیدا تەشی دەڕێسێت و هەندێ جاریش بەدوای منداڵەکانی و بەتایبەتی کوڕەکەیدا ڕادەکات و بەردەوامیش دژی شەڕە و داوا لە هەموان و بەتایبەتیش مێردەکەی دەکات کۆتایی بە شەڕ بهێنن.

ئەوەی وای کردبوو ئەو هێڵە دراماییە بزر بێت و بینەر فریای ڕاوکردنی چیرۆکەکان نەکەوێت، پەیوەستبوونی تەواوی دەرهێنەرە وەک ئامادەکاری دەقی نمایش، بە دەقە شیعرییەکەوە تا ئاستی پیرۆزکردن. بەجۆرێک خۆیی وابەستەی ڕستە شیعرییەکان کردبوو، تەنانەت بۆ دیالۆگی نێوان کارەکتەرەکانیش دەستبەرداریان نەدەبوو. بۆیە لەو شوێنانەدا کە بەریەک کەوتن و ڕووبەڕوو بوونەوەی ڕاستەوخۆی نێوان کارەکتەرەکان ڕووی دەدا، ئەکتەرەکە دوو کردەی جیاوازی ئەنجام دەدا، بە جەستە کاردانەوەکانی بەرجەستە دەکرد، بەڵام بە دیالۆگ ڕستەیەکی شیعریی کارەکتەرەکانی تری تەواو دەکرد. بۆیە لەو کاتانەدا هەستت بە پچڕان و تا ڕاددەیەک ونبوونیش دەکرد لە نواندن دا.

ماویەتی

تێبینی: وێنەکەم لە پێگەی کۆڕی شانۆی با وەرگرتووە، وێنەی ساتێکی نمایشی تۆ مەچۆ بۆ شەڕ.

دیدارێک لەگەڵ ستار ئەحمەدی شاعیر(*)

سازدانی : عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ)

ستار ئەحمەد؛ یەکێکە لە دەنگە شیعرییەکانی ئەمڕۆ، کە لەسەرخۆ و بەهێمنی چەند دەیەیە خەریکی دەست و پەنجە نەرمکردنە لەگەڵ دنیای شیعر و خەیاڵ و زمان. بۆ باس کردن لە شیعر و زمان و پەیامی کۆمەڵایەتی شیعر و خوێنەر و داهێنان و دۆخی ئەدەب ، ڕۆژنامەی ڕەوت ئەم دیدارەی بەپێویست زانی و لەگەڵیا و ئەویش خۆشحاڵانە بەپیر داواکەی ڕۆژنامەی ڕەوتەوە هات.

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : کاک ستار ئەحمەد، زۆر سوپاس بۆ قەبووڵ کردنی ئەم دیدارە. سەرەتا دەپرسم ساڵانێکی زۆرە خەریکی نووسینی شیعریت، شیعر بەلای ئێوەوە چییە و چی دەگەیێنێت؟</u>

ستار ئەحمەد : شیعر چوون خۆشەویستی پێناسەیەکی دیاریکراوی نییە. هەر شاعیرە جۆرە بۆچوونێکی بۆی هەیە. بەلای منەوە شیعر پەیامێکی ئینسانییە و هۆشداری بە خەڵک دەبەخشێت . بۆیە دەڵێم شیعر بۆتەی خوێنی دڵە لاوانەوەی دایکانە کۆرپەیەکی بێ لانکە بۆ شیری ماف لەگریانە شیعر نارنجۆکی بیرە خاکی دوژمن دەسووتێنێ مژدەی شادی ئەمڕۆ و سبەی بۆ دایکی ئازادی دێنێ.

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : ڕۆڵی زمان لە شیعردا چۆن دەبینیت؟ ئایا زمان دەتوانێت چی بۆ شیعر بکات؟</u>

ستار ئەحمەد : زمان فاکتەرێکی کاریگەرە لەبنیاتنانی دەقدا، هەر ئەمەیشە وادەکات نووسەر بتوانێت پانتاییەکی دەوڵەمەند و فراوان لەدنیای وردبینی و داهێناندا داگیر بکات. دەوڵەمەندی زمان نووسەر و شاعیر لەخۆ جوینەوە و خۆخۆردانەوە ڕزگار دەکات ، وێردی گیانەڵا لەنووسەردا دەسڕێتەوە، زمانە وێنەی شیعریی تازەو بەپێز دەکات . ڕەونەق دەدا بەخەیاڵ ،کاریگەری ریتم لەگوێی خوێنەردا دەنەخشێنێ . زمان دوورگەیەک لەجوانی و نەخشەیەک لەنوێگەری دروست دەکات . ڕۆڵی کارا دەبینێ لەمانەوەو نەمری دەقدا.

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : بۆدلێری شاعیری فەرەنسی دەڵێت(هەمیشە شاعیر بە تەنانەت لەناو پەخشانیشدا)، ئایا شاعیربوون لەشیعردا دەتوانێت چی بە خوێنەر و بیسەر ببەخشێت؟</u>

ستار ئەحمەد : شیعر هەڵوێستە .. خۆزگە و تاسە و بەدیهێنانی پەیامێکی ئینسانییە. بۆیە شاعیر بوونە تین و گوڕ بەمرۆکان دەدات کەهەمیشە لەپێناوی داد و سەروەری و مافە ڕەواکاندا بکۆشن و هەرگیز بەرامبەر نادادی بێدەنگ نابێت و زەنگێکە ئینسان لەخەوی غەفڵەت رادەپەڕێنێت.

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : تۆ بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی شیعر دەنووسیت. ئایا ناوەندی ئەدەبی عێراقی و عەرەبی چۆن پێشوازی لەو شیعرانە دەکەن کە بە زمانی عەرەبی نووسراون و دەنووسرێن؟</u>

ستار ئەحمەد : ناوەندی ئەدەبی عێراقی و عەرەبی زۆر بەگەرمەوە پێشوازی لەو شیعرانە دەکەن کەبەزمانی عەرەبی نووسراون و دەنووسرێن. هەمیشە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانیشیان والایە بۆ بلاوکردنەوەی ئەو شیعرانەی دەینووسم .

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : هەموو شیعرێک پەیامێکی هەیە و ئەو پەیامەش کۆمەڵایەتییە. ئایا شیعرەکانی ئێوە هەڵگری چ پەیامێکن و هەورەها ئایا شیعرەکانتان لە خەمی چیدان؟</u>

ستار ئەحمەد : شیعرەکانم هەمیشە هەڵگری ژانی خەڵکی کوردستانە. بەتاسەوەم ببینم خەڵکی کوردستان خاوەنی سەروەری خۆی بێت و خوازیارم لەڕەوتی گەشەو پێشکەوتنی دنیادا دوانەکەوین و ئێمەش لەجیهانی ڕەنگاڵەدا سەدا و ناو و دەنگمان هەبێت.

<u>عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) : کاک ستاری خۆشەویست، لێرە کۆتایی بە پرسیارەکانم دێنم. با ئەم دەرفەتەشتان لەبەردەستدا بێت ئەگەر بتانەوێت هەر شتێکی تر بڵێن، یان ڕۆشنایی بخەنە سەر هەر شتێک کە خۆتان دەتانەوێت.</u>

ستار ئەحمەد : خوازیارم میللەتانی دونیا بەئەدەبەکەمان ئاشنا دەبوون و دەنگمان بەجیهان دەگەیشت و هەموو گێتیمان ئاگادار دەکردەوە لەو ستەم و نادادییەی ڕۆژانە بەرامبەر خەڵکی ستەمدیدەی کورد دەکرێت .زۆر سوپاسی جەنابت و ستافی ڕۆژنامەکەتان دەکەم کەمنتان بەسەر کردەوەو ئەم دیمانەیەتان لەگەڵم سازدا .

(*)ستار ئەحمەد لە ساڵی ١٩٦٢ لەشاری کەرکووک هاتووەتە دنیاوە .ئامادەیی لێرە تەواو کردووە . ساڵی ١٩٨٠ چووەتە کولێژی ئەندازیاری بەغدا و پاش دووساڵی خوێندن لەبەر باری تایبەتی و ڕامیاری دەستی لەخوێندن هەڵگرتووە .ساڵی ١٩٨٧ یەکەم بەرهەمی لەگۆڤاری بەیان بڵاوکرایەوە و لەو کاتەوە بەردەوامە و خاوەنی ١٠ کتێبی چاپکراوە. لەدوو هەزارەوە خەریکی کاری ڕۆژنامەوانییە و شیعرەکانی وەرگێڕراون بۆ زمانەکانی دیکەی وەکوو عەرەبی ـ ئینگلیزی . فارسی ـ ئەمازیغی . نزیکەی چل شیعری کراون بەعەرەبی . زیاتر لەپەنجا شیعری لەلایەن گۆرانیبێژانەوە کراون بەسروود و گۆرانی . بەدوو زمانی کوردی و عەرەبی دەنووسێت .. پەنجا شیعری زیاتری بەزمانی عەرەبی لە ڕۆژنامە عەرەبییەکانی وەکوو ڕۆژنامەی (الزمان ، النهار .. الخ) بلاهوکردووەتەوە . هەشت کتێبی ئامادەن بۆچاپ کەشەشیان بەزمانی کوردین و دووانیان بەزمانی عەرەبییە. ئێستاش بەڕێوەبەری نووسینی ڕۆژنامەی (سیروان) ە .. کە لەکەرکووک دەردەچێت . هیوای بەردەوامی و لەشساغی بۆ شاعیرو نووسەر دەخوازین.

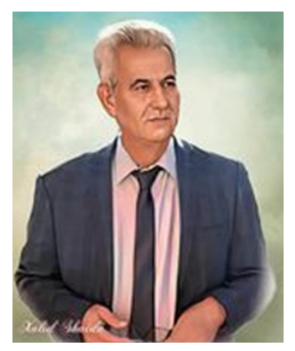

دوو شیعری پڕ خۆشەویستی

شیعری : ستار ئەحمەد

ڕەنگاڵە

لەخاکا بەرامەی گڵی
لەئاونگا تام و بۆی گوڵ
لەچاوا نیگای دەرفەتی
لەجەستەیا وردە ترپەی
هەناسەو دڵ
لەعەشقا سۆزی دەمتەنی
لەئەمەکا راستگۆیی کار
لەهەڵوێستا وردە شوێن پێی
لەبەهارا نەرمە سەمای
هەڵپەڕکێی دار
لەشەوا ئەستێرەی گەشی
لەڕۆژا خۆری سەرکەشی
لەژینا تروسکەی هیوای
لەخۆزگەدا شنەی هەوای
لەمنا هەر خودی خۆمی
لەئەدگارا پەڕەی نەمری و
چرۆی تازەی سەر گڵکۆمی.

ژنێك لەهەنسکی گوڵ ناسکترە

ژنێک لەهەنسکی گوڵ و
دانەی باران ناسکترە
ڕۆژانی زریوەی بەفرەو
شەوانی نوقمی ئاگرە
ڕوومەتی کانیلەی خەمە
چاوەکانی
دوو بەرسیلەی چرۆی ترێ
پرچی لاسکی سنەوبەرە
لەگەرووی خەزانا دەمرێ
سنگی لوتکەی سیاپۆشە
دوو سوورە سێوی ئەو دیوی
لەسەر کۆشە
گەردنی تووڵە ڕێی نوورە
دەروونی مەزرای بەرامەو
نەرمە هەناسەی چنوورە
قەدی شمشاڵی شوانە
شەماڵی جوانی دەیژەنێ
زمانی فەرهەنگی شیعرە
ئاسۆ چوار چێوەی دەتەنێ
کوڵمی مانگی شەوی تارە
گەواڵەی ژان دایپۆشیوە
سەرسامم لەکاری سروشت
هەرگیز جوانی وام نەدیوە.

تابلۆی دووبارە فریو

ڕانانی: عەبدولڕەحیم سەرەڕۆ

شکستخواردن وێرای ئەوەی دەبێتە هۆی ئازارو مەینەتی بۆ خاوەنەکەی بە دیوێکی تردا دەبێتە مایەی قسەو قسەلۆک و لۆمەی دۆستان بەر لە نەیاران و مرۆڤەکە زیاتر تووشی بێ بڕستی دەکات، تاکی شکستخواردوو لەڕووی دەروونییەوە کەسێکی خەمۆکە و توانای پەیوەندی لەگەڵ دەوروبەر ڕوو لە کزبوونە، تێکشکاوە و وزەی نەگەتیف لەخۆی کۆدەکاتەوە و بە کەسانی تر و بە داخی ڕابردووەوە بەراورد و سەرقاڵ دەبێت و توانای ئاسۆبینی و هەستانەوەی نابێت، بەڵام ئەوەی لەم تابلۆیەدا دەیبینین خەمی شکستهێنان نییە؛ بەڵکو زیاتر فریودانی خێزانێکە بۆ شاردنەوەی بێهوودەییەکان و گەڕانە بۆ دەرفەتی خۆ دەربازکردن لە توورەیی و تەشەر و توانجی ئەو خێزانەی لێی پڕن لە داخ و توورەیی لە کەمی نمرەکانی قوتابخانەی، بۆیە بە ناچاری پەنا دەباتە بەر نواندنی نەگریسانە. تابلۆی دووبارە فریو بەرهەمی پڕبەهای شێوەکاری ڕووسی فیۆدۆر پاڤلۆڤیچ ریچنیکۆڤە و (*) بە بۆیەی چەور بە ڕووپایی (٤٠سم بە ٩٠سم) ساڵی ١٩٥٢ کێشاویەتی؛ ئێستا لە پێشانگای تەرتیاکۆڤ لە مۆسکۆی پایتەختی ڕووسیا پارێزراوە. لەم تابلۆیەدا خێزانێک دەبینین سەرزەنێشتی منداڵێک دەکەن کە بە نمرەی نزمەوە گەڕاوەتەوە ماڵەوە، منداڵەکە پەرپووتە و جلوبەرگەکەی ناپوختەیە و ساقۆ و پانتۆڵەکەی نارێکن و پێڵاوێکی ڕەشی ناقۆڵای لە پێدایە و پۆشاکەکەی نافەرمییە، هاوکات جانتایەکی گەورەی پێیە کە تۆپ و کەرەستەی یاریکردنی بەفرە خلیسکانەی تیایە و لایەکی لە دەرەوەی جانتاکەوە دەرکەوتووە هەرگیز بەوە ناکات لە قوتابخانە گەڕابێتەوە. لەبەر یاریکردنی زۆری لەسەر بەفر قژی سەری پێکدا ئاڵۆزکاوە و گوێیەکانی لە سەرما ڕچیون و سوورهەڵگەڕاون کە هەرگیز لەگەڵ ڕووخساری خەمناکیی فریودەرانەی یەکناگرنەوە و خۆی وا پیشاندەدا کە بە هۆی دەرنەچوونی و نزمی نمرەکانییەوە خەمبارە، بەڵام لەڕاستیدا نواندنێکی شەرمنانە تەواوی ڕووخساری داپۆشیوە. لەدیوی ڕاستەوە دایکی دانیشتووە و بەهۆی شۆکی بێهوودەیی کوڕەکەوە دەستەکانی توانای کارکردنیان نەماوە و سوور دەزانێت دوای وەرگرتنی نمرەکانی بە ماوەیەکی زۆر لەو دەشتودەرە خەریکی یاری بەفرەخلیسکانێ بووە و لەبەر ئەوەی کەمتەرخەمە لێی توورەیە و ناشزانێت چۆن ڕووبەڕووی بێتەوە، بۆیە دەبینین لە تاو نائومێدبوونی لە هەڵسوکەوتی کوڕەکەی دەستەکانی بەرەو خوار شۆڕبوونەتەوە. برا بچوکەکەی لەپاڵ دایکییانەوە لەسەر پایسکلەکەی ڕاوەستاوە و بە تەوسەوە بۆ براکەی دەڕوانێت و باش دەزانێت ڕووداوەکە لە چییەوە سەریهەڵداوە. خوشکە گەورەکەی لەسەر مێزی خوانی ئێوارە خەریکی کاروباری ناوماڵە؛ بە دوو چاوی پڕ لە گازندە بۆی دەڕوانێت، لە دۆخی توورەییدا ڕووی لە منداڵەکە کردووە و ملپێچێکی سووری هاوشێوەی (دیدەوانانی داڵی سۆڤییەتی) لە ملە، هەموو ئەمانە بەڵگەن کە خانمەکە لە هەڵسوکەوتی منداڵەکە توورەیە بەڵام هیچی پێ ناکرێت، ڕووناکی دەرگاکەی پشتەوە سێبەری کچەکەی لەناو ژوورەکە بە جوانی دارشتووە، پەنجەرەکەش لە دیوەکەی ترەوە ڕۆشنایییەکی تری خستۆتە ناو ژوورەکە وەک هێمایەک بۆ دوارۆژی ڕۆشنی خێزانەکە، ئەوەی جێی تێڕامانە هەموو بەو دۆخە نەخوازراوە خەمبارن جگە لە سەگەکە کە خۆشییەکی زۆری بە بینینی کوڕەکە دەربڕیوە، لێرە خێزانەکە بە توانج ولۆمەوە بۆی دەڕوانێت و برا بچوکەکەی بە تەوسەوە پێشوازی لێدەکات، بەڵام سەگەکە بەوپەڕی خۆشحاڵییەوە پێشوازی لێدەکات و بەبێ گوێدانە ڕووداووەکە خۆشەویستی بۆ دەردەبڕێت. هونەرمەند پێمان دەڵێت هاوشێوەی سەگەکە مامەڵەی لەگەڵ بکەن، بە سەرکەوتن و شکستەوە خۆشتان بوێ؛ بۆ خودی خۆی بەبێ مەرج و هۆ خۆشتان بوێ، ئەمەش لەدیدی "کارل روجرز (١٩٠٢ — ١٩٨٧) بە تیۆری خود ناسراوە کە تیایدا مرۆڤ بەبێ هیچ مەرجێک بەرامبەرەکەی خۆشدەوێت، ئەمەش باڵاترین نموونەی هونەرییە کە مرۆڤەکانی لەسەر پەروەردە دەکرێت و بە هۆی واقعبینییەکانەوە هەڵسوکەوتەکانی بەرەو باشتر دەگۆڕێت. تابلۆکە لە پرۆگرامەکانی خوێندنی سۆڤییەتی پەیڕەوکراوە، بە زۆریش پەیوەستکراوە بەو بابەتەی دیستۆیفسکی لە هەر دوو ڕۆمانی (مێردمنداڵ)و (تاوان و سزا) کاری لەسەر کردووە کە دەڵێت دەروونمان هەمیشە جۆرە هەستێکی هەیە چێژ لەوە وەردەگرێت کە یەکێکی تر دەبینێت گیرۆدەی کێشەیەک یان گرفتێک بووە، یان بە هەر هۆیەکی نەخوازراوەوە گەیشتۆتە بنبەست و تووشی کێشەیەک بووە کە هەرچەند لە دڵمانەوە نزیک بێت و هەرچەندە هەستمان بە خەمخۆری و بەزەیی پێدا هاتنەوە بەراستیی و لە دڵەوە بێت! بۆیە مرۆڤ کە تووشی نەهامەتی و ناگەهانی دێت بە هەموو جۆرەکانییەوە، ئەو زیاتر پێویستی بە لێکگەیشتن و گرنگیدان و بەسەرکردنەوە دەبێت وەک لە گلەیی و گازندە، ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ خۆشەویستی بەبێ مەرج کە دەبێت لە هەموو بارو دۆخ و لێکەوتەکاندا هاوچەشن خۆشمان بوێت، لەم بارەیەوە جۆرج ئۆروێل (١٩٠٣ ـ ١٩٥٠) دەڵێت(ئەگەری هەیە مرۆڤەکان پێویستییان بە لێکگەیشتن هەبێت زیاتر وەک لە سۆزو خۆشەویست)

* شێوەکاری ڕووسی فیۆدۆر پاڤلۆڤیچ ریچنیکۆڤ لە ٢٨ ی تەموزی ١٩٠٦ لەدایک بووە و لە ١٣ ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٨ کۆچی دواییکردووە، شێوەکارێکی ناوداری واقعی سۆشیالیزمی سەردەمی سۆڤییەتی بووە، حکومەتی ئەوسای یەکێتیی سۆڤییەت کارەکانی ناوبراوی بەرز نرخاندووەو بۆ ماوەی ٣٥ ساڵ ئەندامی باڵای ئەکادیمیای هونەری سۆڤییەتی بووە، کارە هونەرییەکانی لە ناودارترینی گەلەری و مۆزەخانەکانی ڕووسیا پارێزراون وەک گەلەری ترتیاکۆڤ لە مۆسکۆ، مۆزەخانەی روسی لە سانت پترسبۆرگ، مۆزەخانەی مێژوویی حکومی لە مۆسکۆ و چەندینی تریش.

سەرچاوەکان :

1- Classic art catalog
2- Art experts discuss this painting

هەڵکەوت عەبدوڵا: پێویستمان بە یاسایەکی گشتگیرە لە کوردستان، کە هەموو لایەنەکانی هاتووچۆ لەخۆبگرێت، نەک تەنیا سزا و غەرامە

چاوپێکەوتنی ڕۆژنامەی (ڕەوت) سەبارەت بە کامێرای تیژڕەوی خاڵ بۆ خاڵ.

ڕەوت: وێڕای سوپاس و پێزانینمان بۆ بەخشینی وەخت بۆ ئەم چاوپێکەوتنە، بەپێی زانیارییەکان (٤٧٥) کامێرای خاڵ بۆ خاڵ (پۆینت تو پۆینت Point to point. لە هەرێمی کوردستان لە هەردوو (زۆنی زەرد) و (زۆنی سەوز) دانراون، ئایە لە پارێزگای هەولێریش هەروەک پارێزگای سلێمانی نارەزایەتی بەرووی ئەم کامێرایانە لە ئارادایە یان زیاتر پەیوەستە بە پارێزگای سلێمانییەوە؟

هەڵکەوت عەبدوڵا: لە ڕاستیدا، بەپێی ئەو زانیاریانەی بڵاوکراونەتەوە و وەزارەتی ناوخۆی هەرێمیش دووپاتیان کردووەتەوە، دانانی کامێراکانی (پۆینت تو پۆینت) بۆ هەموو هەرێمی کوردستانە. دەنگدانەوەکەی سلێمانی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی دانانی کامێراکان بەو ژمارە زۆرە و بڵاوبوونەوەی ناوەڕۆکی گرێبەستەکە لەگەڵ کۆمپانیای جێبەجێکاردا کاردانەوەی زۆری هەبوو لەناو ئەنجومەنی پارێزگای سلێمانی و پەرلەمانتاران و کەسانی شارەزادا. دانانی ئەو کامێرایانە لە هەولێر لە ئاستێکی زۆر بەرتەسکدا و لە چەند شوێنێکی دیاریکراوی سەر ڕێگای خێرای ناو شارەکە دانراوە. ئەمە جگە لەوەی نارەزاییدەربڕین لە هەولێر بەو شێوازەی سلێمانی نییە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی گرفت و پرسەکان.

ڕەوت: ئەگەر دانانی کامێرا بۆ چاودێریکردنی تیژڕەوی بۆ سەلامەتی هاتووچۆی هاوڵاتیان و بەرگرتن بە ڕووداوی هاتووچۆ و کەمکردنەوەی قوربانییان باشە، بۆچی بەم بەرفراوانییە نارەزایەتی ڕووبەڕووی بۆتەوە؟ نەک هەر لەلایەن هاوڵاتیانەوە، بەڵکو هەتا لەلایەن ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و نوسەران و شارەزایانی بواری ترافیک وەک بەڕێزتان، و بگرە لە لایەن خودی ئەنجومەنی پارێزگای سلێمانی و ئەندام پەرلەمانانیشەوە، کە ئەندام پەرلەمانێک سەرەتای ئەمساڵ دادگا بڕی نەوەت ملیۆن دینار سزای بۆ دیاریکردووە لەسەر بنەمای سکاڵای کۆمپانیایەکی کامێرای تیژڕەوی. هۆکاری ئەم نارەزایەتییە بەرفراوانە چییە بەڕووی دانانی ئەم کامێرایانەدا بۆ چاودێری هاتووچۆ؟

هەڵکەوت عەبدوڵا: نارەزاییدەربڕینە زۆرەکە لەسەر دوو ئاستە: ئاستی یەکەم، پەیوەندی بە ناوەڕۆکی گرێبەستەکەوە هەیە لەگەڵ کۆمپانیای جێبەجێکار، کە وای لە ئەنجومەنی پارێزگا و هەندێک پەرلەمانتار و خەمخۆری کوردستان کرد دژی بووەستنەوە. سەرەتا هاووڵاتیان پرسیاری ئەوە دەکەن بۆ پرۆژەیەکی لەو جۆرە لەلایەن حکومەتی هەرێم خۆیەوە جێبەجێ ناکرێت و دەدرێت بە کەرتی تایبەت. ئینجا بۆ دەبێت زۆربەی داهاتی کامێراکان (٧٠٪) بۆ ماوەیەکی درێژ بدرێتە کۆمپانیاکە و ڕێژەیەکی کەم (٣٠٪) بۆ حکومەت بێت. دواتر بۆ (١٥ساڵ) بۆ دانەوەی تێچووی کامێراکان دانراوە، لەکاتێکدا دەشێت بە ماوەیەکی زۆر لەوە کەمتر تێچووەکە بدرێتەوە. لە کۆتایشدا شێوازی ڕادەستکردنی داهاتی مانگانەی سەرپێچییەکان بە کومپانیاکە، لەکاتێکدا زۆر هاووڵاتی تا کاتی نوێکردنەوەی ساڵانە پارەی سەرپێچی نادەنەوە، بارگرانی بۆ داهاتی گشتی دروست دەکات و کاریگەریی لەسەر پێدانی مووچەی کارمەندان بەگشتی دەبێت.

ئاستی دووەم، پەیوەندی بە لایەنی زانستی دانانی کامێراکانەوە هەیە و لەلایەن کەسانی شارەزاوە هەڵویست بەرامبەری وەرگیراوە و دەکرێت بەم شێوەیە پوخت بکرێتەوە: (١)- دانانی ئەو کامێرایانە بەری لێکۆڵینەوەی

زانستی نین و هەڕەمەکیانە و وەک کۆپییەکی کاڵی وڵاتانی پێشکەوتوو هاوردەکراوە. (٢)- خێرایی لێخوڕین تاقە هۆکاری ڕووداوەکانی هاتووچۆ نییە و ئەوە یەکێکە لە چەندین هۆکاری دیکە کە دەبێت ئاوڕیان لێ بدرێتەوە. (٣)- دانانی کامێرا (جێگیر یان پۆینت تو پۆینت) ڕێسا و ڕێنمایی تایبەتی خۆی هەیە و سەربازگەئاسا دانانرێت، بەڵکو لەو شوێنانەدا دادەنرێت کە بە ئەزموون و لێکۆڵینەوە دەرکەوتووە مەترسیدارن بۆ ئوتومبیل لێخوڕین. (٤)- دەبێت بە هێمای دیاریکراوی تایبەت بە کامێراکە و خێرایی، هوشیاری بدرێتە شۆفێران، تا بزانن چۆن و کەی و بە چ خێراییەک ئوتومبیل لێبخوڕن...هتد.

ڕەوت: حکومەتی هەرێم، بەتایبەت لە (٢٠١٦)ەوە ئاگاهانە و بە پلان و بە خێرایی سیاسەتی کەمکردنەوە و بەرتەسککردنەوەی کەرتی گشتی و ڕادەستکردنی بۆ کەرتی تایبەت گرتۆتەبەر، وە ئاکامە کارەساتبارەکانیمان لە کەرتی تەندروستی و خوێندن و کارەبادا بینیوە، لەم بوارەی هاتووچۆشدا پیادەکردنی ئەم کامێرایانە بەشێکە لەو سیاسەتە گشتییە، ئەوەتا دەبینین بەپێی بڕگەکانی گرێبەستی پەیوەست بە کامێراکانی خاڵ بۆ خاڵ لەگەڵ کۆمپانیاکاندا، لە سەدا حەفتا (٧٠%)ی داهات بۆ کۆمپانیاکان دەبێت، کە حکومەت خۆشی بەرپرسە لە کۆکردنەوەی داهاتی سەرپێچییەکە (غەرامەکە) و لەگەڵیشیا تێچوی کامێراکان و ئەو خەرجیانەی کە کۆمپانیا دەیکات سەرجەمیان لەداهاتی گشتی دەدرێتەوە. ئەمە لە هەر ڕوویەکەوە بیگری کارێکە لە شوێنی خۆیدا نییە، لەڕووی یاساییەوە دەبێ داهاتی سەرپێچی کردن لە یاسا بگەڕێتەوە بۆ خەزێنەی حکومەت نەک بدرێت بە کەرتی تایبەت، وە بۆ دەبێ حکومەت ئەم هەموو خەرجیانەی کۆمپانیاکان دابین بکات و خۆشی هەڵسێت بە کۆکردنەوەی داهات بۆیان؟ ئێوە لەم ڕووەوە دەڵێن چی؟

هەڵکەوت عەبدوڵا: لە هەموو وڵاتانی دنیا، بە وڵاتە پێشکەوتووەکانی ئەورووپا و ئەمریکایشەوە، حکومەت پەنا بۆ کەرتی تایبەت دەبات تا هاوکاری بن لە بەڕێوەبردنی خزمەتگوزارییەکاندا، بەڵام ئەمە بەپێی یاسا و ڕێسا ئەنجام دەدرێت، نەک بە مەزاج و بۆ بەرژەوەندیی تایبەت. ئینجا ئەو هاوکارییەی کەرتی تایبەت هەموو بوارەکان ناگرێتەوە، بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە سزاکان و غەرامەکانەوە هەیە. لای ئێمە لە کوردستان پەنابردنە بەر کەرتی تایبەت بەو نیازەی وڵاتە پێشکەوتووەکان نییە، بەڵکو بۆ پارەپەیداکردنە بۆ حزب یان بەرپرسانی حزبی. چونکە ئەم کارەی کامێراکانی (پۆینت تو پۆینت) یەکێکە لەو بوارانەی کە بەپێی یاسا و ڕێسا و ستاندارتی نێودەوڵەتی نابێت بدرێتە کەرتی تایبەت و دەبێت حکومەت خۆی جێبەجێی بکات. گریمان بە هۆی قەیرانی داراییەوە حکومەت توانای ئەوەی نەبووبێ ئەم کارە بکات، خۆ دەیتوانی قەرز لە حکومەتی ناوەند یان بانقێک وەربگرێت، ئەوساکە هاوڵاتیان دەیانزانی پارەی پرۆژەکە لە ڕێگەی حکومەتەوە بۆ خزمەتی خۆیان دەگەڕێتەوە و دژی ڕانەدەوەستان، ئینجا ئەو پارەیەی تێیدەچوو زۆر لەوە کەمتر دەبوو کە لە گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیای جێبەجێکاردا هەیە.

ڕەوت: ئایە لە هەرێمی کوردستاندا یەک یاسای هاتووچۆمان هەیە کە لە سەراسەری هەرێمکەدا پەیڕەو بکرێت، یان هەر زۆنەی ژێر دەسەڵاتی حزبی فەرمانڕەوای زۆنەکە یاسای خۆی پەیڕەو دەکات؟ بەگشتی سیستمی هاتۆچۆ لە کوردستاندا چۆنە؟

هەڵکەوت عەبدوڵا: لە هەرێمی کوردستان پێڕەوی یاسای ژمارە (٨٦)ی ساڵی (٢٠٠٤)ی عیراق و هەموارێکی دەکرێت، کە بە هەردووکیان کەچە یاسایەکیان تیادا نابێت. لەگەڵ ئەوەشدا زۆربەی کارەکانی هاتووچۆ لە هەرێمی کوردستان بە ڕێنمایی دەبرێنە ڕێوە کە مەزاج و نازانستیبوون زاڵە بەسەریاندا. بۆیە پشێوی بە بواری هاتووچۆوە دیارە و تا ئێستا نەتوانراوە هاتووچۆیەکی هاوچەرخ دابمەزرێنرێت، کە یارمەتیدەر بێت بۆ پاراستنی گیانی هاووڵاتیان و سەروەربوونی یاسای تایبەت بە بوارەکە.

ڕەوت: لە هەرێمی کوردستان، ساڵانە نزیکەی هەزار کەس گیان لەدەست دەدەن بەهۆکاری ڕووداوی هاتووچۆ و لە نێوان هەشت تا دە هەزار کەسیش بریندار و کەم ئەندام دەبن، کە ئەمە ڕێژەیەکی بەرزە بەپێی ئاماری جیهانی. حکومەتی هەرێم سیاسەتی غەرامەکردنی وەک چارەسەر گرتۆتەبەر بۆ ئەم دۆخە کارەساتبارەی هاتووچۆ، بەڵام میکانیزمەکانی تر بۆ چارەسەری دۆخەکە وەک ڕێگاوبان و یاسای هاتوچۆ و کوالێتی ئۆتۆمبیلی هاوردە، و وەرگرتنی مۆڵەتی شۆفێری، ... لە خراپترین حاڵەتدان، بەڕای ئێوە چ بکرێت بۆ ئەوەی سیستمی هاتووچۆ لە هەرێمی کوردستاندا بەپێی ستانداردی جیهانی دارشتنەوەی بۆ بکرێت و جێگیر و پیادەبکرێت؟

هەڵکەوت عەبدوڵا: ئەم پرسیارە دەکەمە دەرفەت بۆ ورووژاندنی چەند بابەتێکی گرنگ و هەستیار:

١- بۆ بەرەوپێشچوونی هاتووچۆ لە هەرێمی کوردستان پێویستمان بەوەیە یاسایەکی هەمەلایەنی گشتگیر لە پەرلەمانی کوردستان دەربچێت، کە هەموو لایەنەکانی هاتووچۆ لەخۆبگرێت، نەک تەنیا سزاکان و غەرامەکان. بۆ ئەوەش سوود لە کەسانی شارەزای ناوخۆ و دەرەوە و یاساکانی وڵاتانی پێشکەوتوو وەربگیرێت.

٢- سیستەمێکی مۆڵەتپێدانی کوردستانی بەپێی ستانداردتە جیهانییەکان بۆ هەموو جۆرەکانی مۆڵەتپێدان دابنرێت، کە شایستەی بارودۆخی هەرێم بێت. ئەمەش کارێکی دەستەجەمعی بێت و حکومەت خۆی جێبەجێی بکات و سوود لە کەسانی شارەزای ناوخۆ و ئەزموونی وڵاتانی پێشکەوتوو وەربگیرێت و نەدرێتە دەست کۆمپانیای کەرتی تایبەت یان کەسانی نەشارەزای ناو هاتووچۆ.

٣- پلانی پێنج ساڵە دابنرێت بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ڕووداوەکانی هاتووچۆ و دامەزراوە و پارەی پێویستی بۆ تەرخان بکرێت، وەک ئەو پرۆژەیەی لەسەر ئاستی جیهان بەناوی "سفر قوربانی"یەوە ناسراوە و زۆربەی وڵاتە ئەورووپاییەکان کاری پێدەکەن و سوودی زۆری هەبووە بۆ کەمکردنەوەی ڕووداوەکان و ڕێژەی مردن و برینداربوونی سەخت.

٤- ڕووپێوکردنی هەموو ڕێگەوبانەکانی کوردستان بە مەبەستی بەستاندارتکردنی بنیاتنانی ڕێگەوبانەکان و یەکخستنی هێما و هێڵەکانی هاتووچۆ، بۆ دەستەبەرکردنی ڕێگەی دروست و سەلامەت کە مەرجێکە بۆ کەمکردنەوەی ڕووداوەکانی هاتووچۆ.

٥- پەروەردەکردنی کارمەندانی بواری هاتووچۆ، لە پلەدارەکانەوە بۆ کارمەندێکی ئاسایی سەر ڕێگەوبان، چونکە هاتووچۆ بە کاسانێک دەبرێتە ڕێوە کە شارەزای زانست و یاساکانی هاتووچۆ بن، نەک کەسانی مەسلەکیی جوانپۆشی سەربازی.

لە کۆتایی ئەم پرسیارەدا جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە کە خێرایی تاقە هۆکاری ڕوودوەکانی هاتووچۆ نییە، ئەگەر ئەو خاڵانەی وەک پێشنیار خستوومنەتە ڕوو پێڕەوی بکرێن، ئەوساکە ڕووداوەکان کۆنترۆڵ دەکرێن و کەمدەبنەوە و ڕێژەی قوربانییەکان دادەبەزێتە خوارەوە. لە هەندێک وڵاتی ئەورووپایی لەسەر ڕێگەی خێرا (های وەی) لە هەندێک شوێن خێرایی لێخوڕین ئازادە، واتە شۆفێر بە چ خێراییەک بیەوێت دەتوانێت ئوتومبیل لێبخوڕێت، کەچی ڕووداوی هاتووچۆ بەو ڕێژەیەی لای ئێمە ڕوونادات و حکومەتەکانیش ڕێگەکانیان سەربازگەئاسا بە کامێرا نەتەنیوەتەوە. ئەمەش نیشانەی ئەوەیە، ئەگەر خاڵە پێشنیارکراوەکان ڕەچاوبکرێن و شۆفێر (نەک مۆڵەت بەدەست) دروست بکەین، ئەوکاتە خێرایی تاقە هۆکار و هۆکاری سەرەکیی ڕووداوەکانی هاتووچۆ نابێت.

لەگەڵ ڕێزم

٢٠٢٣-٦-١٦

نەوزاد بابان: کرێکار کە دەچێ بۆ سەر کار، وەک ئەوە وایە بڕوات بۆ جەنگ و بەرەکانی شەڕ، دیار نییە دەکوژرێت یان دەگەڕێتەوە

نەوزاد بابان لە چاوپێکەوتنێکدا سەبارەت بە سەلامەتی شوێنی کار:

ڕوونکردنەوە: بەڕێز (ڕۆزا محەمەد) لە ڕادوێی (دەنگی گۆڕان) و لە بەرنامەی (ڕۆژین) ئەم چاوپێکەوتنەی لەگەڵ (نەوزاد بابان) لە (١-٦-٢٠٢٣)دا ئەنجامداوە، سەبارەت بە سەلامەتی شوێنی کار و دەسەبەرکردنی مافەکانی کرێکاران.

ڕادوێی گۆڕان: میوانی بەرنامەکەمان (نەوزاد بابان) هەڵسوراوی کرێکاری و جەماوەری، سوپاس کە کاتی خۆتان پێ بەخشین، ئێوە بەردەوام لەسەر خەتن بۆ خستنەڕووی بارودۆخی کرێکاران، وە هەمیشە بەدەم دواکانی میدیاکانەوە دێن بۆ ئەم پرسە. بابزانین دۆخی کرێکاران، لە پەیوەست بە سەلامەتی شوێنی کار لە کوردستان چۆن دەگوزەرێ، بەتایبەتی کرێکارێک لە شوێنی کارەکەی توشی ڕوداوێک بێت یان توشی حاڵەتی خراپی تەندروستی بێت، ئایە ئەو مافانەی کە بۆی دیاریکراوە، دەتوانی ژیانی ئەم کرێکارە دەستەبەر بکات لەڕووی داراییەوە؟

نەوزاد بابان: سوپاستان دەکەم کە ئەمە یەک دوجارە بانگهێشتم دەکەن بۆ باسکردنی بارودۆخ و ڕەوشی کرێکاران لە کوردستان.

ڕەوشی کرێکاران لە هەرێمی کوردستاندا، بەگشتی لە چوارچێوەی دەسەڵاتێک و سیتەمی سەرمایەداری دایە، ئەوەی دەبینین کرێکاران بارودۆخی ژیانیان زۆرخراپە بۆ پەیداکردنی کار و نان، وە تا ئەو جێگەی کە پەیوەست بە سەلامەتی شوێنی کارەوە بەداخەوە کرێکارێک کە دەچێ بۆ بازاڕی کار، کە زۆر جار کاریشی دەست ناکەوێ، وە ئەگەر کاریشی دەست کەوێ وەکو ئەوە وایە بڕوات بۆ جەنگ و بەرەکانی شەڕ، وەک سەربازێک وایە کە دەچێتە بەرەیەک و دیار نیە دەکوژرێت یان دەگەڕێتەوە، ئیتر ئەمەیە بارودۆخی کار و ژیانی کرێکاران لە کوردستاندا.

من دەمەوێ لەسەر قوربانیانی شوێنی کار ئاماژە بەوە بدەم، هەروەک چۆن ڕۆژی دایک، و ڕۆژی خۆشەویستی هەیە، قوربانیانی کاریش ڕۆژی خۆی هەیە، بەڵام لە کوردستاندا نە بەرز ڕادەگیرێت وە نە یاد دەکرێتەوە، وە نە میدیاکانی دەسەڵاتیش باسی دەکەن لەبەرئەوەی لەدەستدانی گیانی هەرە زۆری کرێکاران لە ڕێگەی کۆمپانیا زەبەلاحەکانی سەربە دەسەڵاتەوەیە.

ڕۆژی بیست و هەشتی چوار (٢٨-٤)ی هەموساڵێک یادی قوربانیانی کارە، چونکە نا ئەمنی و ناسەلامەتی شوێنی کار یەکێک لەو هۆکارانەی مردنە کە ڕێژەیەکی مردنی بەرزی تێدایە لەسەر ئاستی جیهاندا بەتایبەت لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی وەک عێراق و هەرێمی کوردستان و وڵاتانی کەنداو.

دیارە جەنگ و نەخۆشی و ڕووداوەکانی هاتووچۆ قوربانی زۆریان هەیە، بەڵام بە دڵنیاییەوە نائەمنی و ناسەلامەتی شوێنی کاریش یەکێکی ترە وەک ئەو هۆکارانە کە ڕێژەیەکی بەرزی قوربانیانی ئینسانی تێدایە، ئەکرێ بەراورد بکرێت بە کارەساتەکانی تر وەک جینۆساید و ئەنفال و کیماباران و هەرگیز لەبیرمان ناچێتەوە، بەڵام قوربانیانی کار ڕۆژانە گوێ بیستی دەبین و ڕامان ناچڵەکێنێ! میدیاکانی جیهان باسی کارەساتی سروشتی و جەنگ و هاتوچۆ دەکەن، بەڵام زۆر بەکەمی و لاوازی باسی قوربانیانی شوێنی کار دەکەن، هەر بۆیە لای خەڵکی وادەرناکەوێ کە ئەمەش کارەساتە کە بەهۆی ناسەلامەتی کار ڕۆژانە چەندین کەس دەبنە قوربانی.

ئەگەر سەیری ناوەندی بیناسازی و کارەبا بکەین، دەبینین ڕۆژ نیە گوێبیستی لەدستدانی کرێکارێک یان کەم ئەندام بونی کرێکارێک نەبین. کرێکارمان هەبووە لە ناوەندی کارەبا هەردوو دەستی لەدەستداوە، بەداخەوە دواتر بووە هۆی گیان لەدەستدانی، وە تاکو ئێستا وەک پێویست ئاوڕیان لەخانەوادەکەی نەداوەتەوە ئەگەر سەیری باردۆخی ژیانی کرێکارانی بیناسازی بکەیت تاکو هێز و شیلە لە جەستەیاندا مابێت کار دەکەن دواتر لە کۆتایی تەمەنیاندا کە زۆربەیان توشی سەوەفانی ئێسک و فەقەرات دەبن کەس ئاوڕیان لێ ناداتەوە ژیانیکی مەمرەومەژی تا کۆتایی ژیانیان بەسەر دەبن.

ڕادوێی گۆڕان: باشە کاک نەوزاد لە جیهاندا مافی کرێکاران بەپێی بەڵگەنامە دەستەبەر کراوە و بەیاسایش پارێزراوە، هەندێک لە مەرجەکان پەیوەستە بەگرێبەستی خاوەن کار و کرێکار، وە دەبێ کرێکار لەم نێوەندەدا مافی پارێزراوبێت، بەڵام بۆچی لە کوردستان هەم بڕوایان پێی نییە هەم جێ بەجێش ناکرێت؟ بۆ نمونە کرێکارێک لە شوێنی کارەکەی هیچ مەرجێکی سەلامەی کاری بۆ دەستەبەر نەکراوە، وەک بەڕێزتان ئاماژەتان پێدا، وە بەداخەوە هەر ئیمرۆ لە شاری سلێمانی دوو کرێکار بوونە قوربانی نەبونی سەلامەی شوێنی کار، ئایا هیچ جۆرە قەرەبویەک دەکرێنەوە؟

نەوزاد بابان: دەسەڵات لە کوردستاندا سەربە سیستەمی نیولیبرالیزمە، کە لە جیهاندا ئامانج و ئاسۆی ئەم سیتەمە لەمسەری دنیا بۆ ئەوسەری دنیا دەیەوێت زۆرترین قازانج بەدەست بێنێت و کەم ترین پارە بدات، بەڵام کرێکاران لە هەندێ وڵات زۆرێک لە مافەکانیان بەدەست هێناوە و سەپاندوویانە بەسەر ئەم سیتەمەدا، ئەویش بە هاتنەمەیدانی کرێکاران و ڕێکخراوبونیان، کەواتە خێر و بەخشینی ئەم سیستەمە نییە، ئەوە پەیوستە بە هوشیاری چینایەتییەوە، لە هەر کوێ کرێکاران هاتبنە مەیدان ئەوا پاشەکشەیان کردوە بە دەسەڵات و سیستەم. لە کوردستاندا سەندیکاکان سەر بەدەسەڵاتن، نەک داکۆکیکار نین لە کرێکاران، بەڵکو ئەمانە لە بەرژەوەندی حزبەکانی دەسەڵات کاردەکەن لەدژی کرێکاران و مافەکانیان، بۆیە تەنها ڕێگە بۆ دەربازبون و بەدەستهێانی مافە زەوتکراوەکانی کرێکان، هاتنەمەیدانی کرێکارانە لە چوارچێوەی ڕێکخراوی سەربەخۆی خۆیاندا، ئەمە تەنها ئامراز و ڕزگار بونە لەم بارودۆخە نەخوازراوەیەی کە ئێستا پێیدا ڕادەگوەزەرێین.

ڕادوێی گۆڕان: هەرچەندە بەڕێزت نیگەرانیت لەوەی کە ئەو جۆرە سەندیکا و ڕێکخراوانە بوونی هەیە، بەڵام زۆرێک لە کرێکاران ئاگاداری ئەوە نین کە مافەکانیان چین؟ دەبێ چی شتێک بکەن لەگەڵ خاوەن کارەکانیان تاوەکو هەم مافی تەندروستی، هەم دارایی، هەم سەلامەتی کار، هەم زەمانی ئەوەیان هەبێ لەسەر کار دەرنەکرێن بەهیچ هۆکارێک. من دەمەوێ ئەوە بپرسم هەندێ کەیس ڕویداوە لە کوردستان، سەبارەت بەو بڕە پارە دیاریکراوە لە موچەی کرێکارەکە کە دەچێتە سەر بیمەکەی بۆ دارایی و پاشەکەوت کردنی، کاتێک لیژنەیەک یان ڕێکخراوێک دێن بۆ ناوەندێکی کار بۆ چاودێری هەندێک لە خاوەن کارەکان هەڕەشە دەکەن لە کرێکار کە نابێ بڵێ موچەکەی چەندە چونکە سزادەدرێت و دەر دەکرێت و ناتوانن سکاڵا بکەن کە لەسەر کار دەردەکرێن وە موچەکەی خۆشیان پێ نادرێت، هیچ مەرجێکی تەندروستی و سەلامەی کاریشیان بۆ دەستەبەر نەکردون؟

نەوزاد بابان: ئەو لیژنانەی کە دەگەڕێن سەربە دامودەزگای دەوڵەتین، ئێمە دەبینین کە تەواویی کۆمپانیا زەبەلاحەکان سەربە حزبەکانی دەسەڵاتن، وە تەواوەتی پێشێل کردنی مافی کرێکاران لە ڕێگەی ئەم کۆپانیانەوەیە، بۆیە هەر لیژنەیەک بەدواداچوون بکات بۆ پێشێلکاری مافی کرێکاران ڕۆڵێکی کارتۆنی دەبینێ، بگرە بەقازانجی کۆمپانیاکان و خاوەن کارەکان بڕیار دەردەکات، من بەداتا و دۆکیومێنت لامە ئێستا کۆمپانیا هەیە بەناوی تێست و تاقیکردنەوە هەفتەیەک یان دوو هەفتە زیاتر کار بە کرێکاران دەکا بەبێ بەرامبەر، دواتر دەستبەرداری دەبێت و ڕەوانەی ماڵەوەی دەکات، بەبێ ئەوەی هیچ لێ پرسینەوەیەکی لەگەڵدا بکرێت. کرێکار هەیە ئەندامێکی جەستەی لەدەست داوە وەکو پێویست ئاوڕی لێ نەدراوەتەوە، بۆیە دەبێ ئەو قانون و یاسایانەی کە دەردەچێ دەبێ بە پێی ستانداردی جیهانی بێت و نوێنەرانی کرێکاران خۆیان چاودێربن بەسەر جێبەجێکردنیانەوە، وە دەبێ کۆمپانیاکان و خاوەن کارەکان پابەند بکات بە ڕێنمایی سەلامەتی و ئەمنی شوێنی کار، هەم سەلامەتی جەستەیی و هەم سەلامەتی گیانی و ڕوحی و مەعنەوییان وەک ئەوەی کرێکار نابێ فشاری نەفسی بخرێتەسەر و سوکایەتی و قسەی ناشیرینی پێ بوترێت.

وە لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ قانوونی قەرەبووکردنەوە هەموار بکرێتەوە وە بڕەکەی دەبێ بەو ئەندازەیە بێت کە خانەوادەی قوربانی گیرۆدەی هەژاری و برسیەتی نەبێت کە سەرچاوەی ڕزق و مەعیشەتیان لەدەست دابێت. ئێمە دەبینین ئەوانەی کە دەبنە قوربانی یان ئەندامێکی جەستەیان لەدەست دەدەن ڕاستەوخۆ کاریگەری لە ژیان و گوزەرانی خانەوەدەکەی دەکات، من هەموو ئەم کێشانە دیسانەوە دەبەستمەوە بەئاستی هوشیاری چینایەتی و ڕێکخراوبوونەوە، کە لە ڕێگەیەوە دەتوانین پاشکشە بەم سیستەمە دڕندە و وەحشگەرایە بکەین.

ڕادوێی گۆڕان: باشە کاک نەوزاد ئێمە لە زنجیرەک بەرنامەی ڕادوێی لەسەر ڕەوشی کرێکار زۆرێک لە کرێکاران پێیان ڕاگەیاندوین کە ئێمە بێزار بوین لە قسەکردن هیچ هەنگاوێکی عەمەلیمان نەبینی، ئەمەوێ لەزاری بەڕێزتانەوە بیبیستین کە ڕێگاچارە چیە بۆباری گوزەران و ژیانیان کە بەڕێزت دەڵێت دەبێت بێنەمەیدان و فشار دروست بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا کەم نین ئەو کرێکارە بیانیانەی کە بەنرخێکی کەمتر کار دەکەن تەنانەت بەبێ مەرجیش کار دەکەن لە ترسی لەدەستدانی کارەکانیان ناتوانن قسەبکەن، ڕێگاچارە چییە تا کرێکارانی کوردستان ئەوەندەی تر مافەکانیان نەخورێت؟

نەوزاد بابان: دیارە لە قسەکانی پێشوتریشمدا ئاماژەم بەوە دا کە دەبێ کرێکران خۆیان ڕێخراوبکەن وە پاشەکشە بەم دەسەڵاتە بکەن، کرێکاران بونیادنەر و داینەمۆی ژیانی مرۆڤایەتین، کرێکارانی ژینگەپارێز بەنمونە بهێنینەوە ئەگەر تەنها پێنج ڕۆژ کار نەکەن ئەم وڵاتە دەبێ بەزبڵخانە، بەڵام پەرلەمانتار چەند ساڵێک دەوام نەکەن هیچ لەبارودۆخی خەڵک ناگۆڕێت، هەموو جومگەکانی ژیانی ئەم کۆمەڵگایە بەدەست کرێکارەوەیە، ئەم چینە دەتوانێت هەموو جیهان بگۆڕێت وە پاشەکشە بەم سیستەم و دەسەڵاتە بکات ئەویش تەنها بە ڕێکخراوبوون دەکرێت، ئەگەر کرێکار ئەمە نەکات ئەبێ چاوڕوانی مەرگی شێنەیی بێت، ئاخۆ کاری دەست کەوێت، نان دەبێ بیخوات، مناڵەکانی برسی و بێبەش دەبن لە هەموو بوارەکانی ژیان، بۆیە کۆتا قسەکانم ئەوەیە کە جیاوازی چینایەتی لە ئاستێکی زۆربەرزدایە ئەوەی کە دەیبینین کەمینەیەکی سەرمایەداری مافیای فرهەودی کە خۆی گرێداوە بەسیتەمی نیولیبرالیزمی جیهانیەوە، خاوەن کۆمپانیا و پارە و ملیشیای چەکدارن، ئەگەر بێتو ئەم هێزە گەورە کرێکاری و جەماوەرییە کە لەسەداهەشتای خەڵکی کوردستان دەکات و دەنگیان نەداوە بەم سیستەم و دەسەڵاتە ئەتوانن لە شەو و ڕۆژێکدا بیگۆڕین ئەگەر ڕێکخراو بن.

ڕونکردنەوە: خانمی بەڕێز (ڕۆزا محەمەد) لە ڕادوێی (دەنگی گۆڕان) و لە بەرنامەی (ڕۆژین) ئەم چاوپێکەوتنەی لەگەڵ (نەوزاد بابان) لە (١-٦-٢٠٢٣)دا ئەنجامداوە، سەبارەت بە سەلامەتی شوێنی کار و دەسەبەرکردنی مافەکانی کرێکاران.

کاتێک دەمامکی "کوردایەتی" دەکەوێ!

دوای پتر لە سێ دەیە لە دەسەڵاتی "کوردایەتی"، ئەوەتا بەرهەمی ئەم دەسەڵاتە، کە حزبەکانی ئەم بزووتنەوەیە پیادەیان کردووە، زۆر بەئاشکرا لە کوردستانی عێراق بەدی دەکرێ. ئەمڕۆ لە هەر سوچێکی ئەم سەرزەمینەی ناوی هەرێمی کوردستانی عێراقە، جگە لە ڕق و بێزاری و نەفرەت لە دەسەڵات، شتێکی تر نابیستی، ڕق و تووڕەبوونێکی پەنگخواردوو لە ئەگەری هەر تەقینەوەیەکدا ئەم تەخت و تاراجە دەکاتە تۆزی بانان.

دەستەواژە سواوەکانی وەک (کوردایەتی- نیشتمان - خوێنی شەهیدان - کوردبوون - کوردستان یان نەمان ...هتد) لە بازاڕی سیاسەتدا ئەمڕۆ لە کوردستان پولێک ناکەن، بەپێچەوانەوە بەرهەمی ئەم هاتوهوریایە بە ئاقارێک گەیشتوە کە بادانەوە بەرەو دەسەڵاتی مەرکەزی لە بەغدا بۆتە ئاوات و مەرامی بەشێکی بەرچاو لەم کۆمەڵگایەدا و هەر هەنگاوێک بەو ئاقارە جێگای پێشوازیە! ئەوتا لە ڕاپرسیەکدا کە (دەزگای ستاندەر بۆ توێژینەوە و پەرەپێدان) پێی هەستاوە لەژێر ناوی (ڕاپرسییەک دەربارەی دۆخی هەرێم و ئایندەی هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی کوردستان) کە پتر لە نۆ هەزار کەس بەشداری تێدا کردوە لەوەڵامی پرسیارێک دەربارەی ڕادەستکردنی نەوتی هەرێم بە بەغدا کە ئایا لە بەرژەوەندی خەڵکی کوردستانە؟ لە سەدا حەفتاو نۆ (٧٩%) بە بەڵێ وەڵامی داوەتەوە(١).

ئەمە خۆی بەرهەمی ئەو نائومێدییەیە کە لە "کوردایەتی" پاشەکەوت بووە و باڵی کێشاوە بەسەر کۆمەڵگایەکی چەند ملیۆنی کە تا دوێنێ بەشێکی بەرچاوی فریوی شیعاری (کوردستان بەهەشتی زەمین - بەردی وەک گەوهەرە - زەڕڕەیەک خاکی وەتەن نادەم بەقەسری قەیسەری - ئەی کوردینە با دەست لەناو دەست کەین هەموو ...هتد) شیعارگەلێک کە ئێستا بۆتە مایەی گاڵتەجاری.

ئەمڕۆ بەئاشکرا و زۆر بەڕوونی ئەو دەمامکە لە ڕووی "کوردایەتی" لاکەوتوە و ڕووە ڕاستەقینە دزێوەکەی دەرکەوتووە کە جگە لە برسیەتی، ماڵوێرانی، خەفەکردنی دەنگی ئازاد، زیندان و ئەشکەنجە، بەتاڵانبردنی سەروەت و سامان، نەخۆشی، نەخوێندەواری، بێبەشبوون لە هەموو خۆشیەکی ژیان ... چی تری لێپاشەکەوت نەبوو!

ئەوەتا ئێستا و لەژێر سایەی ئەم دەسەڵاتی کوردایەتییە، بڵاوبونەوە و مامەڵە بە مادە هۆشبەرەکان بۆتە دیاردەیەکی ڕۆژانە، برسیەتی و بێکاری بەرۆکی سەدان هەزار کەسی گرتووە بەتایبەتی گەنجان و بەناچاری ڕێگای مەرگ بەرەو هەندەران دەگرنەبەر تا لەم بارودۆخە دەرباز بن، دیاردەی سواڵ کردن، لەشفرۆشی، دزین، ڕفاندن، کوشتنوبڕین لەنێو ئەندامنی یەک خێزاندا، باوک ڕۆڵەکانی خۆی دەکوژێ، برا برا دەکوژێ، بێمتمانەیی بە دەزگای دادوەری وای کردوە خەڵک پەنا بەرێتە بەر توانای خۆی بۆ تۆڵە سەندن، ئەمە جگە لە قوربانیانی ڕێگاوبان کە دەکرێ وەک شەڕێکی بەردەوام بەڵام بێدەنگ هەژمار بکرێ، خۆ دیاردەی ژنکوشتن لەسەر "شەرەف" دەمێکە کوردستانی بردۆتە چڵەپۆپەی لیستی ئەو وڵاتانەی ژن تیایاندا دەچەوسێتەوە و دەکوژرێ ئەویش تەنیا بەتاوانی ژن بوون!

ئەم دەسەڵاتە بەجۆرێک بۆتە جێی نەفرەتی جەماوەر تەنانەت کارە باشەکانیشی، ئەگەر هەبن، بەگومانەوە سەیردەکرێن.

یەکێک لە دیاردە سەیر و سەمەرەکانی ئەم کوردستانە، مووچە دابەشکردنە، کە بۆتە مەسەلەیەکی سیاسی و جۆرێک لە یاری چاوشارکێ! مووچە خۆر بەداخەوە کراوە بە "کۆیلە"ی مووچەکەی و وایلێکراوە ڕۆژ و سەعات بژمێرێ لە چاوەڕوانی لیستی مووچە و دابەشکردنی کە ئەویش لەژێر پاساوی نەبوونی پارەی کاش، هەندێ جار، لەنیوەی ڕێدا دەوەستێ و کۆمەڵێک نائومێدی بەدوای خۆیدا دێنێ و دەسەڵاتیش بێشەرمانە شانخاڵی دەکاتەوە لە ئاقاریدا!

لەنێو ئەم هەموو داخ و دەردە، لایەنێک بەناوی ئۆپۆزسیۆنەوە شان و قۆڵ ڕادەوشێنێ و وادە و بەڵێنی بەدیهێنانی خەونی (کوردستان دەکەینە بەهەشت) بەجەماوەر دەدا و هەمان ڕۆڵی (بزوتنەوەی گۆڕان) دەبینێ کاتێک لە ڕاپەڕینی (شوباتی ٢٠١١)دا سواری شەپۆلی نارەزایەتی خەڵک بوو و بەقازانجی دەسەڵات شکستی پێهێنا و خامۆشی کرد، ئەم مۆدێلە لە (نەوەی نوێدا) دەردەکەوێ. ئیسلامییەکان و حیزبەکانیشیان بەجۆرێک لای جەماوەر بێ ڕەسید و ئیعتبار بوون کەتازە نە شیعاری (ئیسلام ڕێگە چارەیە و نە ترسی قەبر و قیامەتیش) نایخوا.

کوردستان و خێروبێرەکەی ئەمڕۆ بۆ مشتێک سەرمایەدارە کە لەژێر سایەی ئەم دەسەڵاتەدا هەڵتۆقیون، ئەوەتا (تۆری هەواڵی گەرمیان) لە یەکێک لە ڕاپۆرتەدەنگیەکانیدا بڵاوی کردۆتەوە دەڵێ: لە کوردستان سێزدە (١٣) ملیاردێر و دە هەزار (١٠٠٠٠) ملیۆنێر هەیە!! ئەمە خۆی نیشانەیەکی زەق و بێئەملا و ئەولایە کە قوتبی بوونەوەی چینایەتی (polarization - جەمسەرگیری) لەم کۆمەڵگایەدا دەردەخا، لە لایەک ڕیزی ملیۆنی کرێکاران و زەحمەتکێشان و هەژاران و مووچەخۆران و گەنجانی بێکار، لە لاکەی تری کەمایەتییەکی سەرمایەدار، ڕووە ڕاستەقینەکەی ئەم کوردایەتییە بەرگرییە لە سەروەت و سامان و پارێزگاری یە لەم کەمایەتییە، ئەمڕۆ لە کوردستان ژیان و خۆشبژێوی بۆ ئەوانەیە پارەیان لەبەردەستە و بەس، هەر بۆیە بەبێ جیاکردنەوەی ڕیزی سەربەخۆی ئەو چەند ملیۆن کەسە لەڕیزی ئەم کەمایەتییە ناکرێ باس لە ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی بکرێ لە کوردستاندا.

عەبدوڵا ساڵح

ئەمڕۆ لە کوردستاندا زۆر بەئاشکرا بەرژەوەندی دوو چین لە ئارادایە - سەرمایەدار و کرێکار، ئەم دەسەڵاتە لە هیچ ئامرازێک نەپرینگاوەتەوە و هەموو ڕێگایەکی گرتۆتە بەر، وەک چاوچنۆکترین توێژاڵ، لەپێناو دابینکردنی بەرژەوەندی سەرمایەداران، کۆمەڵگا زۆر بەئاشکرا ئەم سیاسەتە ئابوریە نیولیبرالیزمە کە دەسەڵات پیادەی دەکا لە کوردستاندا تاقیکردۆتەوە، نەمانی کەرتی گشتی و ڕادەستکردنی هەموو سێکتەرەکانی بەکەرتی تایبەتی وەک، خوێندن، تەندروستی، کارەبا، ئاو، بەشی زۆری خزمەتگوزارییەکان دەرئەنجامەکەشی ئەم نەهامەتییەی لێ پاشەکەوت بووە.

ئەمڕۆ هیچ کونج و کەلەبەرێک نەماوە لەم کۆمەڵگایەدا مۆرکی چینایەتی پێوە نەبێ، بۆیە بەرژەوەندی زۆرینەی ئەو جەماوەرە بەستراوەتەوە بە بەرژەوەندی چینی کرێکار و زەحمەتکێش، بەستراوەتەوە بە گرێدانی خەباتیان بە ئاسۆی سوشیالیزمەوە، هیچ ڕێگایەکی کە بۆ بەدیهێنای ئازادی و خۆشبژێوێ و یەکسانی لەئارادا نەماوە، ئەمە تاکە ڕێگایە لەبەردەم ئەم کۆمەڵگایەدا بۆ دەربازبوون لەم نەهامتییە و دابینکردنی ژیانێکی شایستە بە مرۆڤ.

(١) سایتی شار پرێس ٦-٦-٢٠٢٣.

(ڕوو لە ئاسمان مەکە و مەپاڕێرەوە، وەرە و بەڕیزی ناڕەزایەتییەکانمانەوە پەیوەست بە)

کورتەیەک لە ژیانی ڕابەری کرێکاریی کەنەدا، ئەلبێرت گۆدوینگ-(جنجر)

ئامادەکردن و وەرگێڕانی

لە ئینگلیزییەوە: گۆران عەبدوڵڵا

لە یەکێک لە ڕۆژەکانی بەهاری (١٨٨٧)، منداڵێکی قژ سوور لە باکوری وڵاتی ئینگلیز هاتە دونیاوە و ناوی نرا (ئەلبێرت گۆدوینگ)، بەڵام خێزانەکەی و هاوڕێکانی ناویان لێنابوو (جنجر). لەو سەردەمەدا خەڵوز گرنگییەکی زۆری هەبوو، بۆ سوتاندن و بەگەڕخستنی شەمەندەفەر و کەشتییە هەڵمییەکان بەکار دەهات. (ئەلبێرت) هەر لە تەمەنی (١٥) ساڵییەوە بوو بە کرێکار لە کانە خەڵوزەکانی بەریتانیا لەگەڵ باوک و براکانی. لە (١٩٠٦) ڕوویکرد کەنەدا و لە (١٩١٠) لە هەرێمی برتش کۆڵۆمبیا گیرسایەوە، چونکە هەرێمەکە لەو بوارەدا کاری زۆر هەبوو؛ بۆیە سەرەتای کاری لە دوورگەکانی ڤانکووڤەر بوو.

کارکردن لەو کانانەدا کارێکی لەبار نەبوو. تۆزی خەڵوزەکە دەبووە هۆکاری نەخۆشی بۆ کرێکاران، تەنانەت دەرچوونی گاز لە زەوییەکەوە بەهەمان شێوە دەبووە هۆکاری نەخۆشی، جاری واش هەبوو کانەکە بەهۆی تەقینەوەوە دەڕوخا بەسەر کرێکارەکاندا.

ئەلبێرت کە گەشتە تەمەنی (٢٣) ساڵ، (٩) ساڵ بوو لە کانە خەڵوزینەکان کاری دەکرد و تا ئەو کاتەش کەسێکی تەندروست و لەش سووکەڵە بوو. لە بواری وەرزشیشدا یاری تۆپێن و مەلەوانی دەکرد. زۆری نەبرد (جنجر) وەک سەندیکالیست و بەرگریکارێکی مافی کرێکاران وتاربێژێکی حەماسی ناسرا.

پاش خۆپیشاندان و مانگرتنەکانی (١٩١٢- ١٩١٤)ی کرێکاران لە دوورگەکانی ڤانکووڤەر کە سەرەتای دەستپێکردنەکەی لە دەرکردن و خستنە لیستی ڕەشی هەردوو کرێکار و سەندیکالیست (ئۆسکار) و (ئیسحاق) بوو، ئەوەش بە هۆکاری ئەوەی کەوا لە ڕاپۆرتێکدا بۆ لیژنەی بەدواداچوونی دزەکردنی گاز لە کانەکان ئاماژەیان بە چەند شوێنێکی کانەکە کردبوو کە گاز لێوەی دزە دەکات و ئەگەری گڕگرتنیان هەیە. شایانی باسە لە (١٨٩٠)ەوە تاوەکوو (١٩١٢) لە ئەنجامی گڕگرتن و تەقینەوەی کانەکانی ئەو ناوچەیە (٣٧٣) کرێکار گیانیان لەدەست دابوو.

مانگرتنی کرێکاری کانەکانی دورگەکانی ڤانکووڤەر لە پاش مانگرتنە گشتییەکەی شاری ونیپێگ لە هەرێمی مانیتۆبا لە ساڵی (١٩١٩) بە مانگرتنێکی گەورەو شکۆدار لە مێژووی بزووتنەوەی کرێکاری کەنەدا؛ دەناسرێت.

ئەلبێرت گۆدوینگ (جنجر)، یەکێک بوو لە ڕابەرانی ئەو خۆپیشاندانانە و بەهۆکاری وتار و هەڵسورانی لە سەندیکاکاندا لەگەڵ سەدان کرێکاری خەباتکاردا ناوی خرابووە لیستی ڕەشەوە، هەر بۆیە پاش خۆپیشاندانەکان، ئەو و چەندین ڕابەری ناسراوی تر ڕێیان پێنەدرا بگەڕێنەوە سەر کارەکانیان و تەنانەت لە هیچ کانێکی تریش بۆیان نەبوو کار بکەن. لەوسەردەمەدا دەوڵەت ڕاشکاوانە و یەک لایەنە هێزی پۆلیسی خۆی بەکار دەهێنا بۆ پاڵپشتی لە خاوەنکاران و سەرکوتکردنی بزووتنەوەی کرێکاریی، تەنانەت زۆرجار لە ڕێی دامەزراندنی کرێکارانی ترەوە کە بە خۆپیشاندان شکێن ناسرابوون جێگای کرێکارانی نارازییان پڕدەکردەوە. زۆربەی جار ئەو خۆپیشاندان شکێنانە؛ کرێکارانی چینی و کرێکارە بەریتانییە تازە هاتووەکان بوون.

ئەلبێرت گۆدوینگ (جنجر) پاش دەرکردنی لەسەر کارەکەی، بۆ ماوەی یەک ساڵ بە بێکار مایەوە. پاش ئەو ماوەیە لە مانگی مەی (١٩١٦) لە شارۆچکەی ترێڵ لە کورەی ئاسن توانیەوە کاری چنگ کەوت. بەڵام درێژەی بەکاری سیاسی خۆیدا و بە ئاشکرا بەرگری دەکرد لە سۆشیالیزم و خەباتی چینی کرێکار. لە (١٩١٧) هەڵبژێردرا بە بەرپرسی دارایی سەندیکا، هەروەها بوو بە جێگری یەکێتی کرێکارانی هەرێمی برتش کۆڵۆمبیا. لە ڕووی سیاسیشەوە ئەندامی (پارتی سۆشیالیستی کەنەدا) بوو کە لە (١٩٠٤) دامەزرابوو. دواتریش پارتەکە پەیوەست بوو بە (پارتی کۆمۆنیستی کەنەدا)وە.

لە (١٩١٧) کرێکارانی کورەی ئاسن بە ڕابەرایەتی ئەلبێرت گۆدوینگ (جنجر) دەستیان دایە مانگرتن لە پێناو (٨) سەعات کار و کرێی زیاتردا، لەو کاتە کرێی ڕۆژانەی کرێکارێک (٥٧.٢) دۆلار بوو. مانگرتنەکە شکستی هێنا و (١٢٠٠) لە کرێکارانی بەشداربووی خۆپیشاندانەکە لەسەر کار دەرکران.

کەنەدا یەکێک بوو لە وڵاتانی بەشدار بوو لە شەڕی یەکەمی جیهانیدا. لە ساڵی (١٩١٧) دەوڵەت بڕیارێکی دەرکرد کە دەبێت ئەوانەی تەمەنیان لە نێوان (٢٠) بۆ (٣٠) ساڵییە؛ بەشداری شەڕ بکەن. (ئەلبێرت) دژایەتیکەرێکی ڕاستەوخۆی شەڕی یەکەمی جیهانی بوو. بەهۆی ناساغی تەندروستییەوە کە بەهۆکاری کارکردنی لە کانەکانی خەڵوز تووشی هاتبوو، بەر لێخۆشبوون کەوت لە خزمەتی سەربازی. لە شاری ترەیڵ خۆپیشاندانێکی بەرێخست بۆ (٨) سەعات کار، پاش خۆپیشاندانەکە بە (١١) ڕۆژ بە نامەیەک ئاگادار کرایەوە و جارێکی تر بانگ کرایەوە بۆ پێداچوونەوە بە ڕاپۆرتە پزیشکێکەیدا. ئەمجارەیان پێیان ڕاگەیاند کە تەندرووستی باشەو دەبێت بچێتە خزمەتی سەربازی، هەرچەندە بڕیارەکەی لیژنەی پزیشکی تەمیز کردەوە، بەڵام سوودی نەبوو دەبوایە لە (١٨)ی نیسانی (١٩١٨) پەیوەستبێت بە سوپاوە. (ئەلبێرت) بڕیاری تەواوی خۆیدابوو کەنایەوێت بەشداری ئەوشەڕە بکات. ئەو پێیوابوو نابێت کرێکاران یەکتر بکوژن لە شەڕێکی ئابووریدا. هەر بۆیە لەو مانگەدا گەڕایەوە شاری کومبرلاند و لە دەستی دەسەڵاتداران هەڵهات و پەیوەست بوو بەو هاوڕێیانەوەی کەوەک کۆمەڵێکی بچووکی دژ بە شەڕ چوو بوونە شاخەکانی دوورگەکانی ڤانکووڤەر نزیک بە دەریاچەی کۆمۆس. لەلایەن خەڵکی لادێکانی دەوروبەریانەوە یارمەتییان دەکرا لە ڕووی خواردن و خواردنەوەوە. پۆلیس بڕیاری دەستگیرکردنی (ئەلبێرت)ی دەرکردبوو، تەنانەت ئەفسەرێک بەناوی کامپبێڵ وتبوی: بە مردوویی بێت یان بەزیندوویی هەر دەبێت پەیدای بکەمەوە.

پۆلیس چەندین مانگ بەدوایدا گەڕان. ئەوە بوو لە (٢٧)ی تەمووزی (١٩١٨) شوێنەکەیان دۆزییەوە و تەقەیان لێکرد و کوشتیان. لە (٢)ی ئابی (١٩١٨) لە ڕێپێوانێکی زۆر گەورە و شکۆداردا تەرمەکەی لە کیمبرلاند بەخاک سپێردرا و بە بۆنەی مەرگی ئەلبێرت گۆدوینگ (جنجر)ەوە و لە هەمان ڕۆژدا و بۆ یەکەمین جار مانگرتنی سەرتاسەری لە هەرێمی برتش کۆڵۆمبیا ڕاگەیەندرا.

مەرگی ئەلبێرت گۆدوینگ (جنجر) هەتا ئێستاش وەک مەرگێکی گوماناوی سەیر دەکرێت و بەشێک لە خەڵک پێیان وایە ئەو مەرگە لە ئاکامی بڕیارێکی تاکەکەسییەوە نەبووە بەڵکوو بڕیار و هێزی گەورەتری لە پشتەوەبووە. (ئەلبێرت) تەنها (٣١) ساڵ ژیا، بەڵام زۆر سەیر لەو ماوە کەمەی تەمەنیدا توانی بگاتە ئاستی ڕابەرایەتی یەکێتییە کرێکارییەکان. (ئەلبێرت)، بە وتارە حەماسییەکانی بە ناوبانگ بوو. بانگەوازی کرێکارانی جیهانی دەکرد بۆ بەشداری نەکرن لەشەڕی ئابووری دەوڵەتە زلهێزەکان. بانگەوازی بۆ کۆمەڵگەیەکی دادپەروەرانە دەکرد لەڕێی گۆڕینی خاوەنداریتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانەوە بۆ ئامرازێک لە پێناو خزمەتکردنی گشتیدا نەوەک قازانج. ئەلبێرت سەرباری کاری ڕێکخراوەیی و سیاسی، خۆی خاوەنی چەندین وتار و لێکۆڵینەوە بوو کە لە ڕۆژنامەی وێستن کلێریەن لە ڤانکووڤەر زمان حاڵی (پارتی سۆشیالیستی کەنەدا) بڵاودەکردەوە.

لەوانە:

پاڕنەی ئاسنین لە (١٠)ی ئابی (١٩١٢).
یەکسانی سەرمایەداری (١٦)ی ئابی (١٩١٢).
سۆشیالیزم و کرستیانێتی (٩)ی ئایاری (١٩١٤).
شارستانێتی کانونی دووەمی (١٩١٧). ناسیۆنالیزم و ئینتەرناشناڵیزم حوزەیرانی (١٩١٧). ڕاپۆرتێک سەبارەت بە سەرمایەداری وەک هۆکاری بێکاری (١١)ی نیسانی (١٩١٤)، سۆشیالیزم تاکە ئومێدە لە (٢٠)ی ئابی (١٩١٧) لە ڕۆژنامەی ڤانکوڤەر دەیلی وۆرڵد بڵاوکراوەتەوە. ئەمانە و چەندین نامە سەبارەت بە ئاسۆی سیاسی و هۆشیاری لە ناوچەکانی برتش کۆڵۆمبیا و هەروەها لە پەیوەندن بە سیستمی سەرمایەداری و شەڕەوە لە ڕۆژنامەی فدراسیۆنی برتش کۆڵۆمبیا (ڤانکووڤەر) کە ڕۆژنامەیەکی کرێکاریی بوو لە تشرینی دووەمی (١٩١٧) بڵاوبۆتەوە.

سەرچاوە:

https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en

https://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Goodwin

ئاوڕدانەوە لە ژینی سەرگەردانیمان

ڕەزا

تاوانێ کە خۆمان هۆکاری نەبووین، بووە بە بەشێ لە ژیانی ڕۆژانەمان. برسێتی و بێکاری و نەبوونی بەرۆکی گرتووین، بووە بە مۆتەکەی ژیانی ڕۆژانەمان. ئەگەر ئاوڕ لە ژیانی گەنجانی کچ و کوڕ دەینەوە دەبینین لە دۆزەخدان، ئاوات بە مردن دەخوازین کە دەبینین چەندین خوێنکار کە خوێندنیان تەواوکردووە، ناتوانن کارێک لە بواری خوێندنەکەی خۆیاندا بەدەست بهێنن، و ناچار هەندێکیان بەدوای کاری پاسەوانی تایبەتی فلان سەرکردە و بەرپرسی حزبی دەسەڵاتدا دەگەڕێن بۆ موچە و پەیاکردنی نانەسکییەک و ئەوەی لە زانکۆ و پەیمانگاکان فێربوون دەبێ لەیادی بکەن.

ئەگەر تەماشایی مێژووی ساڵی (٢٠١١) بکەین کە لەبەردەرکی سەرای سلێمانی بەهەزاران هاوڵاتی دژی دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان بوون، دژی نادادوەریی و سەرکوتی ئازادی ڕادەربڕین و کوشتنی ڕۆژنامەنوسانی وەک کاوە گەرمیانی و سەردەشت عوسمان و سۆرانی مامە حەمە و چەندی تر بوون، دژی کەمی ساعەتەکانی کارەبا و کەمی خزمەتگوزارییەکان بوون، بەڵام هاوڵاتییان بە ئەندازەی ئێستا خەمی بژێوی ژیانیان نەبوو، خەمی بڕینی موچە و پێنەدانیان نەبوو، بە ئەندازەی ئێستا ترسی بێکاری و هەژاری و برسییەتییان نەبوو.

کەچی بە گرتنەبەری ئابووری سەربەخۆی حکومەتی هەرێم و حزبەکانی دەسەڵات بارودۆخ ڕۆژ لەدوای ڕۆژ بەرەو خراپتر و خراپتر ڕۆیشت بە تایبەت دوای (٢٠١٤) کە سەری کێشا بۆ بڕینی موچەکان بەناوی پاشەکەوتی موچە و پێدانی نیوەموچە و ڕوبعەموچە و وەستانی زوربەی پڕۆژەکان و بێکارییەکی بەربڵاوی گەنجان، و ڕادەستکردنی خزمەتگوزارییەکان بۆ کەرتی تایبەت بارگرانکردنی شانی هاوڵاتییان بە بەرزکردنەوەی نرخی خزمەتگوزارییەکان و دانانی باجێکی زۆر بەسەریاندا، ئەوە لە حاڵێکدا ئەم ئابووری سەربەخۆیە بوو بە خێروبەرەکەت بۆ کۆمپانیاکانی سەربە حزبەکانی دەسەڵات و قۆرخکردنی سەروەت و سامانی کۆمەڵگە.

گەرچی ئەم دەسەڵاتە ڕووبەڕووی ناڕەزایەتییەکی بەرفراوان و شەپۆلی خۆپێشاندانی گەورە بۆوەوە لەم چەند ساڵەی دواییدا، بەڵام ڕێگەی سەرکوت و توندوتیژیی گرتەبەر لە جیاتی وەڵامدانەوە بە خواستەڕەواکانی جەماوەر. ئەوەی کە ئەم دەسەڵاتە ئەمەی بۆچۆتەسەر ئاکامی نارێکخراوی و یەکنەگرتوویی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێشە.

بە یەکبوونمان زۆر شت بە دەست دێنین وەک یەکسانی لە ماف و ئازادییەکانمان، دەبێت خۆمان ڕێکخەین تا ژیانی منداڵەکانمان وەک خۆمان وێران و لەوەش خراپتر نەبێت، پێویستیمان بە یەکە تا ڕۆژێک زووتر بەگژ ئەم دەسەڵاتەدا بچینەوە لە پێناو ژیانێک کە شایستەی مرۆڤی سەردەم بێت و بەدەستی خۆمان بنیاتی بنێین.

ڕەوت
ڕۆژنامەیەکی سیاسیە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق دەریدەکات

پەنابەران و کۆچکردوان، شانۆی سیاسەت بۆ ململانێی چینایەتی

مەرگ تێنەپەڕی بەلایاندا، کێ بەرسیاری خنکانیانە؟

دوای نیوە شەو، کاتژمێر دوو و چل و سێ (٠٢:٤٣) دەقیقەی شەوی (١٤)ی ئەم مانگە (حوزەیرانی ٢٠٢٣)، لە هێلی (٣٦)ی باکور، (٢١)ی ڕۆژهەڵاتی گۆی زەوی، کەشتیەکی ڕاوە ماسی، بە (٧٥٠) سەرنشینی لاو و منداڵ و ژن، لە کەنارەکانی لیبیاوە بە ئامانجی گەیشتن بە ئیتالیا، لە سنورە ئاوییەکانی یۆنان، لە قوڵترین خاڵی دەریایی کە (٥٠٠٠) مەترە لە دەریای سپی ناوەڕاست، ژێر ئاوکەوت. (١٠٤)یان بە زیندوویی، (٧٨) تەرمیان توانرا دەربهێرێت و زیاترلە (٥٠٠) کەس، بۆ هەتا هەتایە گۆڕەکانیان لە نێو ئاودا مەلە دەکات. یەکێک لە گەورەترین کارەساتی مێژوویی دەریای ناوەڕاست.

ڕزگاربووەکان دەگێڕنەوە، پەنابەران لە هاوڵاتیانی (سوری)ی و (ئەفگانستان)ی و (پاکستان)ی و (فەلەستین)ی پێکهاتبوون. چ وێنەیەک لەمە کاریگەرتر هۆکارەکانی کۆچ نیشاندەداتەوە. جەنگ و شەڕ و نائارامی و هەژاری و دیکتاتۆری. لانی کەم (١٥٠)یان سوری بوون. (٣٥٠) یان پاکستانی بوون، بەپێی وتەی وەزیری نێوخۆی پاکستان، کە (٢٨٠) خێزانیش پەیوەندیان پیوە گرتوون (تا ئێستا ٨٢ تەرم و١٢ یان بەزیندویی) ناسێنراونەتەوە. پاکستان لە لێواری دارمان و ئیفلاسی ئابوری دەوڵەتدایە، چاوی لە دەستی فەند (Fund)ی یارمەتیدەرانی دراوی نێونەتەوەییە، کە چەند ملیاردێک قەرزی بداتێ، هەڵائاوسان (٣٨%)، بێکاری چەند ملیۆنی، دیکتاتۆری و ئیسلامی سیاسی ژیانیان لە کۆمەڵگا هەراسان کردووە. سوری و ئەفگانستانی و فەلەستینی، درامایەکی بێکۆتایی!

هەڵبژاردنی یەکێک لە درێژترین ڕێگای مەترسیداری ئاوی لە لایەن پەنابەرانەوە، ئاکامی سیاسەتێکی تا ڕادەی تاوانکارانەیە، کە دەوڵەتی یۆنان لە پێشوازی پەنابەراندا گرتویەتەبەر، کە ئەویش دەستنانە بەڕوویاندا و پاڵپێوەنانیانە بۆ دواوە، سیاسەتی پوش باک (push back). ڕێکخراوەی (ئەلارم فۆن. Alarm phone) و چەندین دەزگای میدیایی وەک [بی بی سی (BBC) و نیو یۆرک تایمز (New York Times) و ئەرتە (arte)] دۆکیمونتی گەڕانەوەی بەزۆری پەنابەران لە سنورە ئاوییەکانی یۆناندا بەردەستە و تەنانەت لە ژنان و منداڵان دەستپارێزی نەکراون.

لەم کارەساتەشدا، دەریاوانە ئێشکگرەکانی یۆنان، گومانی گەورەیان لەسەرە (چ بە ئەنقەست و چ بە پشتگوێخستن) تاوانباربن. (ئەلەرم فۆن) کە (یەکەی فریاگوزاری پەنابەران)ە، ڕێکخراوێکی سەربەخۆیە و تایبەتە بە فریاگوارییی دەستوبردە دەیارییەکان، ئەم ڕێکخراوە دوانیوەڕۆی سێشەم، ڕۆژی (١٣)ی مانگی حوزەیران بە ئیمەیل؛ هەریەک لە سەنتەری ئێشکگری دەریاوانی یۆنان، و ڕێکخراوەی فرۆنتیکس (Frontex)، و کۆمسیاری باڵای کاروباری پەنابەران (UNHCR)ی ئاگادارکردونەتەوە، لە بوونی کەشتییەکی پڕ لە ژن و منداڵ و دۆخی زۆر سەختی پەنابەران لە نێو کەشتیەکەدا. ڕێکخراوی فرۆنتیکسیش بە شوێن ئەوەدا کە شوێنەکەی دیاریکردووە، یەکسەرە هێزی پاسەوانی دەریایی یۆنانی ئاگادارکردوەتەوە.

بەپێی ڕاپۆرتی ئێشکگرە دەریاوانیەکانی یۆنان، کۆپتەرێکیان سەرلەبەیانیی ڕۆژی سێشەم ناردووە بۆ ئەوەی بە هەمان خێرایی و ئاراستەی کەشتیەکە بڕوات، (کۆپتەرەکە وێنەی کەشتییەکە و کۆچبەرەکانشی گرتووە، کە دیارە چەند بەسەریەکدا کەوتون و دەست بۆ بەهاناوە چوون ڕادەوەشێنن). ڕاپۆرتەکە نوسیویەتی پاش ئەوە هێزەکانیان لێیان نزیکدەبێتەوە و بەمەبەستی یارمەتی دانیان، بەڵام ئەوان یارمەتیدانیان ڕەدکردۆتەوە و داویان کردووە ڕێگایان بدەن بەرەو ئیتالیا بچن، وە تەنها خواردنیان پێگەیاندون.

هەرچی ڕێکخراوەکان و ئەو کەسانەی کە ڕزگاریان بووە گومانی جددی دروستدەکەن لەسەر ئەم ڕاپۆرتە. ئەو کەشتییە (١١) کاژێر بەبێ کاپتن بووە و جوڵانێکی زۆری نەبووە، سەرنشینەکانی پەیوەندییان بە (ئەلارم فۆنەوە) گرتووە و داوای هاوکارییان کردووە و وتویانە بەرگەی شەوێکی تر ناگرین. بە لێدوانی ڕزگاربووەکان کە لە یوتیوب بڵاوکراوەتەوە، ئەو دەمەی دەریاوانە ئێشکگرەکان بەگوریس ئەو کەشتییەیان ڕاکێشروە یان پاڵیانناوە بەئاراستەی ئیتالیا زۆر پەلەیان کردووە، ئەمەش بۆتە هۆکاری نوقمبوونی خێرای کەشتیەکەیان، وە تەنها کاتێک بەلەمەکە بەخێرایی نوقم بووە ئەوان بەهانایانەوە چوون، کە ئیدی زۆر درەنگبووە.

ئەوان (٤) ڕۆژ بووە لە ڕێگابوون، شەکەت و ماندوو بون و خواردن و خواردنەوەی پێویستیان پێ نەبووە. بە گوێرەی یاساکانی تایبەت بەو حاڵەتانەش، ئەوان هەرتەماشایان کردون و هیچ چالاکییەکی فریاکەوتن و ڕزگارکردنیان ئەنجامنەداوە، لە کاتێکدا ئەوە پێویستە لەسەر دەریاوانە ئێشکگرەکانی یۆنان، کە بەهانایانەوە بچن و ئەرکیان بووە یارمەتییان بدەن ئەگەر خۆشیان ڕازی نەبن، وە ئەمە خۆی کردەوەی دژە ئینسانی حکومەتی یۆنان دەسەلمێنێت کە پەنابەران مەرگ هەڵدەبژێرن نەک یۆنان. بۆ لێکۆڵینەوە لە چۆنیەتی نوقبوون (١٨٠) ڕێکخراوەی پەنابەری و ئینسانی داوایان کردووە کە لیژنەیەکی لێکۆڵینەوەی وورد لەسەر تەواوی پرۆسەکە بکرێ تا ڕاستییەکان بخاتەڕوو.

یەکێتی ئەوروپا، سیاسەتی هاوبەشی پەنابەری توندوتیژتر دەکەنەوە

مشتومڕێکی زۆر لە ساڵی (٢٠٠٩)ەوە لەنێو دەوڵەتانی ئەوروپادا هەیە، لە بارەی ڕوبەڕووبونەوەی هاوبەش بۆ کێشەی پەنابەران. سنورەکانی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا و دابەشکردنی یەکسانی پەنابەران بەپێی سەرژمێری دانشتوان و بەشداری کردن لە پلانەکانی یەکێتی ئەوروپا بۆ کێشەی پەنابەران.

ڕۆژی (٩/٦-٢٠٢٣) لە کۆبونەوەی زۆربەی وەزیرانی نێوخۆی دەوڵەتانی یەکێتی ئەوروپا گەیشتن بە ڕێککەوتنێکی هاوبەش کە هەندێک لایەن بەمێژوویان ناو برد. گرنگترین خاڵ دروستکردنی کەمپی مانەوەی پەنابەرانە لەدەرەوەی سنورەکانی یەکێتی ئەوروپا. ئەم کەمپانە (١٢٠) تا (٣٠٠) هەزار کەس تیا گلبدرێنەوە، ئەو کەسانەی داوای مافی پەنابەری دەکەن لە ماوەی چەند هەفتەیەکدا وەڵامبدرێنەوە و لە حاڵەتی نەبوونی شانسی وەرگرتن، لە ماوەی چەند هەفتەیەکدا دیپۆرت بکرێنەوە بۆ وڵاتی سێیەمی ئارام، یان بۆ وڵاتی خۆی، دابەشکردن و هاوپشتی نێوخۆیی دەوڵەتە ئەوروپاییەکان، ئەگەر هەر دەوڵەتێک ڕازی نەبێت پەنابەران وەربگرێت، پێویستە (٢٨) هەزار یۆرۆ لەبەرامبەر هەر کەسێکدا بداتە سندوقی ئەوروپا بۆ کێشەی پەنابەران. دانوسان و گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەتانی هاوسنوری ئەوروپا و سەرچاوەی لێوەهاتنی پەنابەران. لەم نێوەدا (جۆرج میلۆنی)ی سەرۆک وەزیزانی ئیتالیا و (ئورسولا دی فۆن) سەرۆکی کۆمسیۆنی ئەوروپا و (مارک رووتە) سەرۆکی هۆڵەند سەردانی هەریەک لە لیبیا و تونسیان کرد.

سەرۆکی تونس (قەیس سەعد) لە مانگی دووەوە، کەمپینێکی دژی پەنابەران بەتایبەت پەنابەرانی ئەفەریکی دەستپێکردووە. (دواتر ئەم هێرشانە تەشەنەی سەند بۆ جەزائیر پەرینەوە) کەمپینێکی میدیایی گەورەیان بەرێخست، گوایە شوناسی دیموگرافی ئیسلامی و عەرەبی تونس لە ژێر هەڕەشەدایە. پەنابەران چ ئەوانەی بە یاسایی لەوێ بوون و رووخسەتی کاریان هەبوو، چ ئەوانەی کە دەیانوست وەک ڕاگوزەر و ترانزێت بە تونسدا تێپەڕن بەدەست بەتاڵی لەبەردەم هەڕەشەدا ڕاگیران.

ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و بەتایبەت بەرەی مافە کۆمەڵایەتی و حقوقییەکان زۆربە توندی بەرامبەر دەوڵەتی تونس ڕاوەستانەوە و کەمپینێکی جیهانیان بەرپاکرد بۆ پشتیوانی کۆچکردوانی ئەفەریکایی. بەهەمان جۆر لە جەزائیریش لە ڕۆژی جیهانی ژناندا کەمپینی هاوبەشی ڕێکخراوەکان لەژێر ناوی (ڕاسیزم بیروڕای ئازاد نییە، ڕاسیزم تاوانە)، بەرامبەر سیاسەتی نائینسانی بەزۆر دیپۆرتکردنەوە و ئەشکەنجە و زیندانی پەنابەرانی ئەفریکایی و نەفرەتی نێو سوشیال میدیای تونس و جەزائیر بەڕێوە برا، [کە ئێمەش لە ڕۆژنامەی (ڕەوت) و (ڕێکخراوی بەدیل)، هەر ئەو کاتە هاوپشتیمان بۆ کەمپینەکە ڕاگەیاند].

پێدەچێت هەمان سیناریۆی (مێرکل-ئەردۆگان) دوبارە ببێتەوە، ئەمجارەیان (میلۆنی-سەعد) بۆ پێشگرتن بە هاتنی پەنابەران. هەر چەند (سەعد) وتی من ئامادە نیم ببمە پۆلیسی پارێزگاری سنوری ئەوروپا، بەڵام لە ئێستاوە وادەی نزیکەی یەک ملیار یۆرۆیان پێداوە وەک یارمەتی؛ بەگشتی بۆ پرۆژەی جۆراوجۆر [نزیکەی (١٠٠) ملیۆن یۆرۆ بۆ ڕێگری لە هاتنی پەنابەران)، وە لە لای سندوقی دراوی نێودەوڵەتی کە بڕیارە ملیارێک و (٧٠٠) ملیۆن یۆرۆ وەک قەرز بدەنە تونس، (میلۆنی)ش بەڵێنی سوککردنی مەرجەکانی بە (سەعد) داوە].

پەنابەران و کۆچکردوان توندترین مەیدانی خەباتی چینایەتی

جیهانی بوونی سەرمایەداری و مۆنۆپۆلی کۆمپانیاکان و ئازادی بە گەڕخستنیان لە کەرتە هەمەجۆرەکانی وەبەرهێناندا، کەڵەکەکردنی سەرمایە لە بانکە جیهانیەکانی ئەوروپا و ئەمەریکادا، شەڕ و نائارامی و بێهیوایی لە زۆرێک لە ناوچەکان ملیۆنان کەسیان ناچار بە هەڵاتن و کۆچ کردووە لە هەر چوارگۆشەی زەوی. لەهەر کوێرە دێیەکی ئەم دونیایە ئەم کێشمەکێشە شانۆی پێداهەڵچوونی سیاسییانەی چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکان و حزب و دەوڵەت و ڕێکخراوەکانیانە.

دەیان ڕێکخراوەی ئەوروپایی بۆ بەرگری لە پەنابەران و کۆچکردوان لە لایەن مارکسیستەکان و ئانارشیستەکان و یەکێتی و نەقابە کرێکارییەکان و هەڵسوڕاوە دژە ڕاسیستیەکان و ڕێکخراوەی پارێزەرانەوە لەبەرامبەر سیاسەتی دەوڵەتانی ئەوروپا و دیپۆرت و چەوسانەوەیان پێکهێنراون و بەهەمان جۆر لە ئاستی وڵات و هەرێم و شاری هەر وڵاتێکیشدا.

(ئەنتی ڕاسیست نیتۆرک)، (نۆ بۆردەر، نۆ نەیشن)، (ئەلەرم فۆن)، (پزیشکانی بێسنوور)، (سێ وچ)، دەیان ڕێکخراوەی تریش. کاتێ دەوڵەتانی ئەوروپا سنورەکانیان قایمتر دەکەن، ئەم ڕێکخراوانە بۆ هەڵوەشانەوە یان کەمکردنەوەی کاریگەرییان خەبات دەکەن. هەزاران کەسیان لە مەرگی حەتمی ڕزگار کردووە. لە بەرامبەر ناچارکردنی پەنابەران بە هەڵبژاردنی ڕێگای پڕ مەترسی، ئەم ڕێکخراوانە ڕاستەوخۆ خۆیان کەرەستە پێویستییەکانی ڕزگارکردنی پەنابەرانیان پەیداکرد و بەسنووری ئاوییەکانی یۆنان، ئیتالیا، لیبیا، بڵاوبونەوە، یەکەی فریا گوزارییان پێکهێنا. لەبەرامبەریاندا پەرلەمانی ئیتالیا، دادگاکانی، حزبە ڕاستڕەوەکان، دەوڵەتەکەی (جۆرج میلۆنی) مەرسومێکی لەدژی ئەم ڕێکخراوانە دەرکرد، کە تا (٥٠) هەزار یۆرۆ غەرامەیان دەکات، دەستبەسەر کەشتیەکانی بەفریاکەوتنیاندا دەگرێت، زیندانییان دەکات، لە یۆنانیش زۆر مەترسیدارترە، ئەو کەس و ڕێکخراوانەی کە یارمەتی پانەران دەدەن لە دورگەکاندا حسابی قاچاخچیان لەگەڵ دەکرێت.

لەهەر هەنگاوێکدا کە دەوڵەتانی بۆرژوازی هەڵیدەهێننەوە بۆ تەنگەبەرکردن و سەندنەوەی مافەکان لە پەنابەران و کۆچکردوان، بەرەی لایەنگری پەنابەرانیش ئامادەی ڕووبەڕوو بونەوەن. لەسویسرا بۆ نمونە ڕێکخراوی تایبەتی سیاسی هەیە کە کار لەسەر دۆسیەی پەنابەران دەکات و چاودێری وردی سیاسەتی دەوڵەت دەکات و خەبات بۆ فراوانکردنەوەی یاساکان و ڕێکخراوەکانی پەنابەران دەکات (سولیداریتی سەن فرۆنتی، یەکەی چاودێری مافەکانی پەنابەران،..)، دەیان بنکەی پارێزەرانی خۆبەخش (مەحامی خۆڕایی) هەیە کە یارمەتی پەنابەران دەدەن بۆ ڕێنوێنی یاسایی و زانیاری پێویست لەبارەی یاساکانی پەنابەری (ئەسیل لیکس، ڕێختس بیراتونگ شتیلە، فرا پلاتس ئەکسیۆن،...)، دەیان تۆڕی هەڵسوڕاوان بۆ پشتیوانی پەنابەرانی نێو کەمپەکان و کەمپە فریاگوزارییەکان لە خودی پەنابەران و ئەکتیفستەکان پێکهاتوون، (مگراسیۆن سۆلیداریتی، وێلکەم ئەسیل، ئەسیل سۆلیدارتی..). چەندین ڕێکخراو بۆ ئەو کێشانەی پەیوەست بە مۆڵەتی مانەوە (ئیقامە) بوون و بەهەر هۆیەکەوە لێیانسەندراوەتەوە (وەک جیابونەوەکانی نێوخێزان)، وە بۆ بێناسنامەکان، (یەکەی چاودێری بێناسنامەکان)، ئەمە جگە لە هەبوونی بنکەیەکی بەهێزی دژە ڕاسیستی لە هەموو کانتۆنێک.

مانگانە خۆپیشاندانی جەماوەری گەورە بۆ مافەکانی پەنابەران، مانگرتنی گشتی بۆ حەقدەست، دەیان کۆڕ و سمینار و ڕۆژنامە بۆ بەرگری لە یەکسانی ژنان، بەڕێوە دەچێت، میکانیزمەکانی بەرگری لە ماف و شکۆ و لە ئازادییەکان و باشترکردنی ژیان، مافە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان، دەستەکەوتەکانی لەسەر شانی ئەم خەباتە بەردەوامەی کرێکاران و ئازادیخوازان ڕاوەستاوە.

کۆتایی حوزەیرانی ٢٠٢٣

جەمال کۆشش

سەبارەت بە تیرۆری هونەرمەند خواناس

نەوزاد بابان

تیرۆری ئەم هونەرمەندە لە ئێوارەی پێنج شەممەی (٢٢-٦-٢٠٢٣)، لەناو بازاڕی چەمچەماڵ، لە لایەن هاوڕێیەکی خۆیەوە، و لەسەر جیاوازی بیروڕا دەربارەی ئایین، ڕووداوێکی دڵتەزێن و ویژدان هەژێنە، بەڵام ئاماژە و گوزارشیش لە زۆر شتی تر دەکات.

لەژێر چەتری دەسەڵاتی حزبە ناسیونالیستەکانی کوردستان بە درێژایی سێ دەیە لە فەرمانڕەوایەتییان، مەیدان ئاوەڵاکراوەتەوە بۆ بانگخوازان و سەلەفییەکان و مەلای مزگەوتەکان، کە نەک هەرچی بێ حورمەتی هەیە دەرحەق بە ژنان و بە ئازادیخوازان بڵاوی بکەنەوە، بەڵکو لە زۆر بۆنەشدا هەڕەشە و دنەدانی کوشتنیش ڕابگەیەنن، لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و سۆشیال میدیا کانیانیانەوە.

ئەمە شتێک نییە کە بڵێین، کۆمەڵگەی کوردستان کۆمەڵگەیەکی سوننەتی و ئایینییە و دەسەڵاتی ناسیۆنالیستی سەرمایەداری کوردایەتی، ناچارە چاوی خۆی لێ بنوقێنێت، بەڵکو دەسەڵاتدارانی هەرێم و حکومەتەکەیان کۆمەکی مادی و مەعنەویان دەکەن، بەمەبەست و ئامانج ئەم مەیدانەیان ئاواڵاکردۆتەوە بەدژی خەڵکی ئازدیخواز و یەکسانیخوازی کوردستان، بۆ ئەوەی دەستی کۆمپانیا و پڕۆژەکان و بەرپرسانی حزبی و حکومییان زیاتر کراوە بێت بۆ گەندەڵی و ڕاوڕوتی داهات و سەروەت و سامانی ئەم وڵاتە، ئیتر ئەوە دەرنجامەکەیەتی، بەداخەوە دەبێ بەبەردەوامی گوێبیستی هەواڵی ئاوا بەئازار و جەرگ بڕ بین.

هەرچی بەرەی ئیسلامی سیاسی هەیە دەیانەوێت و لە هەوڵدان ئەم تاوانە بەوە پەردەپۆش بکەن کە توندوتیژی لەهەردوو لای فکری ئایینی و فکری سێکیولار ئەم بەرەنجامەی لێ کەوتۆتەوە، ئەمە لە حاڵێکدایە کە هەر لە بەرەی ئایینییەوە دەستبراوە بۆ چەک و کاری توندوتیژی ئەنجامدراوە، دیارە ئەو بەرەیە ئازادی ڕادەربڕینی سێکیولارەکان و بێخودایان (مولحیدەکان) بە توندوتیژی دادەنێن بەرامبەر بە خۆیان و قبوڵی ناکەن و خوێنی لەسەر دەڕێژن، وە بەڕاستیش ئەمە واقعەکەیە، کە بەرەی ئیسلامی سیاسی و بەگشتی کۆنەپەرستی ئایینی تەحەمولی ئازادی ڕادەربڕین ناکات بۆ بەرەی دژ بە بیروباوەڕی خۆی، لە کاتێکدا ئەوان هەزاران مینبەر و سەکۆیان هەیە و ڕۆژانە بانگەوازی خۆیانی تیا ڕادەگەیێنن.

ئەم جۆرە تاوان و تیرۆرە دیاردەیەکی نامۆ نییە لە کوردوستان، بۆیە دەبێ بەرەیەکی ئازادیخواز لە بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی بەرێ بخرێت دژی ئەم هێرشە ناڤرۆڤایەتی و کۆنەپەرستییە لە کوردستاندا، دەبێ دەست بۆکارێکی مەیدانی بەرین.

لەباربردنی منداڵ، قەیرانێکی ئینسانی شاراوە!

شیرین عەبدوڵا

ساڵانە هەزاران ژن ناچار دەبن بڕیاری زۆر قورس سەبارەت بە دووگیانبوونیان بدەن، و ڕەنگە قورسترینیان پەنابردن بێت بۆ لەباربردن، واتە کۆتاییهێنانی بە ئەنقەستی دووگیانیی نەخوازراو. لەباربردن یەکێکە لەو دیاردانەی کە دژایەتی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ئیستغلالکارە باوەکان لەگەڵ بوونی مرۆڤدا ئاشکرا دەکات، جۆرێکە لە توندوتیژی کۆمەڵایەتی لە دژی ژنان و لە دژی کۆرپەلەی لەدایک نەبوو، و گوزارشە لە لوتکەی نائومێدی مرۆڤ بەرامبەر بارودۆخی کۆمەڵایەتی و ئابووری و کولتووری دەورووبەری، کە هەڵبژاردنی بەدیلەکەی پێ قەبووڵ ناکرێت.

هۆکاری زۆر و ئاڵۆز هەیە بۆ لەباربردنی منداڵ، لەوانە ئابووری یان کۆمەڵایەتی وەک هەژاری، بێبەشی، کاتی نەگونجاو، لەدەستدانی هەلی کار و خوێندن، ناکۆکی لەگەڵ ئەرکە کۆمەڵایەتییەکانی تر، نەبوونی پشتیوانی هاوسەر یان خێزان، یان تەمەنی کچەکە، جگە لە دووگیانی نەخوازراو کە لە ئەنجامی دەستدرێژی سێکسی و لەباربردنی منداڵ بەهۆی ڕەگەزی مێینەی کۆرپەلە، هتد.. زۆرجار زیاتر لە هۆکارێک هەیە، بەڵام ئامانجە سەرەکییەکە لێی؛ تێپەڕاندنی قەیرانێکی کۆمەڵایەتی توندە کە لە ئەنجامی سنوورە کۆمەڵایەتی و کولتووری یان یاساییەکانەوە دروست دەبێت دژی ژنان، کە ئەوان هیچ کۆنترۆڵێکیان بە سەریدا نییە، تەنها ئەوە نەبێت کە جەستە و کۆرپەکەی خۆیان بخەنە ژێر ئەم درندەییەوە. ئەگەر ئەو کارە نەکات، ژنەکە دەبێت بەرگەی دەرئەنجامەکانی بگرێت، کە زۆرجار ترسناکن و هەندێکجاریش کارەساتبارن. زۆربەی ئەو منداڵانەی لە خانەی چاودێری دادەنرێن، کوڕ و کچی ئەو دایکانەن کە نەیانتوانیوە یان نەیانویستووە کۆرپەڵەکەیان لەبار ببەن، بەڵام وەک "هەتیو" تۆمار دەکرێن بۆ بەرگرتن بە چەواشەکاری و کاردانەوەی کۆمەڵایەتی بەدژیان.

ڕۆڵی زانیستی و پزیشکی مۆدێرن

لە سەردەمەکانی ڕابردوودا، پێش دۆزینەوەی شێوازی نەشتەرگەری مۆدێرن و دەرمانی ئازارشکێن و بێهۆشکەر (تخدير) و دژە هەوکردن، لەباربردنی منداڵ بە شێوەیەکی سەرەتایی و باو لەسەر دەستی ژنانێکی "چارەسەرکاران" ئەنجام دەدرا کە ڕاهێنانیان بە ژنانی تر دەکرد، ژمارەیەکی زۆر لە ژنان گیانیان لەدەست ئەدا، وە یان تووشی پەشۆکاوی تەندروستیی دەبوون بەم هۆیەوە.

پەرەسەندنی زانست و تەکنەلۆجیا و هێنانەکایەی شێوازە چارەسەرییە مۆدێرنەکان بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشییەکان، ڕێگەی بۆ باشترکردنی تەندروستیی زاوزێی ژنان کردەوە، لەوانە کەمکردنەوەی حاڵەتەکانی نائاسایی و سەختی دووگیانی و منداڵبوون "Dystocia"، لەگەڵ کەمکردنەوەی لەباربردن و ڕێژەی مردن و نەخۆشی دایکان. وە پەیدابوونی جۆرەکانی ڕێگرتن بە دووگیانی (منع الحمل) هیوای بە ملیۆنەها ژن لە سەراسەری جیهان بەخشی کە بتوانن خۆیان لە دووگیانی نەخوازراو و کێشەکانی بپارێزن. لەباربردنی منداڵ، بە بەکارهێنانی ڕێگەی سەلامەت و زانستی، بە یەکێک لە دەستبەکاربوونە پزیشکییە سەرکەوتووەکان دادەنرێت بۆ ڕێگرتن بە مردنی دایکان و کەمکردنەوەی کاریگەری حاڵەتەکانی نائاسایی و سەختی دووگیانی و منداڵبوون لەسەر دایکان، بەڵام سەرەڕای کاریگەریی بەرزی هەموو ئەم شێوازانەی چارەسەری و خۆپاراستن، دەبینین ملیۆنەها ژن لە سەراسەری جیهاندا ناتوانن سوود لەم دەستکەوتە گەورانەی مرۆڤایەتی وەربگرن، بە هۆی سەختی بەدەستهێنانیان و بەردەست نەبوونیان، یان بوونی سنوورداری یاسایی یان کۆمەڵایەتی لەسەریان.

ڕێکخراوی (پزیشکانی بێ سنوور) کە ڕێکخراوێکی مرۆیی پزیشکی سەربەخۆیە، ئاماژە بەوە دەکات، لە کاتێکدا جیهان، لە چوار- لەسەر- پێنجی هۆکارە سەرەکییەکانی مردنی دایکاندا، پێشکەوتنی بەرچاوی بەدەستهێناوە، (کە بریتین لە خوێنبەربوونی توند، هەوکردنی توند، بەرزی پەستانی خوێن و حاڵەتەکانی نائاسایی و سەختی منداڵبوون)، بەڵام لەباربردنی منداڵ بە شێوەی نا سەلامەت، گەرچی هۆکارێکە کە دەتوانرێت بە تەواوی ڕێگری لێبکرێت، تا ڕادەیەکی زۆر لەبیرکراو ماوەتەوە. بەپێی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، لە هەر دوانزە حاڵەتی مردنی دایکان هێشتا لە سەراسەری جیهاندا، حاڵەتێکیان مردنی دایکە بەهۆی لەباربردنی ناسەلامەتەوە. لە ساڵی (١٩٩٠) ەوە تا ئێستا، تەنها پێشکەوتنێکی کەم لەبواری کەمکردنەوەی زیانەکانی لەباربردنی ناسەلامەتدا بەدیهاتووە، بە بەراورد بە کەمبوونەوەی هۆکارە ڕاستەوخۆکانی تری مردنی دایکان.

بڕیارێکی ژیان یان مردن بۆ ژنان

کاتێک ژن ڕووبەڕووی بڕیارێکی گەورەی وەک لەباربردنی منداڵ دەبێتەوە، زۆرجار لە بارودۆخی نهێنیدا بەو ئەزموونەدا تێدەپەڕێت بە مەبەستی پاراستنی (یان لە ترسی) هەست و کاردانەوەی کۆمەڵگا، و لە گۆشەگیرییەکی تەواودایە بەبێ پشتیوانی کۆمەڵایەتی، بە تێکەڵەیەک لە هەستەکانی ترس و دڵەڕاوکێ و تاوانباری و پەشیمانیدا تێدەپەڕێت.

لەباربردن هۆکارێکی سەرەکی مردن و ئاڵۆزییە تەندروستییەکانە بۆ ژنان لە تەمەنی منداڵبووندا. چەند هۆکارێک ڕۆڵیان هەیە لە سەلامەتی یان نا سەلامەتی لەباربردن، لەوانە یاساییبوون یان سنووردارکردن، مەرجە ئیدارییەکان (وەک پێداگریکردن لەسەر ئەوەی لانیکەم دوو پزیشک ئیمزای بکەن، یان مۆڵەت نەدان بە مامان یان پەرستاری شارەزا بۆ ئەنجامدانی)، بەردەستبوون یان نەبوونی پزیشکی ڕاهێنراو و کلینیکەکان و دابینکردنی دراو بۆیان، و کولتوری کۆمەڵگا و تێڕوانین بۆ پرسەکە.

ژنان، لەبەر بێ ئاگاییان لە مەترسییەکانی نییە کە پەنا دەبەن بۆ لەباربردنی ناسەلامەت، وە یان وەک هەڵبژاردنێکی هەڕەمەکی و سادە ئەمە هەڵبژێرن، بەڵکو ئەوان ناچارن جەستەی خۆیان بخەنە بەر ئەم توندوتیژییەوە، بەهۆی دوژمنایەتی کۆمەڵگا و داب و نەریتە کۆمەڵایەتییە پیاوسالارییە باوەکانەوە، کە ڕێگە بەوان نادات بڕیارەکانی ژیانی خۆیان بدەن، و کە بەڵام ڕێگە دەدات و بە ڕەوای دەبینێت مافەکانی ژنان دەربارەی جەستەی خۆیان و چارەنووسیان پێشێل بکات و تەنانەت بەرپرسیارێتی لە ژیانی مرۆڤێکی دیکە بە هەچ هۆکارێک بێت ژنەکە نەتوانێت هەڵیبگرێت.

کەم وڵات هەیە کە لەباربردنی منداڵ بە شێوەیەکی زانستی و سەلامەت لەسەر ئاستێکی بەرفراوان بەردەست بێت. بارودۆخەکە لە زۆربەی وڵاتانی عەرەبی و وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و زۆرێک لە وڵاتانی دیکە بەلای قەدەغەکردن و نایاسایی بووندایە بە پلەی جۆراوجۆر، یان بە سنووردارکردنی زۆر کە سەرچاوە و پاڵنەرەکانی نەریت و نۆرمە کۆمەڵایەتی و کولتووره پیاوسالاری و دژە ژنەکانە، نەک لە ڕوانگەی ماف و هەڵبژاردنەکانی ژن وەک مرۆڤ و بوونێکی سەربەخۆ.

ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی مەزەندە دەکات کە ساڵانە (٢٥) ملیۆن لەباربردنی نا سەلامەت ئەنجام دەدرێت، واتە نزیکەی (٤٥%)ی هەموو لەباربردنەکان، کە لەمانە لە سەدا نەوەدوحەوت (٩٧٪) یان لە وڵاتانی لە گەشەدابوودا ئەنجام دەدرێت.

بەڵام تەنانەت ئەو وڵاتانەی کە لە یاساکانیاندا ڕێگە بە لەباربردنی منداڵ دەدەن، بە مەرج و کۆنترۆڵەوە ئەو کارە دەکەن و ژنانیش ڕووبەڕووی ئاستەنگ دەبنەوە کە ڕێگریان لێدەکات لە بەدەستهێنانی چاودێری سەلامەت و لە کاتی خۆیدا و لە ڕووی جوگرافییەوە بەردەست بێت، بە تێچووی گونجاو و لە هەلومەرجێکی بێ جیاکاریدا بەرامبەریان، بۆیە ژنان پەنا دەبەن بۆ شێوەی نا سەلامەت بۆ لەباربردن.

بەربەستەکانی کۆمپانیا سەرمایەدارییەکان

ئاشکرایە کە چاودێری تەندروستی لە زۆربەی ناوچەکانی جیهان، ئەمڕۆ لە دەستی کۆمپانیا و قەوارە زەبەلاحەکان و کۆمپانیاکانی بۆرسە و ئەوانی تردایە کە بانگەشەی ئامانجەکانی وەک دادپەروەری کۆمەڵایەتی و بەتواناکردن و یەکسانی دەکەن، لە هەمان کاتدا چاوەڕوانی قازانجی گەورەش دەکەن! تەندروستی ژنان سەرچاوەیەکی گرنگی داهاتە بۆ ئەو کۆمپانیایانە، لێرەشدا ماهییەتی ڕاستەقینەی ئەم کۆمپانیایانە دەردەکەوێت کە جگە لە قازانج هیچی تر نییە. ڕاپۆرتێکی کۆمپانیای دیلۆیت، کە گەورەترین کۆمپانیای خزمەتگوزاری پیشەییە لە جیهاندا، لە مانگی ئازاری (٢٠٢٣) بە ناونیشانی "داهاتووی تەندروستی مێینەیە: کاریگەری ژنان + تەندروستی لەسەر کۆمەڵگاکەمان" باس لەوە دەکات کە "ژن بەهێزترین هێزی بەکاربەرن لە ئەمریکا...". و کە "ژن (٨٠%)ی خەرجییەکان بۆ چاودێری تەندروستی خێزان لە ئەمریکا پێکدەهێنن".

بەڵام ئامانجە ڕاگەیەندراوەکانی ئەم کۆمپانیایانە بانگەشەیەکی درۆن و ناکۆکن لەگەڵ پاڵنەرە سەرەکییەکانیان کە تەنها قازانج و ڕازیکردنی وەبەرهێنەرەکانیانە. بەم هۆیەوە تێچووی چارەسەرکردن ڕێگرێکی سەرەکییە لە بەردەم بەدەستهێنانی خزمەتگوزارییەکانیان بۆ ملیۆنەها ژن.

یا سا

تا کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم قەدەغەکردنی یاسایی لەباربردنی منداڵ نەبوو. لە ساڵی (١٨٠٣) بەریتانیا بۆ یەکەمجار یاسای بە تاوانکردنی لەباربردنی منداڵی دەرکرد و ئەم یاسایانە تا کۆتایی سەدە توندتر بوون. پاشان ئەمریکا بەدوایدا هات، و بەو پێیە ویلایەتەکان یەک لە دوای یەک دەستیان کرد بە تاوانبارکردنی لەباربردن و تا ساڵی (١٨٨٠) زۆربەی لەباربردنەکان لە ئەمریکا نایاسایی بوون، جگە لەوانەی کە پێویست بوون بۆ ڕزگارکردنی ژیانی ژنەکە. فێمینیستەکان مشتومڕی ئەوە دەکەن کە هۆکارەکانی دەرکردنی ئەم یاسایانە بۆ "پاراستنی ژنان" نەبووە وەک بانگەشەی بۆ دەکرا، بەڵکو بۆ سنووردارکردنی ڕۆڵی نەریتی ژن لە منداڵبووندا، و بەشێک بووە لە کاردانەوەی دژی بزووتنەوەکانی مافی دەنگدان (سفرج) و دایکایەتی خۆبەخشانە و مافەکانی دیکەی ژنان کە ئەوکاتە لە گەشە کردندا بوون. جگە لەوەش ئەوان پێیان وایە ئەمە ڕێگایەک بوو بۆ پزیشکان (کە پیاو بوون) بۆ دەستداگرتنیان بەسەر پیشەکەدا، چونکە کاری مامانەکانیان وەک هەڕەشەیەک بۆ سەر پیشەکەیان و پێگەی کۆمەڵایەتی خۆیان دەزانی.

بەتاوان کردنی لەباربردن لە ئەمریکا تا ساڵی (١٩٧٣) بەردەوام بوو، کاتێک دادگای باڵای ئەمریکا یاسایەکی دامەزراند کە داوا لە دەوڵەت دەکات مافی ژنی دووگیان بپارێزێت بۆ هەڵبژاردنی لەباربردنی منداڵ بەبێ سنووردارێی حکومەت، لە کێشەی بەناوبانگی (ڕۆ دژی وەید). بەڵام مافی لەباربردنی منداڵ وەک زۆرێک لە مافە گشتییەکانی تری مرۆڤ هەمیشە بەرەورووی پێشێلکاری دەبێت و یاسایی بوونی و بەردەستبوونی کۆمەڵایەتی لەژێر هەڕەشەی بەردەوامی ئەو هێزانەدایە کە مافە سەرەتاییەکانی ژنان پێشێلدەکەن. ئەمەش ڕێک ئەوەبوو کە یەک ساڵ لەمەوبەر ڕوویدا، کە لە ڕۆژی (٢٤)ی حوزەیرانی (٢٠٢٢)دا مافی زاوزێی ژنان لە ئەمریکا تووشی شکست بوو، کاتێک دادگای باڵای ئەمریکا یاسای (ڕۆ و وورید) ی هەڵوەشاندەوە، پەنجا ساڵ پاش دەرکردنی ئەم یاسایە.

بەڵام بەتاوان کردنی لەباربردن ڕێگری لە پراکتیزەکردنی ناکات و نەیتوانیوە و ناتوانێت پێویست بوونیشی نەهێڵێت. بەتاوان کردنی لەباربردن تەنها دەبێتە هۆی قووڵبوونەوەی نایەکسانی، و ژنان بەتایبەتی ژنانی توێژە هەژار و پەراوێزخراوەکان گەورەترین قوربانی دەبن، و ڕێگە خۆش دەبێت بۆ تۆڕەکانی ئیستغلالکردن و بازرگانیکردن بە تەندروستی ژنانەوە بۆ پەرەسەندن بە چاوچنۆکییان. لەوانەیە ژنانی دەوڵەمەند پزیشکی خاوەن لێهاتوویی پێویست بدۆزنەوە، یان خۆیان بگەیەننە ئەو شوێنانەی کە لەباربردنی منداڵیان تێدایە بە شێوەیەکی سەلامەت، بەڵام زۆرینەی ژنانی تر پەنا بۆ ڕێگەی مەترسیدار دەبەن کە ڕەنگە کوشندە بێت بۆیان، وەک بەکارهێنانی شیشی چنین و یان عەلاگەی جل هەڵواسین بۆ ناو زێ و منداڵدان، شۆردن بە گیراوەی مەترسیدار، یان خواردنی دەرمان و ماددە کیمیاییە بەهێزەکان. لە جیهاندا، عەلاگەی جل هەڵواسین بووەتە هێمای ئائومێدی ملیۆنان ژن کە ژیانی خۆیان خستۆتە مەترسییەوە بۆ کۆتاییهێنان بە دووگیانی. ئەوەی مەترسییەکانی ئەم جۆرە لەباربردنانە زیاد دەکات، سەختی وەرگرتنی چارەسەری پزیشکییە لە حاڵەتی دروستبوونی ئاڵۆزییەکان، چونکە ئەم نەشتەرگەریانە لە کەشێکی نهێنیدا ئەنجام دەدرێن.

لەئەنجامدا

پێویستە هەموو دووگیانییەک خواستراو و پێشوازی لێکراوبێت، وە بە خواست و ئیرادەی سەربەخۆ و هۆشیاری ژنەکە ڕووبدات و لەژێر سایەی سیستمێکی کۆمەڵایەتیدا کە ڕێز لە بڕیار و هەڵبژاردنەکانی ژنان بگرێت، لەوانەش هەڵبژاردنی منداڵبوون یان نەبوونی منداڵ، کاتی دووگیانی و منداڵبوونیان، و ئازادی هەڵبژاردنی هاوبەشی ژیان. سیستەمێک کە پاڵپشتی ژن بێت و پشتیوانی لێ بکات، ئەگەر ژنەکە لە ڕووی ئابووری یان کۆمەڵایەتییەوە نەتوانێت بەرپرسیارەتی منداڵێکی نەخوازراو وەربگرێت، سیستمەکە بتوانێت گەرەنتی سەلامەتی تازە لەدایکبووەکەی بکات و ڕێزی کۆمەڵایەتی بگرێت و هەموو زانیاری و ئاسانکاریەکی ماددی و مەعنەوی بۆ ژنەکە خۆی و بۆ منداڵەکەی دابین بکات. پشتگوێخستنی (٢٥) ملیۆن لەباربردنی ناسەلامەت هەنگاوێک نییە بۆ سەر ڕێگای ڕاست.

بەو پێیەی کە هیچ ڕێگەیەکی ڕێگریکردن لە دووگیانی (منع الحمل) نییە کە لە (١٠٠%) کاریگەر بێت، وە باشترین ڕێگاکانی بەکارهێنراو لە ئێستادا (٩٩%) کاریگەری تۆمار دەکەن لە حاڵەتی بەکارهێنانی ئایدیاڵدا، واتە لە باشترین حاڵەتدا، ڕێگاکانی ڕێگریکردن لە دووگیانی بە ڕێژەی ١٪ شکست دەهێنن و کار ناکەن، بۆیە ناتوانین بڵێین دووگیانی نەخوازراو بە تەواوی دەتوانرێت نەهێڵرێت. جگە لەوەش پێشێلکردنی مافی هەڵبژاردنی ژنان کە لە هەموو وڵات و کۆمەڵگا و ئایینەکاندا باوە، دەبێتە هۆی بەردەوامی دروستبوونی دووگیانی نەخوازراو. بۆیە پێویستیی لەباربردنی منداڵ بەردەوام دەبێت، و دەبێت هەوڵ بۆ دابینکردنی هەموو ئامرازەکانی ڕێگریکردن لە دووگیانی، دەستنیشانکردنی پێشوەختەی دووگیانی، لەباربردنی سەلامەت، و چاودێری منداڵبوون بدەین. ئەمە جگە لە سیستەمی زانیاری گشتی لەسەر تەندروستی زاوزێیی و سێکسی و مافەکانی ژن وەک مرۆڤ، و لابردنی سنووره بیرۆکراتیەکان لەناو سیستەمی خزمەتگوزاری تەندروستی گشتی بێبەرامبەر بۆ هەر ژنێک یان کچێک کە پێویستی پێیەتی بە فراوانترین قەبارە و بەبێ سنووردارکردن.

٢٠٢٣-٦-٢٤

ڕۆژنامەی (الغد الأشتراكي) لە چاپ دەرهات

ڕۆژنامەی (الغد الأشتراكي) دەنگی کرێکارانی نارازیە و هەوڵ وخەباتیانە لە پێناو بەرپاکردنی شۆڕشی کرێکاری وبەدیهێنانی سۆشیالیزم، دەنگی لاوانی شۆڕشگێڕە دژی ئەم بارودۆخە داسەپاوە، دژی بێکاری و برسیەتی و بێمافی، دەنگی ژنانی شۆڕشگێڕە لە پێناو ڕزگار بوون لە کۆت وبەندی کۆمەڵگای داڕزیوی پیاوسالاری ڕووەو بەدەستهێنانی ئازادی و یەکسانی تەواو، دەنگی هەموو ئەو توێژانەیە کە دژی ڕژێمی تایفەگەری و نەتەوەیی وەستاونەتەوە و خەبات دەکەن . ئەم ڕۆژنامەیە بەزمانی عەرەبی دەردەچێ و لە زوربەی کتێبخانەکانی کوردستانیش دەست دەکەوێ .

الغد الاشتراكي

صحيفة سياسية شهرية صادرة عن منظمة البديل الشيوعي في العراق

العدد 32

حزيران 2023

البديل OCAL منظمة البديل الشيوعي في العراق

الموازنة، سياسة اقتصادية هدفها افقار جماهير الشغيلة وتشديد اضطهادها

الاستقطاب الطبقي ومسارات الاوضاع السياسية في العراق

بيان منظمة البديل الشيوعي حول قانون الموازنة الحالية في العراق

عنوان ندوة سياسية جماهيرية لمنظمة البديل الشيوعي في العراق عُقدت في كركوك

المتحدثون: مؤيد احمد و احمد مرزوك ص3

منع نشاط اتحاد الطلبة العام والاتحادات الأخرى عمل استبدادي، يجب الغاءه فورا

منظمة البديل الشيوعي في العراق 21 حزيران 2023

الموازنة وحال العمال والكادحين والمعطلين ص4

حول مآسي الأطفال في العراق ص3

مقتطفات من مقالة روزا لوكسمبورك

ركود الماركسية وتقدمها ص4

قضايا البطالة في اقليم كردستان العراق ص4

لنمضي الى الأمام ضد ارهاب الإسلام السياسي ونحو ترسيخ حرية التعبير ص4

تحرر المرأة في العراق والمنطقة مرتبط بالتحرر من هيمنة النظام الرأسمالي ص6

النساء والجندر في العراق بين بناء الأمة والتفتت ص6

الصفحة الادبية ص5

قضايا ونضالات المرأة ص6

قضايا ونضالات العمال ص7

العراق في ذيل قائمة القوى النسائية العاملة ص6

بۆ پەیوەندی گرتن بە ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق و ڕۆژنامەی ڕەوت

SCAN ME

البديل OCAL ڕێکخراوی بەدیلی کۆمۆنیستی لە عێراق

ڕەوت

مازن محەمەد + 9647709658673
نزار عەقراوی + 447507070024
نەوزاد بابان +964 771992 9183

@rawtnews
@AlbadeelAlsheoi

Rawt.news@gmail.com
Albadeel.alsheoi@gmail.com

http://www.Albadeel-alsheoi.org/ar

دەستەی بەڕێوەبردن

نادر عبدالحميد
جەمال کۆشش
عەبدوڵا ساڵح
نەوزاد بابان
شیرین عەبدوڵا
مونەیەد ئەحمەد
نزار عەقراوی
سەلاح فەتحوڵا

Graphic & Designe
By / Salah Fathulla

https://salahfathulla.contently.com/
salah_fathulla@hotmail.com
+358 409115275
https://www.facebook.com/garafart

Newspaper
Logo_Design
Business_Cards
Magazines
Illustration
typography
Brochure Design
Poster